

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ
ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΤΡΟΦΙΜΩΝ
ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
& ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ
«ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ»

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

7^{ης} ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗΣ
ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ
ΠΑΑ 2014-2020

ΧΑΝΙΑ, 25 ΙΟΥΝΙΟΥ 2019

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ & ΤΡΟΦΙΜΩΝ

ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ **& ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ**

ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ **«ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ»**

7η ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗ **ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ** **ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ (ΠΑΑ) 2014-2020**

ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΔΙΑΤΑΞΗ

ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΕΙΣ – ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΙ

- ✓ Χαιρετισμοί από την Πολιτική Ηγεσία του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων (ΥΠΑΑΤ).
- ✓ Χαιρετισμός από Εκπρόσωπο του Υπουργείου Οικονομίας και Ανάπτυξης.
- ✓ Χαιρετισμός / εισήγηση από εκπρόσωπο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Γενική Διεύθυνση Γεωργίας και Αγροτικής Ανάπτυξης/DG AGRI).

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

- ✓ Διαπίστωση απαρτίας μελών της Επιτροπής Παρακολούθησης του ΠΑΑ.
- ✓ Εισήγηση από τον κ. Χ. Κασίμη, Πρόεδρο της Επιτροπής Παρακολούθησης του ΠΑΑ, Γενικό Γραμματέα Αγροτικής Πολιτικής και Διαχείρισης Κοινοτικών Πόρων.
- ✓ Έγκριση της Ημερήσιας Διάταξης της 7^{ης} Συνεδρίασης της Επιτροπής Παρακολούθησης του ΠΑΑ.

- ✓ Έγκριση των Πρακτικών της 6^{ης} Συνεδρίασης της Επιτροπής Παρακολούθησης του ΠΑΑ.

ΜΕΡΟΣ Α: ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΠΑΑ

- ✓ Πορεία Υλοποίησης του ΠΑΑ 2014-2020 (ΕΥΔ ΠΑΑ Μονάδα Χρηματοοικονομικών Ροών και ΟΠΣΑΑ).
- ✓ Υλοποίηση Πλαισίου Επίδοσης – Επίτευξη οροσήμων 2018 (ΕΥΔ ΠΑΑ Μονάδα Χρηματοοικονομικών Ροών και ΟΠΣΑΑ).
- ✓ Βασικά σημεία 6^{ης} Τροποποίησης ΠΑΑ 2014-2020 (ΕΥΔ ΠΑΑ Μονάδα Προγραμματισμού)
- ✓ Ετήσια Έκθεση Υλοποίησης ΠΑΑ 2014-2020 (ΕΥΔ ΠΑΑ Μονάδα Θεσμικής Υποστήριξης & Αξιολόγησης)
- ✓ Αξιολόγηση του ΠΑΑ 2014-2020 στο πλαίσιο της Ετήσιας Έκθεσης (Δημήτρης Λιανός, Εξωτερικός Αξιολογητής, ΛΚΝ Ανάλυσις ΕΠΕ)
- ✓ Συζήτηση - Παρεμβάσεις Μελών.

ΔΙΑΛΕΙΜΜΑ

ΜΕΡΟΣ Β: ΕΙΔΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

- ✓ Αποτελέσματα μελέτης «για την αξιολόγηση της συμβολής του ΠΑΑ στην πρόληψη και τη βελτίωση της διαχείρισης του εδάφους», Κων/νος Κοσμάς, Ομότιμος Καθηγητής ΓΠΑ
- ✓ Αποτελέσματα μελέτης «για την αξιολόγηση της συμβολής του ΠΑΑ 2014-2020 στη διαχείριση και αποδοτικότητα της χρήσης των υδάτων», Παρασκευή Λόντρα, Εργαστήριο Γεωργικής Υδραυλικής ΓΠΑ και Εμμανουήλ Ψωμιάδης, Εργαστήριο Ορυκτολογίας - Γεωλογίας ΓΠΑ
- ✓ Ο ρόλος του ΕΑΔ στη δικτύωση του αγροτικού χώρου (ΕΥΔ ΠΑΑ, Μονάδα Δικτύωσης και Δημοσιότητας)
- ✓ Υλοποίηση του υπο-Μέτρου 2.1. «Παροχή γεωργικών συμβουλών» (ΕΥΕ ΠΑΑ, Μονάδα Παροχής Γεωργικών Συμβουλών)
- ✓ Άλλα θέματα ημερήσιας διάταξης (Παρουσίαση από τη Γενική Γραμματεία για την καταπολέμηση της διαφθοράς – AFCOS)
- ✓ Συζήτηση – Παρεμβάσεις Μελών.

- ✓ Συμπεράσματα - Αποφάσεις της 7^{ης} Συνεδρίασης της Επιτροπής Παρακολούθησης του ΠΑΑ και λήξη εργασιών.

ΤΡΙΤΗ 25 ΙΟΥΝΙΟΥ 2019

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Χ. ΚΑΣΙΜΗΣ

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χ. ΚΑΣΙΜΗΣ): Καλημέρα σε όλες και όλους, καλώς ήρθατε στην 7^η Επιτροπή Παρακολούθησης χαιρόμαστε που όπως είχαμε σχεδιάσει να έχουμε δυο Επιτροπές Παρακολούθησης το χρόνο, είμαστε πάλι ξανά μαζί στην ωραία Κρήτη, αλλά τη ζεστή Κρήτη. Είπαμε να μπούμε στο υπόγειο να δροσιστούμε, ελπίζω να είναι αρκετά δροσερά ώστε να μπορέσουμε να δουλέψουμε με άνεση.

Ξεκινάω με τα τυπικά, έχουμε μείνει πίσω περίπου μισή ώρα αλλά νομίζω θα κερδίσουμε τον χρόνο για να είμαστε συνεπείς στο πρόγραμμά μας. Θα ήθελα να σας καλωσορίσω για άλλη μια φορά και να καλωσορίσω ιδιαίτερα τον εκπρόσωπο του Γενικού Γραμματέα ΕΣΠΑ τον κ. Γιάννη Φίρμπα Γενικό Διευθυντή, να καλωσορίσω τις κυρίες Tarja Tiainen και Λουκία Καντάρη από τη γεωγραφική μονάδα της DG AGRI, της Γενικής Διεύθυνσης Γεωργίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Να καλωσορίσω τους εκπροσώπους άλλων φορέων είτε είναι μέλη της Επιτροπής Παρακολούθησης είτε παρίστανται και δεν τους γνωρίζω από την τοπική κοινωνία ενδεχομένως την Περιφέρεια και το Δήμο.

Ξεκινάμε την 7^η συνεδρίαση της Επιτροπής Παρακολούθησης του προγράμματος συνεπείς όπως προείπα στη δέσμευσή μας να κάνουμε δυο Επιτροπές το χρόνο, να επικοινωνήσουμε την πορεία του προγράμματος να σας ακούσουμε, να ακούσουμε τις παρατηρήσεις σας και να έχουμε μια συνολικότερη επισκόπηση της μέχρι σήμερα προόδου του προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης και εννοείται να έχουμε την ευκαιρία να αναφερθούμε στις προτεραιότητες όπως διαμορφώνονται στην ολοκλήρωση κατά βάση, γιατί πλησιάζουμε σιγά - σιγά στην ολοκλήρωση του προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης με όρους εννοώ προκηρύξεων και για να σχεδιάσουμε την επόμενη προγραμματική περίοδο που είναι κάτι το οποίο θα μας απασχολήσει στη συνέχεια.

Θα ήθελα σε αυτό το σημείο να δώσω τον λόγο στον κ. Φίρμα ως εκπρόσωπο του Υπουργείου Οικονομίας και Ανάπτυξης και του Γενικού Γραμματέα κ. Κορκολή, να απευθύνει ένα χαιρετισμό και στη συνέχεια να δώσω τον λόγο στην κα Tarja Tiainen εκ μέρους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

**Χαιρετισμός από Εκπρόσωπο
του Υπουργείου Οικονομίας και Ανάπτυξης**

Ι. ΦΙΡΜΠΑΣ: Ευχαριστώ κ. Πρόεδρε. Όπως το λέτε εκπροσωπώ τον Γενικό Γραμματέα και το Υπουργείο αλλά έχει γίνει πλέον μια συνήθεια να παρευρίσκομαι με μεγάλη χαρά στις Επιτροπές Παρακολούθησής σας. Έχετε καταφέρει και στις Επιτροπές Παρακολούθησης να είστε μπροστά, σε όλο το υπόλοιπο ΕΣΠΑ έχουμε την 5^η Επιτροπή Παρακολούθησης που γίνεται αυτή την περίοδο και μάλιστα με αρκετές δυσκολίες λόγω της πίεσης της περιόδου, αλλά το ΕΣΠΑ ποτέ δεν κοιμάται δεν έχει ήσυχες περιόδους, εσείς βρίσκεστε ήδη στην 7^η.

Είναι σωστός ο στόχος να γίνονται δυο Επιτροπές το χρόνο γιατί υπάρχει η ευχέρεια να συζητηθούν τα πράγματα. Στα προγράμματα του ΕΣΠΑ που πάντα υπάρχει μια μεγαλύτερη δυσκολία και για τα οποία θα ήθελα να σας μιλήσω λίγο ενδελεχώς και να ενημερώσω την Επιτροπή σας, έχουμε επίσης κάτι που εσείς δεν θα το έχετε γιατί πάτε καλά.

Ποιο είναι αυτό; Είναι το θέμα της κατανομής του αποθεματικού επίδοσης. Δηλαδή πολύ συχνά ακούσαμε «αφήστε να κάνουμε τις Επιτροπές Παρακολούθησης το φθινόπωρο». Το φθινόπωρο όμως έχουμε μια μεγάλη νέα υποχρέωση, να προτείνει η χώρα προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή που θα κατανεμηθούν οι πόροι, των μη επιτυχημένων αξόνων προτεραιότητας, σε ποιους νέους επιτυχημένους άξονες θα κατανεμηθούν οι πόροι.

Εσείς έχετε ησυχάσει! Διότι πληροφορούμαι με ικανοποίηση ότι έχετε πετύχει όλα τα ορόσημα σε όλους τους άξονες προτεραιότητας είστε επιτυχημένοι οπότε πρακτικά θα γίνουμε μια αυτόματη κίνηση όπως προβλέπει ο Κανονισμός με μια delegated acts της Ευρωπαϊκής Επιτροπής θα επιβεβαιωθεί η επιτυχία και θα κρατήσουν οι άξονές σας τα ποσά που είχαν από την αρχή.

Αυτό δεν είναι πάντα η εικόνα σε όλα τα προγράμματα και θα γίνει μια ευρύτερη άσκηση το επόμενο διάστημα σε όλη τη χώρα για να δούμε που θα κατανεμηθούν σε ποιους άξονες επιτυχημένους πάντα, οι πόροι.

Το υπόλοιπο ΕΣΠΑ, για να σας δώσω μια ενημέρωση, πηγαίνει αρκετά ικανοποιητικά. Έχει ήδη, βαδίζοντας προς το τέλος πράγματι της περιόδου, ξεπεράσει το 100% σε εξειδίκευση, ήδη κινείται στο 80% στις εντάξεις, περίπου στο 60% στις συμβάσεις και πέφτει, ως συνήθως, στις δαπάνες γιατί εκεί έχουμε μια δυσκολία.

Εσείς προσφέρατε σε αυτά τα νούμερα πολύ σημαντικά, διότι και στις απορροφήσεις έχετε κάνει πολύ σημαντική δουλειά και σας συγχαίρουμε γι' αυτό.

Σαν Εθνική Αρχή Συντονισμού σαν Υπουργείο Οικονομίας θεωρούμε ότι δεν πρέπει κανένας στο ΕΣΠΑ να επαναπαυτεί με τις μέχρι τώρα επιτυχίες, χρειάζεται συνεπής δουλειά και στη συνέχεια. Υπάρχουν ακόμη δυσκολίες και εξειδικεύσεις για να γίνουν, τα δύσκολα θέματα των συμβάσεων πρέπει να ξεπεραστούν.

Είμαστε αισιόδοξοι ότι στο τέλος του χρόνου θα πλησιάσουμε το 40% στις απορροφήσεις συνολικά στο ΕΣΠΑ και μέχρι το 2020 στο 60%. Είναι ένας στόχος εφικτός και εμείς ως Εθνική Αρχή Συντονισμού και όλες οι Υπηρεσίες που βρίσκονται και σήμερα εδώ, βοηθούν από τη δική τους την πλευρά να ξεπερνιούνται τα όποια προβλήματα αναδεικνύονται.

Θέλουμε τη συμπαράστασή σας και σε αυτό για να μπορέσουμε ακώλυτα να βαδίσουμε προς το τέλος της περιόδου.

Συνολικά δεν έχουμε προβλήματα n+3 στο ΕΣΠΑ αυτή τη στιγμή και για τον επόμενο χρόνο, αλλά αν δεν γίνουν σημαντικές ενέργειες το επόμενο διάστημα τα προβλήματα προς το τέλος θα εμφανιστούν και πρέπει, όπως λέμε, «των φρονίμων τα παιδιά πριν πεινάσουν μαγειρεύουν», γίνονται όλες εκείνες οι ενέργειες να εντοπίζουμε τα προβλήματα, να χτυπάμε το καμπανάκι και να προσπαθούμε να λύνουμε τα προβλήματα.

Τώρα θα ολοκληρώσω με κάτι το οποίο κατά τη γνώμη μου είναι ιδιαίτερα σημαντικό και έχει να κάνει με τη νέα προγραμματική περίοδο. Το γεγονός ότι στη νέα προγραμματική περίοδο το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης και γενικά το Ταμείο για την Αγροτική Ανάπτυξη σύμφωνα με την

πρόταση της Επιτροπής δεν περιλαμβάνεται στη νέα partnership agreement στο νέο ΕΣΠΑ, για εμάς δεν σημαίνει ότι στη στρατηγική της χώρας πρέπει να μείνει η Αγροτική Ανάπτυξη ένα κουτάκι ξεχωριστό, να βρίσκεται σε ένα οργανόγραμμα εκεί κάπου στην άκρη και να λέμε «α ναι, υπάρχει και η Αγροτική Ανάπτυξη».

Σε αυτή τη λογική προχωρήσαμε σε αυτή την 1^η εγκύκλιο σχεδιασμού που πρόσφατα κοινοποιήθηκε σε όλους τους εμπλεκόμενους φορείς, ζητάμε και από το δικό σας Υπουργείο να συμμετάσχει στη διαδικασία, να φτιάξει τις ομάδες σχεδιασμού, να είναι σε στενή συνεργασία μαζί μας διότι και εσείς συνολικά από τον σχεδιασμό και εμείς σαν ΕΣΠΑ το υπόλοιπο κομμάτι του σχεδιασμού θα πρέπει να υπάρξει μια συνέργεια και μια συμπληρωματικότητα για την επίτευξη των στόχων της εθνικής αναπτυξιακής στρατηγικής, που οφείλω να πω ότι είναι πολύ σημαντικό γι' αυτή την περίοδο ότι έχουμε μια εγκεκριμένη εθνική αναπτυξιακή στρατηγική, δεν ήταν πάντα αυτή η περίπτωση.

Και ξέρετε είναι η 5^η προγραμματική περίοδος που με τον άλφα ή βήτα τρόπο εμπλέκομαι στον σχεδιασμό, δεν είχαμε πάντα. Συνήθως η 1^η εγκύκλιος σχεδιασμού προσπαθούσε να φτιάξει την εθνική στρατηγική. Τώρα έχουμε το προνόμιο να έχουμε μια εθνική αναπτυξιακή στρατηγική εγκεκριμένη και επίσης να έχουμε εθνικό πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων εγκεκριμένο και από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Αυτά είναι δυο λιθάρια πολύ σημαντικά για τον σχεδιασμό της νέας περιόδου.

Θεωρώ ότι θα είναι μια αρκετά πιεστική περίοδος και για τους υπόλοιπους που μας ακούν στην αίθουσα και θα εμπλέκονται με τον άλφα ή βήτα τρόπο στον σχεδιασμό, διότι υπάρχει ένας συνολικός στόχος από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να μπορέσουμε να έχουμε ολοκληρώσει τις διαδικασίες διαπραγμάτευσης και έγκρισης των προγραμμάτων πριν την έναρξη της νέας περιόδου, δηλαδή μέχρι το τέλος του 2020 και πηγαίνοντας ανάποδα να θεωρούμε ότι το επόμενο διάστημα και μέχρι το τέλος του 2019 θα πρέπει να προχωρήσουμε στον βασικό σχεδιασμό της νέας περιόδου και να ξεκινήσουμε μέχρι τέλος του '19, άτυπες διαβουλεύσεις με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στη βάση ενός πρώτου σχεδίου ΕΣΠΑ.

Μέχρι τέλος Ιουνίου έχουμε την υποχρέωση ως χώρα και θα το κάνουμε να απαντήσουμε στην επιστολή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για ένα

χρονοδιάγραμμα ένα road map έναν οδικό χάρτη για τα επόμενα βήματα. Αλλά το βασικό πρώτο βήμα θα είναι μέχρι τέλος του χρόνου να μπούμε σε μια άτυπη διαδικασία διαπραγμάτευσης διαβούλευσης με την Επιτροπή, έχοντας ένα βασικό σχέδιο στρατηγικής για τη νέα προγραμματική περίοδο 2021-2027.

Δεν θα σας φάω άλλο από το χρόνο σας, για μια ακόμη φορά συγχαρητήρια για τη δουλειά που κάνετε και την πρόοδο που δείχνει το πρόγραμμα και η Εθνική Αρχή Συντονισμού και η Γενική Γραμματεία και το Υπουργείο θα είναι πάντα στη διάθεσή σας για στενή συνεργασία στην κάθε λεπτομέρεια, θα είμαστε αρωγοί. Ευχαριστώ πολύ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ευχαριστούμε πολύ τον κ. Φίρμπα και εγώ από αυτή τη θέση θέλω να ευχαριστήσω την Γενική Γραμματεία για την άριστη συνεργασία που έχουμε και να προσθέσω σε αυτά τα σημαντικά που ανέφερε ο κ. Φίρμπας ότι είναι γεγονός ότι η στρατηγική για την Αγροτική Ανάπτυξη είναι αναπόσπαστο κομμάτι της εθνικής στρατηγικής για την ανάπτυξη.

Είναι ενταγμένο και μέσα στο κείμενο το τι σχεδιάζουμε για την Αγροτική Ανάπτυξη το οποίο είναι το προϊόν της στρατηγικής για την Αγροτική Ανάπτυξη, την οποία έχουμε υποβάλλει στους θεσμούς και οι θεσμοί έχουν υιοθετήσει και αποτελεί εθνική στρατηγική για την Αγροτική Ανάπτυξη και εξ αυτού έχει ενταχθεί στην εθνική στρατηγική για την ανάπτυξη.

Επομένως έχουμε ένα μπουσούλα ο οποίος μας επιτρέπει να μπορέσουμε να δουλέψουμε με όρους ενός εθνικού σχεδιασμού και στη νέα προγραμματική περίοδο.

Σπεύδω να δώσω τον λόγο στην κα Tarja Tiainen εκ μέρους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να απευθύνει ένα σύντομο χαιρετισμό.

**Χαιρετισμός / εισήγηση από εκπρόσωπο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής
(Γενική Διεύθυνση Γεωργίας και Αγροτικής Ανάπτυξης/DG AGRI)**

T. TIAINEN: Σας ευχαριστώ κ. Πρόεδρε, καλημέρα σε όλους. Καταλαβαίνω ότι βρισκόμαστε ακριβώς στο ίδιο σημείο όσον αφορά τις απόψεις με τον Πρόεδρο καθώς και με τον εκπρόσωπο του Υπουργείου Οικονομίας. Αλλά θα ήθελα να ξεκινήσω πρώτα απ' όλα εκφράζοντας ένα μεγάλο ευχαριστώ για τη δυνατότητα που μου δώσατε να επισκεφθώ την Κρήτη.

Είναι η πρώτη φορά που έρχομαι στην Κρήτη και πραγματικά ανυπομονώ να επισκεφθώ και άλλα μέρη του νησιού καθώς και τα έργα, προκειμένου να δω ιδίως όμμασι ποια είναι η εξέλιξή τους. Αυτό θα γίνει τις επόμενες δύο ημέρες.

Θα ήθελα επίσης να σας πω ότι η Sasha Bartovič ζητάει συγνώμη που δεν βρίσκεται μαζί μας σήμερα εδώ, ήθελε πάρα πολύ να βρίσκεται εδώ, δυστυχώς έχει άλλες ανειλημμένες υποχρεώσεις.

Δυο πράγματα θα ήθελα να υπογραμμίσω σήμερα σε αυτή την εναρκτήρια συνεδρία. Το πρώτο και το πιο σημαντικό αφορά τον ρόλο αυτής της Επιτροπής Παρακολούθησης, εσείς είστε οι φύλακες της ποιότητας, της αποδοτικότητας και της αποτελεσματικότητας του προγράμματος που βρίσκεται σε εξέλιξη.

Συνεπώς εναπόκειται σε εσάς να αποφασίσετε κατά πόσο συμφωνείτε με τη διαχείριση των χρημάτων από τη Διοίκηση. Πρέπει να δίνετε την έγκρισή σας για τις τροποποιήσεις του προγράμματος και βεβαίως η συνεργασία σας είναι απολύτως απαραίτητη προκειμένου να έχουμε κάποια αποτελέσματα στο τέλος της προγραμματικής περιόδου.

Άρα καλό θα ήταν να αναλάβετε τον ρόλο σας σοβαρά και είμαι σίγουρη ότι το κάνετε ήδη. Αυτό ήταν το πρώτο που ήθελα να πω.

Το δεύτερο είναι ότι προκειμένου να έχουμε τα καλύτερα δυνατά αποτελέσματα από αυτό το πρόγραμμα χρειαζόμαστε μια στενή συνεργασία όλοι εμείς τα εμπλεκόμενα μέρη. Χρειαζόμαστε μια καλή συνεργασία μαζί με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και συγκεκριμένα με τη Γενική Διεύθυνση για την Αγροτική Ανάπτυξη καθώς και συνεργασία μεταξύ των εθνικών, περιφερειακών και τοπικών Αρχών.

Όπως ακούσαμε ήδη έχετε αναπτύξει μια κοινή στρατηγική για τη χώρα ούτως ώστε να έχετε τη βέλτιστη δυνατή διαχείριση των οικονομικών πόρων. Για εμένα απόδειξη της αποτελεσματικότητας της συνεργασίας που υφίσταται εδώ στην Ελλάδα είναι η πάρα πολύ καλή οικονομική εκτέλεση του προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης.

Αποδεικνύει ότι τα εμπλεκόμενα μέρη, δηλαδή η Επιτροπή Παρακολούθησης καθώς και η Διοίκηση και οι διάφορες Αρχές κατάφεραν να

συνεργαστούν αρμονικά ούτως ώστε να πετύχουν αυτό το πάρα πολύ ικανοποιητικό επίπεδο χρηματοοικονομικής απόδοσης και εκτέλεσης.

Βεβαίως όπως είπε και ο Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Οικονομίας η οικονομική πρόοδος είναι σε πάρα πολύ καλό σημείο επί του παρόντος και είμαστε σίγουροι ότι θα συνεχίσει και μέχρι το τέλος της προγραμματικής περιόδου.

Αλλά προκειμένου αυτό να είναι σίγουρο, είναι πάρα πολύ σημαντικό να κάνετε νέες προκηρύξεις εντός του πλαισίου του προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης. Βεβαίως το γεγονός ότι έχουν τεθεί νέα όρια για κάποιες συγκεκριμένες περιοχές καταλαβαίνω ότι οι προκηρύξεις ίσως θα απαιτήσουν λίγο περισσότερο χρόνο, αλλά είμαι σίγουρη ότι τα αποτελέσματα θα είναι ικανοποιητικά και επίσης τα οικονομικά εργαλεία τα οποία είναι στη διάθεσή σας θα σας επιτρέψουν να αυξήσετε τις επενδύσεις στον τομέα της μεταποίησης και επεξεργασίας.

Αυτά είναι δυο πάρα πολύ σημαντικά βήματα που πρέπει να κάνετε ούτως ώστε να διατηρήσετε την ταχύτητα της πάρα πολύ καλής υλοποίησης που έχετε παρουσιάσει μέχρι τώρα.

Τώρα θα ήθελα να πω λίγα λόγια για το μέλλον. Καταλαβαίνω ότι είναι δύσκολο να μιλάει κανείς για το μέλλον όταν το πρόγραμμα είναι ακόμη σε εξέλιξη. Αλλά είναι απολύτως απαραίτητο να γίνει αυτό. Άκουσα ήδη σήμερα ότι η δουλειά συνεχίζεται εδώ στην Ελλάδα και αυτό είναι πάρα πολύ σημαντικό επίσης.

Είναι εξίσου σημαντικό βεβαίως να κοιτάμε στο μέλλον στο πλαίσιο αυτής της Επιτροπής Παρακολούθησης, δεδομένου ότι το πρόγραμμα αυτό είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με το μέλλον. Ίσως οι ανάγκες του παρόντος να μην είναι και οι ανάγκες του μέλλοντος. Αναμφίβολα όμως η σημερινή συνεργασία θα είναι απολύτως απαραίτητη και στο μέλλον, ούτως ώστε να ανταπεξέλθουμε στις μελλοντικές προκλήσεις και ανάγκες.

Όπως σας είπα εκτιμάμε ιδιαίτερα τη συνεργασία που έχει αναπτυχθεί μέσα στο πλαίσιο αυτής της προγραμματικής περιόδου και θεωρούμε ότι είναι πάρα πολύ σημαντικό για εμάς, δηλαδή του αγροτικού τομέα, να διασφαλίσουμε περαιτέρω επενδύσεις στο μέλλον.

Το γεγονός ότι θα έχουμε τις απ' ευθείας πληρωμές στους αγρότες καθώς και το λανσάρισμα μέτρων στην αγορά εντός του ίδιου πλαισίου θα διευκολύνει τη συνεργασία μεταξύ των διαφόρων εμπλεκόμενων μερών.

Τα καλά νέα είναι ότι πριν από δυο εβδομάδες η Γενική Διεύθυνση για την Αγροτική Ανάπτυξη είχε μια συνάντηση με τις ελληνικές Αρχές ούτως ώστε να εξετάσουν από κοινού το πώς και το πότε θα αναπτυχθεί και θα υλοποιηθεί το επόμενο σχέδιο χρηματοδότησης.

Η αλήθεια είναι ότι δεν έχουμε λάβει έναν επίσημο οδικό χάρτη από την Ελλάδα, βεβαίως οι συζητήσεις συνεχίζονται και γενικότερα έχουμε μια ιδέα σχετικά με το πώς και το πότε θα υλοποιηθεί η μελλοντική χρηματοδότηση και το “CAP Plan”.

Στόχος μας είναι να βοηθήσουμε τη Διοίκηση αλλά η ουσία είναι ότι δεν θα υπάρχει τέτοιο “ΚΑΠ Plan”, εκτός αν εσείς τα εμπλεκόμενα μέρη δεν παίξετε ενεργό ρόλο. Θα ήθελα να σας ενθαρρύνω να συνεχίσετε βεβαίως με την υλοποίηση του υφιστάμενου προγράμματος, αλλά παράλληλα να εξετάσετε και το μέλλον ούτως ώστε να δείτε ποια θα είναι η καλύτερη εκτέλεση αυτού του “CAP Plan”. Σας ευχαριστώ πάρα πολύ και εύχομαι να έχουμε μια πάρα πολύ εποικοδομητική συζήτηση.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Σας ευχαριστούμε πολύ. Περνάμε στην κα Κοζυράκη η οποία εκπροσωπεί την Αποκεντρωμένη Διοίκηση της Περιφέρειας και ως η Περιφέρεια που μας υποδέχεται θα ήθελα να σας δώσω τον λόγο για έναν σύντομο χαιρετισμό.

M. KOZYPAKH: Χαίρομαι πάρα πολύ που βρίσκομαι σήμερα εδώ, γνωρίζω ανθρώπους τους οποίους δεν ήξερα, ήξερα τον θεσμικό ρόλο. Η Αποκεντρωμένη Διοίκηση Κρήτης έχει μια οριζόντια αρμοδιότητα σε όλη την Κρήτη σε κάποια θέματα αφορούν κυρίως ιδιότητες όπως είναι η διαχείριση του νερού για την Κρήτη.

Έχει μικρότερα θέματα σε σχέση με την αγροτική παραγωγή, αλλά περισσότερα σε σχέση με το περιβάλλον και σε σχέση με το νερό. Είναι μεγάλο όχι μόνο το θεσμικό μου ενδιαφέρον που συμμετέχω εδώ, αλλά το ενδιαφέρον σε σχέση με calls για την προσπάθεια αυτή που επιτελούμε σε άλλους τομείς.

Ένα μεγάλο επίσης ζήτημα που θα ήθελα να θέσω εδώ και να συζητηθεί, είναι αυτό που τελευταία έχει προκύψει στην Κρήτη σε σχέση με το επιχειρησιακό της αλιείας και της θάλασσας ίσως, τα εισβολικά είδη στην Κρήτη και το θέμα των λαγοκεφάλων, ένα θέμα που έχει σηκωθεί πολύ. Ίσως θα έπρεπε να το δούμε γιατί αυξάνεται και πληθύνεται και θα υπάρχει πολύ σοβαρό πρόβλημα.

Υπάρχει και ο παραγωγικός τομέας των αλιέων οι οποίοι έχουν επίσης κάποιες αξιώσεις. Αισιοδοξώ ότι θα υπάρχει ένα πολύ θετικό πόρισμα εδώ και για το τέλος της προγραμματικής περιόδου αυτής, αλλά και για την καινούργια.

Ένα feedback σε σχέση με την Περιφέρεια και την κεντρική Διοίκηση το οποίο ουσιαστικά και σε κάθε περίπτωση είναι το ζητούμενο μεταξύ της κεντρικής ηγεσίας και της περιφερειακής.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ευχαριστούμε πολύ. Το ζήτημα που θίξατε σε ό,τι αφορά το λαγοκέφαλο αφορά άλλη Επιτροπή Παρακολούθησης αλλά παρ' όλα αυτά όπως ξέρετε θα κάνουμε μια ειδική σύσκεψη μετά το πέρας αυτής της συνεδρίασης για να συζητήσουμε αυτά τα προβλήματα.

Ευχαριστούμε πάρα πολύ, δεν έχουμε κάποιο άλλο χαιρετισμό από ό,τι τουλάχιστον μπορώ να παρατηρήσω και προχωράμε στην ουσία της σημερινής μας συνεδρίασης.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Διαπίστωση απαρτίας μελών της Επιτροπής Παρακολούθησης του ΠΑΑ

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Είμαστε σε απαρτία μπορούμε έτσι να συνεχίσουμε.

**Εισήγηση από τον κ. Χ. Κασίμη, Πρόεδρο της Επιτροπής
Παρακολούθησης του ΠΑΑ, Γενικό Γραμματέα Αγροτικής Πολιτικής
και Διαχείρισης Κοινοτικών Πόρων**

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Εγώ θα κάνω μια προσπάθεια να δώσω το περίγραμμα της δουλειάς που έχει γίνει και να αναδείξω μια σειρά ζητήματα τα οποία πρέπει να δούμε, να λάβουμε υπόψη μας στην επόμενη φάση της δουλειάς που αφορά το πρόγραμμα Αγροτική Ανάπτυξη.

Επομένως μια σύντομη επισκόπηση της προόδου, η οποία θα μας επιτρέψει να δημιουργήσουμε τις βάσεις για την επόμενη προγραμματική περίοδο πράγματα τα οποία θα πρέπει να λάβουμε υπόψη.

Από πολλές πλευρές έχει τονιστεί η πρόοδος, τα αποτελέσματα τα οποία έχουμε φέρει και γι' αυτό τον λόγο θέλω να συγχαρώ από αυτή τη θέση όλους τους φορείς με τους οποίους συνεργαζόμαστε, τις Υπηρεσίες γιατί πραγματικά δεν υπάρχουν αποτελέσματα και επιτυχίες, χωρίς τους ανθρώπους που συναποτελούν τους φορείς οι οποίοι σχεδιάζουν και υλοποιούν τις πολιτικές.

Εξάλλου στο πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης είμαστε φανατικοί οπαδοί της θεωρίας bottom up επομένως οι επιτυχίες έρχονται και από κάτω και δεν θέλουμε να το αγνοούμε αυτό σε καμία περίπτωση.

Αλλά θέλω παράλληλα να υπενθυμίσω κάτι το οποίο συχνά μας ξεφεύγει ότι και η επιτυχία ενός προγράμματος δεν είναι μόνο επιτυχία στην απορρόφηση των πόρων. Επιτυχία ενός προγράμματος μπορεί να είναι ακόμη υψηλότερη εάν επιτυγχάνεις στόχους πολιτικής.

Επειδή έχουμε δώσει μεγάλο βάρος στην προσπάθειά μας να συνδέσουμε απορρόφηση με ικανοποίηση στόχων πολιτικής, θέλω να επιμείνω πόσο σημαντικό είναι αυτό για μια χώρα σαν την Ελλάδα, η οποία συνήθως τρέχει πίσω από τον στόχο της απορρόφησης των πόρων, συχνά αγνοώντας την επίτευξη των στόχων της πολιτικής.

Και στη νέα προγραμματική περίοδο αυτή η σύνδεση της ικανοποίησης στόχων πολιτικής και στόχων απορρόφησης θα έχει κεντρική σημασία για την επιτυχία υλοποίησης του εθνικού στρατηγικού σχεδίου για την Αγροτική Ανάπτυξη.

Επομένως είναι και ένα θέμα μεθοδολογικό αν θέλετε, δεν έχουμε μάθει συχνά στο παρελθόν να δουλεύουμε παράλληλα στόχους απορρόφησης με στόχους πολιτικής. Ίσως γιατί στη χώρα μας δεν σεβόμαστε πολύ συχνά τους στόχους πολιτικής, ή δεν σχεδιάζουμε στρατηγικά τις πολιτικές μας και επομένως έχουμε ένα κακό παρελθόν στο να κάνουμε τις πολιτικές λάστιχο.

Είναι μια ευκαιρία που με σοβαρότητα σε αυτή τη νέα ιστορική φάση στην οποία μπαίνει η χώρα μας να μπορέσουμε να συνδέσουμε τα δύο.

Αυτά ως μια μικρή παρένθεση με το άγχος που συχνά έχουμε για τη σύνδεση στόχων απορρόφησης με στόχους πολιτικής.

Που βρισκόμαστε σήμερα. Έχουμε ενεργοποιήσεις στο 91% της δημόσιας δαπάνης το πρόγραμμα, τόσο με τις προσλήψεις των νέων μέτρων που ανέρχονται σε περίπου 3,6 δις όσο και με τα συνεχιζόμενα έργα που ανήλθαν στο 1,6 δις. Άρα είμαστε στο 5,2 δις στα 3,5 χρόνια -επιμένω σε αυτό και θέλω να το θυμίσω- από την έγκριση του προγράμματος.

Δηλαδή εμείς έχουμε χάσει ένα χρόνο διότι θυμίζω ότι όταν αναλάβαμε ως Κυβέρνηση δεν είχαμε εγκεκριμένο πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης. Και χαίρομαι σήμερα να ακούω την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και προχθές τον Επίτροπο τον κ. Χόγκαν να λέει «τελικά you deliver in Greece». Καταφέραμε να φέρνουμε τα αποτελέσματα και να είμαστε πλέον σε μια κατάσταση παράλληλη με τα υπόλοιπα κράτη - μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης για να μην πω πάνω από τον κοινοτικό μέσο όρο και αυτό μας χαροποιεί ιδιαίτερα.

Μαζί με τις υπερδεσμεύσεις που είτε έχουμε κάνει, είτε έχουμε προγραμματίσει και για τις οποίες θα μιλήσω στη συνέχεια γιατί έχει σημασία αυτό που έχουμε κάνει, η ενεργοποίηση του προγράμματος υπερβαίνει από τώρα περίπου το 100% των πόρων του προγράμματος.

Αντίστοιχα στο επίπεδο των πληρωμών όπως ανέφερε και ο κ. Φίρμπας νωρίτερα βρισκόμαστε σε ένα ύψος 2,2 δις, έχουμε απορρόφηση που έχει φτάσει το 43% αν και αργότερα θα ακούσω ένα νούμερο που είναι κάτω από το 43 αλλά εμείς έχουμε το 43% ως απορρόφηση, με πληρωμές δηλαδή στα 2,2 δις.

Παρά τις δύσκολες δημοσιονομικές συνθήκες και αυτό δεν πρέπει να το ξεχνάμε, παρά τις δυσκολίες που έχει ο ιδιωτικός τομέας χρηματοδότησης, τα προβλήματα ρευστότητας και τα λοιπά.

Σοβαρή επίδοση, υψηλότερα αν δεν κάνω λάθος διορθώστε με και από τα υπόλοιπα προγράμματα, αλλά αυτό παράλληλα μας ανεβάζει και τους στόχους της απορρόφησης ακόμη περισσότερο. Με αυτές τις επιδόσεις που είναι αποτέλεσμα μιας συλλογικής προσπάθειας κινούμαστε σε αυτή την προγραμματική περίοδο και διευκρινίζω ακόμη περισσότερο:

Υπερκαλύψαμε τον στόχο του ΕΣΠΑ για όλα τα έτη εφαρμογής από το '16 έως το '18, συνεισφέροντας κατ' έτος με το μεγαλύτερο ποσό απορρόφησης των πόρων στο ΠΔΕ και κατ' επέκταση εισροής κοινοτικών πόρων στη χώρα μεταξύ των 210 επιχειρησιακών προγραμμάτων του ΕΣΠΑ.

Εκτιμούμε ότι και φέτος θα έχουμε αντίστοιχες επιδόσεις. Αν στα ποσά αυτά που πληρώνει το ΠΑΑ προστεθούν και τα ποσά πληρωμών του πυλώνα 1 τότε θα πρέπει να θυμίσουμε -το οποίο νομίζω ότι είναι εξαιρετικά σημαντικό με όρους πολιτικής και το αγνοούμε- ότι η γεωργία φέρνει στη χώρα περίπου το 50% των πόρων που εισρέουν από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Άρα το θέτω σε όρους κεντρικής πολιτικής. Δεν είναι δυνατό αφ' ενός να μην υπάρχει ένας εθνικός σχεδιασμός για την αγροτική πολιτική που πραγματικά θα εντάξει στον εθνικό στρατηγικό σχεδιασμό την αγροτική πολιτική, έχω την αίσθηση δηλαδή ότι η αγροτική πολιτική είναι το αποπαιδί μέχρι σήμερα της εθνικής αναπτυξιακής πολιτικής, αλλά αν κοιτάξουμε σοβαρά τους πόρους και τη σημασία των πόρων για την εθνική οικονομία, νομίζω πρέπει να αναβαθμιστεί εξαιρετικά σημαντικά.

Επίσης το πρόγραμμα και για το '18 διατηρήθηκε στο κοινοτικό μέσο όρο, το είπαμε, παρά την καθυστέρηση και μάλιστα να θυμίσω, γιατί έχουμε αυτά τα στοιχεία ότι το 2017 ήταν 2^ο ως προς το ρυθμό αύξησης των πληρωμών, μεταξύ των 28 κρατών - μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης μετά τη Γαλλία.

Επίσης να θυμίσω ότι έχουμε υπερκαλύψει τις υποχρεώσεις του κανόνα n+3 για το έτος '18 ήδη από το '17. Ενώ έχουμε ήδη καλύψει από το 1^ο εξάμηνο του έτους '18 και τον στόχο πληρωμών για το '19. Δεν έχουμε δηλαδή μεγάλο άγχος. Αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι δεν δουλεύουμε εντατικά ώστε να υπερκαλύψουμε έτσι τους στόχους που έχει βάλει. Έχει σήμερα ήδη καλυφθεί μεγάλο μέρος της υποχρέωσης πληρωμών και για το έτος 2020.

Το ΠΑΑ εκπλήρωσε με επιτυχία τους στόχους του πλαισίου επίδοσης, αναφέρθηκε νωρίτερα ο κ. Φίρμπας. Έχουμε στη διάθεσή μας να αξιοποιήσουμε 253 εκατομμύρια από το αποθεματικό επίδοσης, που προβλέπεται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και έχει ήδη ενσωματώσει στον προγραμματισμό του στη βάση των πρώτων αποτελεσμάτων υλοποίησης του ΠΑΑ των 28 κρατών - μελών μια επιτυχία πολύ σημαντική, αν αναλογιστεί

κανείς τις δύσκολες δημοσιονομικές συνθήκες οι οποίες μας περιβάλλουν και στις οποίες έγινε αυτό.

Στο σημείο αυτό ευχαριστούμε για άλλη μια φορά, εγώ είμαι πολύ περήφανος για τη σχέση που έχουμε χτίσει με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, μια σχέση ενεργούς συνεργασίας για την επίτευξη των στόχων. Μια σχέση η οποία έχει καταλήξει σε μια αξιόπιστη σχέση και είμαστε υπερήφανοι γι' αυτό και είναι το αποτέλεσμα της αξιόπιστης παρουσίας του ΠΑΑ με όρους εννοώ επίτευξης στόχων πολιτικής και απορρόφησης, ώστε η ίδια η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πλέον να αναγνωρίζει ότι γίνεται μια σοβαρή δουλειά και θα συνεχίσουμε με τον ίδιο ρυθμό και με την ίδια αξιοπιστία.

Γιατί η κατάκτηση της αξιοπιστίας δεν είναι κάτι που συμβαίνει μια φορά και φέρεις τον τίτλο. Είναι κάτι, το οποίο πρέπει να κατακτάς καθημερινά.

Επομένως για άλλη μια φορά ευχαριστούμε πολύ την Επιτροπή, ειλικρινά από την πρώτη χρονιά που πήγαμε στην Επιτροπή, που επιτρέψτε μου τον όρο «τρώγαμε ξύλο», χαιρόμαστε τώρα να πηγαίνουμε και να βλέπουμε ανοιχτές πόρτες για να συνομιλούμε και να συζητάμε τα προβλήματα του προγράμματος και να αναζητούμε λύσεις στα προβλήματα για την καλύτερη υλοποίησή του.

Να σημειώσουμε ότι στο ενδιάμεσο χρονικό διάστημα από την προηγούμενη Επιτροπή Παρακολούθησης μέχρι σήμερα είχαμε μια άλλη συνεργασία επίσης για την ειδική έξτρα τροποποίηση του προγράμματος, αναφέρθηκε η κα Tiainen σε αυτό και αφορούσε την οριοθέτηση των μειονεκτικών περιοχών και τα καινούργια χρηματοδοτικά εργαλεία, για τα οποία θέλω να πω κάτι.

Είμαστε στην ευχάριστη θέση να σας ανακοινώσουμε, θα το έχετε αντιληφθεί κιόλας ότι έχουμε ήδη την έκδοση του ΦΕΚ σύσταση του Ταμείου εγγυήσεων, όπως ξέρετε το ΠΑΑ επενδύει 80 εκατομμύρια σε αυτό και συνεργάζεται με το Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων για την οποία συνεργασία έχουμε δουλέψει τα περασμένα περίπου δυο χρόνια με την εκπόνηση ειδικής μελέτης με την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων και αυτό από μόνο του είναι μια πολύ σοβαρή εμπειρία και δημιουργική συνεργασία η οποία ενέπλεξε όχι μόνο το ΠΑΑ και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων, τον

ΟΠΕΚΕΠΕ, άλλες Υπηρεσίες και αυτό θεωρώ ότι είναι πλούτος για τη δουλειά που κάνουμε.

Επιπλέον πρέπει να σας πω ότι αυτή τη στιγμή η συμφωνία χρηματοδότησης βρίσκεται στο Ελεγκτικό Συνέδριο για το τελευταίο έλεγχο και υπογράφουμε και ευελπιστούμε ότι θα προλάβουμε να υπογράψουμε μέσα στις επόμενες δυο τρεις εβδομάδες της σύμβαση χρηματοδότησης.

Τα επόμενα βήματα όπως είναι ότι το Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων πλέον θα βγει σε πρόσκληση να καλέσει τις Τράπεζες ώστε πραγματικά τώρα που τα επενδυτικά μέτρα είτε έχουν ολοκληρώσει την αξιολόγηση και αυτή την εβδομάδα θα ανακοινώσουμε τις εντάξεις των επενδυτικών μέτρων στη μεταποίηση, στην οποία μεταποίηση έχουμε υπερδιπλασιάσει τον προϋπολογισμό και είναι πολύ θετικό ότι αυτό το μέτρο το οποίο στοχεύει στην ενίσχυση της παραγόμενης προστιθέμενης αξίας τόσο σημαντικό στοιχείο για την ελληνική γεωργία μπαίνει τόσο δυναμικά σε εφαρμογή και παράλληλα αναμένουμε τα επενδυτικά μέτρα των σχεδίων βελτίωσης, να έχουν ένα εργαλείο χρηματοδοτικό, που θα ενισχύσει την ιδιωτική συμμετοχή.

Να προσθέσω σε αυτά και την εγκύκλιο εκχώρησης της ενίσχυσης της επιδότησης στις Τράπεζες έναντι επιχορήγησης που είναι ένα νέο μέτρο το οποίο υιοθετούμε και όλα αυτά μαζί θα συμβάλλουν καθοριστικά στην ενίσχυση της ρευστότητας στον αγροτικό τομέα.

Καταλαβαίνετε ότι είμαστε στη φάση της πλήρους ανάπτυξης του επιχειρησιακού σκέλους του προγράμματος και θα έλεγα ότι είναι η στιγμή να αναφερθώ σε τέσσερις βασικές προκλήσεις οι οποίες μας απασχολούν για την υλοποίηση του προγράμματος.

Πρόκληση Νο 1. Έχουμε ανάγκη να πάμε γρήγορα σε ένα αποτελεσματικό συντονισμό και γι' αυτό εδώ καλώ όλους τους εμπλεκόμενους φορείς, Περιφέρειες, άλλες Υπηρεσίες ώστε να προχωρήσουμε τις αξιολογήσεις των επενδυτικών μέτρων το συντομότερο δυνατό. Είναι απαραίτητο να τελειώσουμε με τις αξιολογήσεις και κυρίως τι μας μένει τώρα, τα σχέδια βελτίωσης, των οποίων η αξιολόγηση έχει πάει πάρα πολύ καλά, είμαστε σε πολύ καλό επίπεδο αξιολόγησης. Έχουμε μια εκκρεμότητα η οποία

αφορά το εύλογο κόστος στα σχέδια βελτίωσης κάτι το οποίο ευελπιστώ ότι θα λυθεί σύντομα.

Αλλά και αυτό επιτρέψτε μου να πω ως μέτρο και πρωτοβουλία πολιτικής είναι εξαιρετικά σημαντική για να μειώσουμε το ίδιο το κόστος των εισφορών στη γεωργία. Δεν θα πω περισσότερα σε σχέση με αυτό γιατί είναι ένα ζήτημα το οποίο χειριζόμαστε αυτή την περίοδο.

Το λέω αυτό σε ό,τι αφορά τις αξιολογήσεις, γιατί οι αξιολογήσεις αφορούν επενδυτικά μέτρα, ιδιαίτερα αναγκαία για την ελληνική αγροτική οικονομία. Επομένως θέλουμε να προχωρήσουμε το συντομότερο δυνατό σε εντάξεις αυτών των επενδυτικών μέτρων.

Ολοκληρώνουμε τις αξιολογήσεις είναι η μεγάλη μας πρόκληση. Εδώ είναι ευκαιρία να αναφέρω αυτό που είπα για τη μεταποίηση, είναι μαζί μας και ο κ. Μπουρντάς ο Προϊστάμενος της σχετικής Υπηρεσίας. Έχει γίνει εξαιρετική δουλειά για την αξιολόγηση, ανακοινώνουμε τις εντάξεις έχουμε ένα εξαιρετικά μεγάλο αριθμό επενδυτικών σχεδίων 328 επενδυτικά σχέδια ουσιαστικά εγκεκριμένα. Ξεκινάμε την εβδομάδα αυτή με τις εντάξεις 150 τόσων.

Υπερτριπλασιασμός του προϋπολογισμού. Ανακοινώσαμε και οι εντάξεις βγαίνουν αυτές τις μέρες, τα μεγάλα εγγειοβελτιωτικά και σε αυτό είμαστε ιδιαίτερα υπερήφανοι γιατί καταφέραμε δυο πράγματα. Το είναι να υπηρετήσουμε στόχους πολιτικής, ξεφύγαμε δηλαδή από την πεπατημένη, είπαμε ότι δεν θα σχεδιάσουμε άλλα φαραωνικά φράγματα, τα οποία έχουν μείνει μη λειτουργικά, θα ολοκληρώσουμε την λειτουργικότητα ήδη υπαρχόντων φραγμάτων χρηματοδοτώντας αρδευτικά δίκτυα, ώστε πραγματικά να είναι αποτελεσματική η λειτουργία αυτών των έργων.

Αυτή ήταν η λογική και ο δεύτερος άξονας της πολιτικής ήταν να εκσυγχρονίσουμε ήδη υπάρχοντα δίκτυα. Εδώ έχουμε επίσης μια σημαντική αύξηση του προϋπολογισμού και εντάξαμε 32 έργα ανά την επικράτεια, που πιστεύουμε ότι και αυτά θα συνεισφέρουν καθοριστικά στη δημιουργία εκείνων των αναγκαίων υποδομών, που θα αντιμετωπίσουν το αρδευτικό πρόβλημα της αγροτικής μας οικονομίας, που αυτό σημαίνει ότι και με τους κινδύνους τις απειλές της κλιματικής αλλαγής θα μπορέσουμε να έχουμε έργα υποδομών,

τα οποία θα μας αντιμετωπίσουν το πρόβλημα και ταυτόχρονα εννοείται ότι θα κάνουμε την καλύτερη δυνατή αξιοποίηση των υδάτινων πόρων.

Είναι περί τα 450 εκατομμύρια παράλληλα με τα μικρά εγγειοβελτιωτικά τα οποία χρηματοδοτούνται από τις Περιφέρειες με προϋπολογισμούς κάτω από 2,2 εκατομμύρια.

Επίσης ανακοινώσαμε αποτελέσματα για τη βιολογική γεωργία και κτηνοτροφία και άλλο ένα εξαιρετικά σημαντικό μέτρο που ορίζει την πολιτική μας, αυτό που αφορά τις ομάδες παραγωγών και είμαστε ιδιαίτερα χαρούμενοι που και στις ομάδες παραγωγών ολοκληρώθηκε η αξιολόγηση και μάλιστα θα καταφέρουμε να ικανοποιήσουμε ουσιαστικά με μια σχετική αύξηση του προϋπολογισμού όλες τις εγκεκριμένες προτάσεις που έχουν υποβληθεί.

Άλλος ένας σημαντικός στόχος πολιτικής ο οποίος θα μας επιτρέψει να αντιμετωπίσουμε ένα διαρθρωτικό πρόβλημα της ελληνικής γεωργίας που είναι το μικρό μέγεθος παραγωγής, οι κατακερματισμένες διαρθρωτικές δομές της ελληνικής γεωργίας. Εδώ έχουμε περίπου 40 εκατομμύρια.

Καλωσορίζουμε και τον Περιφερειάρχη Κρήτης, ενεργό αλλά ενεργό και τα επόμενα χρόνια κ. Αρναουτάκη, καθ' ότι εξελέγην Περιφερειάρχη Κρήτης και χαιρόμαστε που είναι μαζί μας, θα του δώσω τον λόγο αμέσως μόλις ολοκληρώσω.

Έλεγα ότι πρέπει να επιταχύνουμε την ολοκλήρωση των αξιολογήσεων και θέλω να πω, είναι νομίζω η πιο κατάλληλη στιγμή που ήρθε ο κ. Αρναουτάκης να πω ότι σε όλα αυτά εξαιρετικό ρόλο παίζουν οι Περιφέρειες. Και εδώ δοκιμάζεται η οποία έχει ουσιαστικά ξεκινήσει με την προγραμματική περίοδο αυτή που τρέχουμε, που είναι η εκχώρηση στις Περιφέρειες πόρων που πλησιάζουν το 37% των συνολικών πόρων του προγράμματος αλλά δεν είναι μόνο οι πόροι οι οποίοι εκχωρούνται στις Περιφέρειες, είναι και η ουσία της δουλειάς που πρέπει να γίνει από τις Περιφέρειες, η οποία θα αποτελέσει το βήμα για μια πολιτική ελπίζω αργότερα, πλήρους αποκέντρωσης των δράσεων του προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης στις Περιφέρειες.

Αλλά πρέπει να σφυρηλατηθεί αυτή η σχέση και γι' αυτό θα θέλαμε τη διαρκή υποστήριξη των Περιφερειών προς αυτή την κατεύθυνση και γι' αυτό στηρίζουμε και τις Περιφέρειες και με Τεχνική Βοήθεια που έχουμε δώσει περίπου 8 εκατομμύρια ώστε να τις υποστηρίξουμε στο βαρύ έργο που αναλαμβάνουν για την υλοποίηση των μέτρων του προγράμματος.

Δεύτερη πρόκληση, είναι η ολοκλήρωση των προκηρύξεων, εδώ θα είμαι σύντομος. Δεν υπολείπονται πολλά μέτρα που έχουμε να προκηρύξουμε στο πρόγραμμα, μπορώ να τα αναφέρω πολύ σύντομα. Είναι τα δασικά μέτρα αλλά νομίζω ότι είμαστε στην τελική ευθεία πλέον και χαίρομαι γιατί σημαντικά μέτρα είναι προς προκήρυξη το 8.3. που αφορά την πρόληψη ζημιών στα δάση και το 8.4. που είναι η αποκατάσταση ζημιών στα δάση, ώστε να ακολουθήσουν αργότερα και άλλα μέτρα.

Επίσης το δεύτερο μέτρο το οποίο πλέον θα παρουσιαστεί ένα περίγραμμά του οι «Γεωργικές συμβουλές», οι οποίες είναι εξαιρετικά σημαντικές με όρους Αγροτικής Ανάπτυξης, είναι στην καρδιά των πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και νομίζω ότι με τις ενέργειες που έχουν γίνει αφ' ενός με τη διαμόρφωση του εθνικού πλαισίου για τις «Γεωργικές συμβουλές» το οποίο υλοποιείται ήδη από τον ΕΛΓΟ ΔΗΜΗΤΡΑ και τώρα με την προετοιμασία του μέτρου, το νερό μπαίνει στο αυλάκι και ευελπιστώ ότι σύντομα θα έχουμε την ίδια την εμπορική λήξη του μέτρου των Γεωργικών Συμβουλών.

Η τρίτη πρόκληση είναι η επίτευξη του στόχου του πλαισίου επίδοσης μέχρι το πέρας της προγραμματικής περιόδου. Μπαίνουμε όπως προείπα του delivery model που προβλέπει η νέα προγραμματική περίοδος και εδώ έχουμε πάρει πρωτοβουλίες που θα παρουσιαστούν και από τον κ. Κοβάνη και οι οποίες συνδέονται με την τροποποίηση του προγράμματος, η οποία θα μας προετοιμάσει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο γι' αυτή την φάση.

Αξίζει εδώ να αναφέρω ότι για την καλύτερη εφαρμογή του προγράμματος η οποία επιχειρεί παράλληλα να ικανοποιήσει την υπερβολικά μεγάλη ζήτηση, δηλαδή επιτρέψτε μου να πω κάτι το οποίο πάντα με απασχολεί πρέπει να ξεπεράσουμε μια αντίφαση ως κοινωνία και ως πολιτική: από τη μια μεριά ακούμε διαρκώς ότι καταστρέφεται ο αγροτικός τομέας δεν έχει μείνει ψυχή στην Περιφέρεια και ταυτόχρονα δεν έχουμε ξαναζήσει στο

παρελθόν τέτοια ζήτηση για τα μέτρα του προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης.

Τρία προγράμματα Αγροτικής Ανάπτυξης να είχαμε πιστεύω θα τα καταφέραμε απορροφήσουμε με τη ζήτηση που υπάρχει σε όλα τα επίπεδα: υποδομές, επενδυτικά μέτρα, εξισωτικές, βιολογικές. Ήδη έχουμε ξεπεράσει τον ευρωπαϊκό μέσο όρο σε ό,τι αφορά τη βιολογική γεωργία ως ποσοστό των εκτάσεων οι οποίες έχουν ενταχθεί στα προγράμματα βιολογικής γεωργίας.

Θέλω να πω δηλαδή ποια είναι η αντίφαση. Εάν όλα πηγαίνουν στραβά, πως εξηγείται το τόσο μεγάλο ενδιαφέρον για όλα τα μέτρα του προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης. Νομίζω ότι αυτό το εξαιρετικά υψηλό ενδιαφέρον θα πρέπει να το αξιοποιήσουμε με τον καλύτερο δυνατό τρόπο με όρους πολιτικής, ώστε αυτό το ενδιαφέρον να μεταφραστεί σε ένα πραγματικό επενδυτικό ενδιαφέρον που θα φέρει όχι μόνο επενδύσεις στον αγροτικό τομέα, θα φέρει προστιθέμενη αξία, θα φέρει εξωστρέφεια, θα φέρει ποιότητα που θα καταστήσουν τον αγροτικό τομέα έναν από τους κεντρικούς μοχλούς της αναπτυξιακής πορείας της χώρας και της ανασυγκρότησης της χώρας.

Γι' αυτό θέλω να ευχαριστήσω ιδιαίτερα το Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης γιατί σε αгаστή συνεργασία μαζί μας κατάφεραν να μας υποστηρίξουν το αίτημα προγραμματικής υπερδέσμευσης και από αυτή τη θέση να ευχαριστήσω τον κ. Φίρμπα, τον κ. Λογοθέτη, τη κα Μαυριά γιατί έδειξαν κατανόηση σε αυτό και έχουμε αυτή τη στιγμή μια υπερδέσμευση της τάξης του 1,3 δις που μας παρέχει όλη την ευελιξία που χρειαζόμαστε σε μια σειρά μέτρα του προγράμματος, χωρίς κάθε τόσο να τρέχουμε να αναζητούμε υπερδέσμευση σε κάθε ένα επιμέρους μέτρο.

Και αυτό δείχνει ότι σιγά - σιγά περνάμε σε άλλες λογικές σχεδιασμού και υλοποίηση του προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης, δηλαδή σκεφτόμαστε και λίγο πιο στρατηγικά, πιο μακρο και αυτό βοηθάει νομίζω με τον καλύτερο δυνατό τρόπο.

Να μην μπω σε λεπτομέρειες αρκεί να πω ότι σε μια σειρά μέτρα που χρειαζόμαστε πόρους τους έχουμε πλέον κ. Περιφερειάρχη εξασφαλισμένους με αυτή την προγραμματική υπερδέσμευση.

Να προσθέσω σε αυτά κάτι πάλι για το οποίο είμαστε υπερήφανοι που σε συνεργασία με το Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης καταφέραμε και πρόκειται για τη δικαστική δικαίωση της χώρας μας από το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την απόφαση – σταθμό όπως την χαρακτήρισε το ίδιο το Υπουργείο Οικονομίας –και εμείς το χαρακτηρίσαμε έτσι, σημασία έχει το αποτέλεσμα και το αποτέλεσμα είναι ότι έχουμε απόφαση 27 Φεβρουαρίου του '19, η οποία ουσιαστικά μας δικαιώνει και επιστρέφει στη χώρα 72 εκατομμύρια ευρώ που είχε επιβληθεί ως πρόστιμο από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για το πρόγραμμα και έτσι αυτό το ποσό επιστρέφει στη χώρα και μπορεί να αξιοποιηθεί για αναπτυξιακούς σκοπούς.

Αυτή η δουλειά έγινε με την Αρχή Πληρωμής του ΕΣΠΑ την Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης του ΠΑΑ, τη Διεύθυνση Μεταποίησης και το Γραφείο του Νομικού Συμβουλίου του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης.

Επομένως τεκμηριώσαμε το Δίκαιο αίτημα της χώρας και αυτό έρχεται να προστεθεί στην προσπάθεια που κάνουμε. Δεν θα αφήσουμε τίποτε να πέσει κάτω και η πορεία που έχουμε ακολουθήσει είναι αυτή, να διεκδικούμε και με όρους αξιοπιστίας να καταφέρουμε την ικανοποίηση αυτών των στόχων.

Η τέταρτη πρόκληση η οποία είναι η μεγάλη πρόσκληση αυτής της περιόδου αναφέρθηκε και η κα Tiainen σε αυτό, είναι η νέα προγραμματική περίοδος, το νέο εθνικό στρατηγικό σχέδιο για την ΚΑΠ.

Στις 7 Ιουνίου ξεκινήσαμε θεσμικά τουλάχιστον την εταιρική σχέση στα πλαίσια της νέας προγραμματικής περιόδου και θα έλεγα ότι ήταν μια εξαιρετικά επιτυχημένη εκδήλωση, όχι τόσο με όρους συμμετοχής που ήταν ιδιαίτερα υψηλοί, αλλά με όρους ουσίας και η εκδήλωση αυτή έδειξε ότι έχει γίνει μια δουλειά υποδομής, η οποία φέρνει το Υπουργείο και την εταιρική σχέση σε ένα άλλο επίπεδο ώστε με τον καλύτερο δυνατό τρόπο να σχεδιάσουμε τη νέα προγραμματική περίοδο.

Σε αυτή την προσπάθεια έχουμε αρωγό και πάλι τη γεωγραφική Μονάδα το GO Hub της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στελέχη του οποίου παρέστησαν σε αυτή την ημερίδα και θεωρώ ότι όπως τουλάχιστον ειπώθηκε, η χώρα μας δεν υπολείπεται σε τίποτε από πλευράς επιπέδου προετοιμασίας

για τη νέα προγραμματική περίοδο. Μην έχουμε αυταπάτες δηλαδή ότι εμείς είμαστε πολύ πίσω συγκριτικά με άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

Και στην κατεύθυνση αυτή θέλω να σας ενημερώσω ότι έχουμε συγκροτήσει ομάδες εργασίας οι οποίες δουλεύουν όλο αυτό το διάστημα. Έχουμε συγκροτήσει μια επιτελική ομάδα και μια επιχειρησιακή ομάδα αλλά και επιμέρους ομάδες εργασίας, έχουμε ήδη βγάλει στον αέρα την προκήρυξη το διεθνή διαγωνισμό για τη σύνταξη του στρατηγικού σχεδίου της SWOT analysis και έχουμε ήδη ολοκληρώσει τη δουλειά για δυο άλλες προκηρύξεις επί των οποίων η μία αφορά την ex ante μελέτη και η άλλη φορά τη μελέτη για τα εργαλεία διαχείρισης κινδύνων.

Άρα είμαστε ουσιαστικά με τρεις προκηρύξεις έτοιμοι, με ομάδες εργασίας οι οποίες δουλεύουν ώστε να οδηγηθούμε στη νέα προγραμματική περίοδο με ένα ικανοποιητικό επίπεδο προετοιμασίας και παράλληλα εννοείται ότι στην ίδια την Ευρωπαϊκή Επιτροπή συμμετέχουμε σε όλες τις διαπραγματεύσεις δεν απουσιάζουμε και σιγά - σιγά διεκδικούμε με τον καλύτερο τρόπο αυτά που η χώρα πρέπει να διεκδικήσει όχι μόνο στα επίδικα όπως λέμε ζητήματα που απασχολούν τη χώρα, αλλά και στην ενίσχυση των θέσεων της χώρας σε αυτή τη διαπραγμάτευση.

Να ευχαριστήσω την Υπηρεσία για την προετοιμασία όλης αυτής της δουλειάς, να ευχαριστήσουμε βέβαια και την Περιφέρεια Κρήτης παρόντος του κ. Περιφερειάρχη για την παρουσία και την υποστήριξη, θα έλεγα ότι η συνεργασία μας με την Περιφέρεια είναι άριστη και η Περιφέρεια Κρήτης μπορεί να είναι υπερήφανη γιατί αυτή είναι και η δική μας αξιολόγηση ότι υλοποιεί το πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης με τον καλύτερο τρόπο και αποτελεί παράδειγμα και για τις υπόλοιπες Περιφέρειες.

Κύριε Περιφερειάρχη καλώς ήρθατε, έχετε τον λόγο να απευθύνετε ένα μικρό χαιρετισμό.

ΣΤ. ΑΡΝΑΟΥΤΑΚΗΣ: Σας ευχαριστώ κ. Γενικέ, καλή σας μέρα. Να ζητήσω συγνώμη για την καθυστέρηση αλλά επειδή δεν έχουμε ακόμη ένα σύγχρονο οδικό Δίκτυο θέλουμε τη διπλή ώρα από ό,τι θέλαμε πριν από ένα μήνα, λόγω του τουρισμού, ας ελπίσουμε τα επόμενα χρόνια να είμαστε καλά, να δούμε ένα βόρειο οδικό Άξονα σύντομα και να μπορούμε να είμαστε από το ένα άκρο της Κρήτης στο άλλο, πιο σύντομα.

Να πω ότι χαιρόμαστε που βρίσκεστε στην Κρήτη και να εκφράσω τις ευχαριστίες μου απέναντί σας και σε όλες τις Υπηρεσίες σας γιατί όλα αυτά τα χρόνια είχαμε μια εξαιρετική συνεργασία. Μια συνεργασία που πολλά θέματα τα λύναμε με ένα τηλέφωνο και με τη δική σας βοήθεια, αλλά και των υπηρεσιακών σας παραγόντων και πρέπει να πω ότι ένας από τους πυλώνες ανάπτυξης της Κρήτης είναι ο πρωτογενής τομέας, μαζί με τον τουριστικό τομέα που δίνουν την ανάπτυξη και την απασχόληση που θέλουμε.

Ευτυχώς υπάρχουν τα ευρωπαϊκά προγράμματα και δίνεται αυτή η βοήθεια στους ανθρώπους της υπαίθρου γιατί διαφορετικά δεν μπορούσε ο κόσμος να ζήσει στις πόλεις με όλα αυτά τα προβλήματα τα οποία υπάρχουν.

Εμείς από την πλευρά μας και λόγω της εμπειρίας ως πρώην Πρόεδρος Αναπτυξιακής έχοντας διαχειριστεί και τρία LEADER μέσα από την Αναπτυξιακή Ηρακλείου πρέπει να πω ότι χαιρόμαστε που έχουμε τέτοιες εταιρείες στο νησί μας, να μπορούμε να συνεργαζόμαστε, να μπορούμε να δίνουμε τη διάχυση της πληροφόρησης σε όλους τους πολίτες της Κρήτης που είναι το βασικό για να μπορούν να υποβάλλουν τις προτάσεις και μέσα από την εκχώρηση του 37% που είπατε είναι ένα πρώτο βήμα, θεωρώ όμως και θα ήθελα να απευθυνθώ και να πω προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ότι χρειάζεται ακόμη πιο γενναία βήματα την επόμενη περίοδο.

Μπορούμε να έχουμε μια ευελιξία καλύτερη, ένα flexibility καλύτερο που λένε και στο χωριό μου να μπορούμε να έχουμε καλύτερο και γρηγορότερο αποτέλεσμα στην υλοποίηση του προγράμματος. Όμως είναι θετικό ότι υπήρξε αυτή η συνεργασία και εμείς αυτό το οποίο θέλουμε, όπως επίσης είπατε κάτι πολύ σημαντικό το οποίο κι εγώ θέλω να αναφερθώ, αυτή η υπερδέσμευση που έγινε από το Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης δίνει τη δυνατότητα να μην καθυστερούμε σε πάρα πολλά μέτρα, που είναι πάρα πολύ σημαντικό.

Πρέπει να εκφράσω και τις ευχαριστίες σε πρώην συνεργάτες, κ. Φίρμπα τώρα λέω για εσάς, προς το Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης ως πρώην συνεργάτες πραγματικά έτσι χρειάζεται να μπορούμε να έχουμε ένα καλύτερο αποτέλεσμα και για όλα τα προγράμματα όχι μόνο για το Αγροτικής Ανάπτυξης αλλά και για όλα τα προγράμματα.

Ήταν ένα τροχοπέδη ο νόμος 4412 που για ένα χρονικό διάστημα δεν μπόρεσαν οι Δήμοι και οι Περιφέρειες να δημοπρατήσουν προγράμματα, όμως επειδή ξεκινούν τώρα τα δικά σας προγράμματα από πλευράς και του LEADER και των υπολοίπων μέτρων, θεωρώ ότι δεν θα έχουμε κάποιο πρόβλημα στην υλοποίησή τους.

Πρέπει να εκφράσουμε τις ευχαριστίες στους φορείς της Υπηρεσίας μας της Περιφέρειας Κρήτης αλλά και στις Αναπτυξιακές γιατί πραγματικά είμαστε μια γροθιά που προσπαθούμε να βοηθήσει ο ένας τον άλλον και μόνο όλοι μαζί είμαστε πιο δυνατοί.

Κανείς δεν είναι να τα γνωρίζει όλα, πάντα υπάρχουν προβλήματα, όμως υπάρχει η καλή διάθεση και επίσης πάντα η καλή διάθεση και από εσάς για να λύσουμε οποιοδήποτε πρόβλημα. Με τις σκέψεις αυτές να σας καλωσορίσω, να ευχηθώ καλή διαμονή στο νησί μας, στα όμορφα Χανιά, μια από τις πιο ωραίες πόλεις της Κρήτης, αν όχι η πιο ωραία και το λέω εγώ ως Ηρακλιώτης! Να ευχηθώ καλή διαμονή και καλή επιτυχία στις εργασίες της συνεδρίασής σας. Σας ευχαριστώ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ευχαριστούμε πολύ κ. Περιφερειάρχη, είναι τιμή για μας που πάντα είστε παρών σε εκδηλώσεις που έχουμε στην Κρήτη, μας τιμά αυτό και σας ευχαριστούμε πολύ γιατί επαναλαμβάνω η συμβολή σας στην καλύτερη δυνατή υλοποίηση του προγράμματος είναι εξαιρετική και αναγνωρίσιμη και από εμάς αλλά και από υπόλοιπους φορείς οι οποίοι εμπλέκονται στην υπόθεση αυτή. Σας ευχαριστούμε πολύ και σιγά - σιγά περνάμε στο υπόλοιπο πρόγραμμα της ημέρας μας.

Κατ' αρχήν όπως είπα έχουμε απαρτία η οποία έχει φτάσει το 66% και περνάμε στην έγκριση της ημερήσιας διάταξης της 7^{ης} συνεδρίαση της Επιτροπής Παρακολούθησης.

**Έγκριση της Ημερήσιας Διάταξης της 7^{ης} Συνεδρίασης
της Επιτροπής Παρακολούθησης του ΠΑΑ**

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Έχετε κάτι επιπλέον να προσθέσετε ή να παρατηρήσετε; Όχι. Είναι αποδεκτή η ημερήσια διάταξη και επομένως προχωράμε κανονικά.

**Εγκρίνεται ομόφωνα η ημερήσια διάταξη της 7^{ης} Συνεδρίασης
της Επιτροπής Παρακολούθησης του ΠΑΑ**

**Έγκριση των Πρακτικών της 6^{ης} Συνεδρίασης
της Επιτροπής Παρακολούθησης του ΠΑΑ**

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Υπάρχει κάτι το οποίο θα θέλατε να παρατηρήσετε; Δεν βλέπω κάποια παρατήρηση επομένως εγκρίνονται τα πρακτικά της 6^{ης} συνεδρίασης της Επιτροπής Παρακολούθησης.

**Εγκρίνονται ομόφωνα τα πρακτικά της 6^{ης} Συνεδρίασης
της Επιτροπής Παρακολούθησης του ΠΑΑ**

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Περνάμε γρήγορα στην ουσία της σημερινής συνεδρίασης. Με πρώτη εισήγηση από τον κ. Δημήτρη Παππά, Προϊστάμενο της Μονάδας Χρηματοοικονομικών Ροών και ΟΠΣΑΑ της Ειδικής Υπηρεσίας Διαχείρισης του προγράμματος ο οποίος θα μας μιλήσει για την πορεία υλοποίησης του Προγράμματος την περίοδο 2014-2020.

ΜΕΡΟΣ Α: ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΠΑΑ

Πορεία Υλοποίησης του ΠΑΑ 2014-2020

(ΕΥΔ ΠΑΑ Μονάδα Χρηματοοικονομικών Ροών και ΟΠΣΑΑ)

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ο λόγος στον κ. Δημήτρη Παππά.

Δ. ΠΑΠΠΑΣ: Ευχαριστώ πολύ κ. Πρόεδρε. Εγώ θα προσπαθήσω να εξειδικεύσω όλα όσα είπε ο κ. Γενικός σχετικά με την πορεία υλοποίησης του Προγράμματος. Η εισήγησή μου χωρίζεται σε τρία κομμάτια. Θα ξεκινήσω με μερικά γενικά στοιχεία του προγράμματος, στη συνέχεια που είναι και το μεγαλύτερο κομμάτι θα κάνω αναφορά ανά μέτρο, υποδράση και δράση ποια είναι η πορεία υλοποίησής του μένοντας όμως στα κυριότερα από αυτά και θα καταλήξω με τα μέτρα επιτάχυνσης υλοποίησης του προγράμματος που πάρθηκαν το τελευταίο εξάμηνο.

Πάμε στα γενικά στοιχεία του προγράμματος. Από αυτή τη διαφάνεια θέλω να συγκρατήσετε τα εξής νούμερα:

- Πρώτον, η απορρόφηση ανέχεται στο 43% όπως σας ανέφερε ο κ. Γενικός.
- Οι εντάξεις σε επίπεδο ενωσιακής συμμετοχής είναι στο 68,7% του προγράμματος. Θα σας πω όμως μετά και θα σας αποδείξω πως αυτό

το ποσοστό θα εκτοξευτεί στο 87% τον αμέσως επόμενο μήνα και εκτιμούμε ότι με την αξιολόγηση των σχεδίων βελτίωσης την ολοκλήρωση της αξιολόγησης το ποσοστό αυτό θα προσεγγίσει το 97% του προγράμματος.

- Οι νέες προσκλήσεις ανέρχονται στα 3,55 δις ευρώ. Αν στις νέες προσκλήσεις συμπεριλάβουμε και τις ανειλημμένες εντάξεις μιλάμε για μια ενεργοποίηση του προγράμματος που όπως αναφέρθηκε αγγίζει το 92%.
- Οι εντάξεις σε επίπεδο δημόσιας δαπάνης ανά μέτρο συνολικά είναι 3,8 δις ευρώ, χωριζόμενες σε 1,6 δις ευρώ σε ανειλημμένες και τα 2,2 δις ευρώ περίπου σε νέες εντάξεις.

Αυτή η διαφάνεια έχει αρκετά μεγάλη σημασία παρουσιάζονται τα μέτρα στα οποία έχει ήδη ολοκληρωθεί η αξιολόγηση. Έχουν ξεκινήσει οι αποφάσεις ένταξης, ήδη έχουν εκδοθεί για το 4.2.2. 18 εκατομμύρια ευρώ και για τη βιολογική τα 208 εκατομμύρια ευρώ, με την ολοκλήρωση των αποφάσεων ένταξης γιατί η αξιολόγηση όπως αναφέρθηκε έχει ήδη ολοκληρωθεί, οι συνολικές εντάξεις θα είναι στο 1,11 δις ευρώ. Θα ανέλθει δηλαδή, αν σε αυτό προσθέσουμε και τις ήδη εντάξεις που υπάρχουν, στο 87% του προγράμματος μέσα στον επόμενο μήνα.

Οι πληρωμές σε όρους δημόσιας δαπάνης ανά μέτρο 2,2 δις ευρώ περίπου και βλέπουμε ότι για πρώτη φορά οι πληρωμές που αφορούν τα νέα μέτρα έχουν υπερκεράσει αυτές που αφορούν τις ανειλημμένες υποχρεώσεις. Σε αυτές τις πληρωμές μεγαλύτερη συμβολή έχει το μέτρο 13, ακολουθεί το μέτρο 11, το 4 και το 6 ποσοστιαία.

Αυτό το διάγραμμα δείχνει ποια είναι η θέση μας σε σχέση με τα άλλα κράτη – μέλη είναι και μέχρι το Q1 του 2019 βλέπετε ότι είμαστε λίγο κάτω από το μέσο όρο με 42,69% ποσοστό απόλυτα λογικό, αφού οι πληρωμές σε εμάς ιστορικά γίνονται το τελευταίο δίμηνο όταν και θα πληρώσουμε την εξισωτική αποζημίωση, τα γεωργοπεριβαλλοντικά μέτρα, τις προκαταβολές και κυρίως και τα δημόσια έργα.

Για τον κανόνα $n+3$ έχουμε ήδη επιτύχει τον στόχο για το 2019 και μέχρι το τέλος του έτους θα επιτύχουμε και τον στόχο και για το 2020.

Αυτή είναι η πορεία μας σε σχέση με τις προβλέψεις μας. Εκτιμούμε ότι στο τέλος του έτους οι πληρωμές θα ανέλθουν περίπου στο 2,7 δις ευρώ, βλέπουμε ότι μέχρι την προηγούμενη εβδομάδα υστερούμε λίγο ως προς την πρόβλεψή μας, τώρα όμως μπορώ να πω ότι ήδη η πρόβλεψή μας ήταν για το 1^ο εξάμηνο 106 εκατομμύρια ευρώ. Ήδη έχουμε ξεπεράσει τα 100 εκατομμύρια και με την εκκαθάριση των ετών εφαρμογής της βιολογικής γεωργίας θα ξεπεράσουμε τα 120 οπότε οι προβλέψεις μας θα τηρηθούν για το 1^ο εξάμηνο.

Πάμε τώρα για το 1^ο εξάμηνο του 2019. Οι πληρωμές από ό,τι γνωρίζω έχουν ξεπεράσει τα 100 εκατομμύρια ευρώ. Αυτά είναι τα γενικά στοιχεία του προγράμματος. Πάμε να δούμε εξειδικευμένα ανά μέτρο ποια είναι η πορεία υλοποίησης. Έχω χωρίσει τα μέτρα σε τέσσερις κατηγορίες, τρία σημεία, όπως είναι στο σύστημα διαχείρισης και ελέγχου.

Ξεκινώ με τα δημόσια έργα ή λοιπά μέτρα, έτσι αναφέρονται στο ΣΔΕ. Για το μέτρο 1 υπάρχουν τρεις προσκλήσεις με 25 εκατομμύρια ευρώ, αφορούν την εκπαίδευση των νέων αγροτών. Ετοιμάζεται το θεσμικό πλαίσιο για το μέτρο 1.1.2. που αφορά την εκπαίδευση των δικαιούχων του μέτρου 4.

Για το μέτρο 2 δεν θα κάνω αναφορά, μια και υπάρχει ειδική παρουσίαση γι' αυτό από τον Προϊστάμενο της αντίστοιχης Μονάδας.

Για το μέτρο 4.3. έχουν γίνει προσκλήσεις για πάνω από 2,2 εκατομμύρια ευρώ, ύψους 180 εκατομμύρια και 12 προσκλήσεις από Περιφέρειες για τα μεγάλα εγγειοβελτιωτικά έργα κάτω από 2,2 εκατομμύρια ευρώ.

Όπως σας είπε ο κ. Γενικός ήδη έχει ολοκληρωθεί η αξιολόγηση για τα μεγάλα έργα πάνω από 2,2 εκατομμύρια ευρώ, θα ενταχθούν 31 έργα η κατανομή τους ανά Περιφέρεια φαίνεται στο διάγραμμα αυτό, συνολικού προϋπολογισμού περίπου 448 εκατομμύρια ευρώ με την αντίστοιχη υπερδέσμευση.

Για τα κάτω από 2,2 εκατομμύρια είναι ενεργές 12 προσκλήσεις για 120 εκατομμύρια ευρώ προσκλήσεις οι αιτήσεις περίπου 70 ανέρχονται στα 100 εκατομμύρια ευρώ, αξίζει να σημειωθεί όμως ότι υπάρχουν Περιφέρειες που παρ' όλο που έχουν ανοιχτές προσκλήσεις δεν έχουν κατατεθεί αιτήσεις, ή οι αιτήσεις είναι πολύ χαμηλότερου προϋπολογισμού της

πρόσκλησης. Γεγονός που ίσως σημαίνει ότι μάλλον δεν υπάρχουν ώριμα έργα να ενταχθούν σε αυτές τις Περιφέρειες.

Για την αγροτική οδοποιία υπάρχουν εντάξεις, μάλιστα έχουν γίνει και δημοπρατήσεις και νομικές δεσμεύσεις και ήδη υπάρχουν έργα που περιμένουν την εγκύκλιο του ΟΠΕΚΕΠΕ για να πληρωθούν.

Για το μέτρο 7.1. η πρόσκληση ήταν 900.000 ευρώ, είχαμε πέντε προτάσεις και είναι στη διαδικασία αξιολόγησής τους.

Για την ευρυζωνικότητα. Είμαστε στην ευχάριστη θέση να πούμε ότι έχει ολοκληρωθεί το έργο των ανειλημμένων υποχρεώσεων, έχει ξεκινήσει ο έλεγχος του ανεξάρτητου ελεγκτή και με βάση τα στοιχεία του ΕΦΔ μέχρι 30/9 αναμένεται να γίνει η πιστοποίηση και αποπληρωμή του έργου και για τα δύο Ταμεία.

Για το νέο έργο, τον Ιανουάριο του 2019 υπογράφηκε η απόφαση έγκρισης του μεγάλου έργου ΣΔΙΤ και υποβλήθηκε μετά η κοινοποίηση καθιστώντας ενίσχυσης... Αναμένεται η ολοκλήρωση της σύνταξης και υποβολής μεγάλου έργου στη DG Regio.

Τέλος το μέτρο 8 είναι από τα έργα που έχουμε μια υστέρηση στην υλοποίηση όπως αναφέρθηκε, παρ' όλα αυτά ήδη η ΚΥΑ που αφορά τα μέτρα 8.3. και 8.4. έχει προωθηθεί προς υπογραφές. Τα 8.1. και 8.2. είναι σε προγενέστερο στάδιο, υπάρχει κάποιο παραδοτέο από τον ανάδοχο, όμως δεν έχουμε ακόμη το τελικό σχέδιο της ΚΥΑ.

Αυτά σχετικά με τα δημόσια έργα. Πάμε να δούμε τις παρεμβάσεις ιδιωτικών επενδύσεων.

Για το μέτρο 3 είναι στη διαδικασία σχεδίου Υπουργικής Απόφασης ώστε αμέσως μετά να γίνει η σχετική πρόσκληση ενδιαφέροντος. Για το 4.1. Σχέδια Βελτίωσης είναι στη διαδικασία η αξιολόγηση με το 68,7% των αιτήσεων στήριξης να έχουν χρεωθεί και να αξιολογούνται από τους αξιολογητές. Πιστεύουμε ότι με το τέλος της αξιολόγησης και την ένταξή τους αρκετά μεγάλου ποσοστού του 87% των εντάξεων θα εκτοξευτεί στο 97% του προγράμματος, όταν θα ενταχθούν πια και τα σχέδια βελτίωσης πιστεύουμε μέχρι τέλος του έτους.

Για τη μεταποίηση, αναφέρθηκε και πριν, έχει ολοκληρωθεί η αξιολόγηση και για το 4.2.1. και για το 4.2.2. και αναμένεται άμεσα να εκδοθούν και οι σχετικές αποφάσεις ένταξης. Ήδη για το 4.2.2. έχει εκδοθεί.

Για το 5.1. για τις επενδύσεις σε προληπτικές δράσεις ΕΦΔ είναι στη διαδικασία αξιολόγησης οι 410 αιτήσεις, οι 70 έχουν ήδη αξιολογηθεί και εδώ το ποσοστό των αιτήσεων στήριξης δεν κάλυψαν τον προϋπολογισμό οπότε θα πάμε σε μια δεύτερη πρόσκληση.

Για το 6.1. οι Νέοι Αγρότες ήδη έχουν πληρωθεί την 1^η δόση και αναμένεται η εκπαίδευσή τους μέσω του μέτρου 1.

Για το 6.3. πήρε μια μικρή παράταση μιας εβδομάδας, η πρόσκληση είναι 70 εκατομμύρια ευρώ, οι οριστικές αιτήσεις ανέρχονται στα 12,4 εκατομμύρια ευρώ στο σύστημα όμως βλέπουμε ότι οι πρόχειρες αιτήσεις μπορεί και να υπερβαίνουν τα 70 εκατομμύρια.

Για το μέτρο 9 Ομάδες Παραγωγών, έχει ολοκληρωθεί η αξιολόγηση, έχουν κατατεθεί 8 προσφυγές και με την ολοκλήρωση της αξιολόγησής τους θα εκδοθεί η απόφαση ένταξης με σχετική υπερδέσμευση ύψους 15 εκατομμυρίων ευρώ περίπου.

Τέλος για το μέτρο της συνεργασίας 655 αιτήσεις μοιρασμένες στις Περιφέρειες και στην κεντρική Υπηρεσία είναι στη διαδικασία αξιολόγησης. Έχουν εκδοθεί οι αντίστοιχοι οδηγοί, το αρχείο πιστοποιημένων αξιολογητών, το πληροφοριακό σύστημα κρατικών ενισχύσεων είναι έτοιμο και είναι στη διαδικασία αξιολόγησης, πιστεύουμε ότι θα έχουμε σύντομα και εντάξεις και γι' αυτό το μέτρο.

Αυτά αναφορικά με τα μέτρα που συνδέονται με ιδιωτικές επενδύσεις. Πάμε να δούμε τα κυριότερα που αφορούν εκτάσεις και αριθμό ζώων.

Για την προστασία παραδοσιακού ελαιώνα Άμφισσας έχει εκδοθεί η σχετική απόφαση ένταξης, συνολικού προϋπολογισμού 5,7 εκατομμυρίων ευρώ. Τα μέτρα που αφορούν τη νιτρορύπανση τους ορυζώνες και το ... τις δυο προσκλήσεις συνεχίζονται και αποπληρώνονται κανονικά οι δικαιούχοι και μάλιστα έχουν πάρει και την εκκαθάριση του προηγούμενου έτους εφαρμογής.

Η δεύτερη πρόσκληση που αφορά το μέτρο, τη δράση 10.1.9. έχει ολοκληρωθεί, οι αιτήσεις ανέρχονται στο 1,2 εκατομμύρια ευρώ, ξεπερνώντας τον προϋπολογισμό της πρόσκλησης που ήταν 6 εκατομμύρια ευρώ και εδώ θα δοθεί μέσω της τροποποίησης που έχει κατατεθεί η δυνατότητα να ενταχθούν όσοι δικαιούχοι θα είναι επιλέξιμοι.

Και οι γενετικοί πόροι στην κτηνοτροφία συνεχίζουν να αποπληρώνονται κανονικά.

Να σταθώ λίγο στο μέτρο 11 του αφορά τη βιολογική γεωργία, έχει εκδοθεί η 3^η και η 4^η πρόσκληση, ήδη έχουμε απόφαση ένταξης για την 3^η πρόσκληση και έχουν ενταχθεί για τη δράση 11.1.1. περίπου 2.300 αιτήσεις δικαιούχοι συνολικής δημόσιας δαπάνης 50 εκατομμύρια ευρώ και για τη δράση 11.2.1. περίπου 4.000 δικαιούχοι με συνολικό προϋπολογισμό δημόσιας δαπάνης 155 εκατομμύρια ευρώ.

Για τη βιολογική κτηνοτροφία έχουν ανατεθεί οι προσωρινοί πίνακες κατάταξης και αναμένεται άμεσα και η εν λόγω σχετική απόφαση ένταξης.

Η εξισωτική αποζημίωση μετά το νέο χάρτη των μειονεκτικών περιοχών έχει εκδοθεί η πρόσκληση για τα τρία υπομέτρα συνολικού προϋπολογισμού 240 εκατομμύρια ευρώ. Αναμένεται εντός του έτους να γίνουν οι εντάξεις και πληρωμές των έργων των δικαιούχων.

Το SLD είναι μια ξεχωριστή κατηγορία από μόνο του. Έχουμε επενδύσεις δημοσίων έργων και ιδιωτικών έργων. Για τα δημόσια έργα έχουν εκδοθεί 48 προσκλήσεις συνολικού προϋπολογισμού 75,7 εκατομμύρια ευρώ, οι αιτήσεις που είναι στο σύστημα ξεπερνούν τα 180 εκατομμύρια ευρώ. Έχουμε εντάξεις από δυο ομάδες τοπικής δράσης και αναμένεται να εκδοθεί απόφαση ένταξης από μία τρίτη.

Για τα δημόσια έργα και εδώ δίνεται η υπερδέσμευση μετά από σχετικό αίτημα της ομάδας τοπικής δράσης και της αντίστοιχης Περιφέρειας. Οι αξιολογήσεις πάνε αρκετά καλά για τα δημόσια έργα, αλλά και για τα ιδιωτικά έχουν εκδοθεί 44 προσκλήσεις συνολικού ύψους πάνω από 129 εκατομμύρια ευρώ σε όρους δημόσιας δαπάνης.

Στο σύστημα είναι πάνω από 890 αιτήσεις κατατεθειμένες, 137 όμως από αυτές είναι οριστικές, δεν έχουν κλείσει κάποιες αιτήσεις.

Για το 19.3. που αφορά τα διακρατικά, τα διατοπικά προγράμματα έχει μορφοποιηθεί η ΥΑ είναι στο τελικό στάδιο και προωθείται για υπογραφή με σκοπό να γίνει άμεσα η πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος.

Τα προτεινόμενα σχέδια με βάση τους φακέλους των ομάδων τοπικής δράσης είναι περίπου 45 συνολικού προϋπολογισμού 5,4 εκατομμύρια ευρώ.

Αυτά και ολοκλήρωσα την πορεία υλοποίησης των μέτρων του προγράμματος. Πάμε να δούμε τα μέτρα επιτάχυνσης υλοποίησης του προγράμματος που πάρθηκαν το τελευταίο εξάμηνο.

Υπάρχουν δυο κατηγορίες: τα μέτρα που αφορούν τα πληροφοριακά συστήματα, γιατί πάντοτε τα πληροφοριακά συστήματα ήταν ένα τροχοπέδη στην υλοποίηση του προγράμματος και αυτά που αφορούν το θεσμικό πλαίσιο. Αναφορικά με τα πληροφοριακά συστήματα ήδη έχουμε έναν ανάδοχο ο οποίος παρέχει τη δυνατότητα διεπαφής ΠΣΚΕ και ΟΠΣΑΑ με σκοπό την άμεση και την απρόσκοπτη μεταφορά δεδομένων από το ένα σύστημα στο άλλο.

Είναι σε εξέλιξη η διασύνδεση του βιβλίου οφειλετών του ΟΠΕΚΕΠΕ με το ΟΠΣΑΑ ώστε να υπάρχει μια ενιαία εικόνα παρακολούθησης των αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών μέσω ενός πληροφοριακού συστήματος απ' όλες τις εμπλεκόμενες Υπηρεσίες.

Έχει συσταθεί ομάδα εργασίας αποτελούμενη από στελέχη πολλών Υπηρεσιών, που προετοιμάζει το πληροφοριακό σύστημα κρατικών ενισχύσεων πριν ξεκινήσουν τα αιτήματα πληρωμής των έργων που υλοποιούνται μέσω του πληροφοριακού συστήματος κρατικών ενισχύσεων, ώστε να είμαστε έτοιμοι εγκαίρως και ήδη είναι σε καλό βαθμό ωριμότητας η ανάπτυξη του συγκεκριμένου υποσυστήματος, του υποσυστήματος δηλαδή πληρωμής.

Ένα αρκετά σημαντικό μέτρο είναι αυτό που αναφέρθηκε και πριν και αφορά την υπερδέσμευση. 23,6% ποσοστιαία του προγράμματος που σε απόλυτους αριθμούς μιλάμε για 1,3 δις ευρώ. Πως έγινε όμως; Να πω δυο πράγματα, ποιες ήταν οι βασικές αρχές της υπερδέσμευσης.

Ήταν η απορρόφηση του συνόλου της συμμετοχής του ΕΚΤΑ με το πέρας της προγραμματικής περιόδου, η ελαχιστοποίηση των ανειλημμένων υποχρεώσεων. Εκτιμούμε ότι θα είναι λιγότερες από τις μεσαίες για την επόμενη προγραμματική περίοδο σαν ανειλημμένες σε σχέση με την τωρινή.

Η επίτευξη βεβαίως των στόχων του προγράμματος και βέβαια οι κανονιστικές απαιτήσεις. Με βάση αυτές τις βασικές αρχές κατηγοριοποιήσαμε τα μέτρα σε τρεις μεγάλες κατηγορίες: τα μέτρα που δεν έχουν εκδώσει ακόμη το απαραίτητο θεσμικό πλαίσιο ή πρόσκληση υποβολής αιτήσεων και γι' αυτές τις περιπτώσεις σαν εναλλακτικές ενέργειες είναι είτε η διαγραφή των μέτρων αυτών, είτε η μείωση της χρηματοδοτικής κατανομής στο πρόγραμμα.

Μέτρα που έχουν προκηρυχθεί αλλά λόγω των ιστορικών στοιχείων αναμένεται χαμηλότερος βαθμός απορρόφησης, οπότε σαν σημαντικότερη ενέργεια είναι η υπερδέσμευση αυτών των μέτρων, με σκοπό στο τέλος της προγραμματικής περιόδου οι πληρωμές να φτάσουμε στο επίπεδο του χρηματοδοτικού πίνακα και μέτρα με σταθερό κύκλο πληρωμών και υψηλό βαθμό απορρόφησης.

Σε αυτές τις περιπτώσεις η βασική ενέργεια είναι η λήψη επιπρόσθετων πόρων από άλλα μέτρα που δεν παρουσιάζουν ικανοποιητικό ρυθμό υλοποίησης.

Στην προηγούμενη Επιτροπή Παρακολούθησης σας κάναμε μια επίδειξη μιας διαδικτυακής εφαρμογής μιας πιλοτικής εφαρμογής που μπορεί κάποιος να δει ποια είναι η πορεία υλοποίησης του προγράμματος. Είμαστε στην ευχάριστη θέση να σας πούμε ότι πια είναι σε παραγωγικό περιβάλλον με καθημερινή ενημέρωση.

Τέλος αναφέρθηκε η ενεργοποίηση των χρηματοδοτικών εργαλείων του ΠΑΑ, αναμένεται η υπογραφή της συμφωνίας με το EIF.

Κλείνοντας, η τελευταία διαφάνεια ο προγραμματισμός των προσκλήσεων για το επόμενο εξάμηνο με βάση τα στοιχεία που μας έχουν δώσει οι ΕΦΔ. Μιλάμε για το μέτρο 1.1.2. για το μέτρο 2 τις Συμβουλές, το μέτρο 3 τα Συστήματα ποιότητας, μικρές μεταποιήσεις ανά Περιφέρεια, ήδη οι δυο Περιφέρειες, η Αττική και η Θεσσαλία πρόκειται να εκδώσουν σχετικές προσκλήσεις. Η δεύτερη πρόσκληση του 5.1., τα δασικά το 8.3. και το 8.4. και

οι υπόλοιπες προσκλήσεις του μέτρου 10.9. Σας ευχαριστώ πολύ για την προσοχή σας.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ευχαριστούμε πολύ τον κ. Παππά για τα πολύ ενδιαφέροντα που μας παρουσίασε. Θέλω να κρατήσω ένα δυο πράγματα, το πρώτο είναι να επισημάνουμε ότι το ποσοστό απορρόφησης που ανέφερε ο κ. Παππάς αφορά το 1^ο τρίμηνο του 2019 και αυτό θα αυξηθεί σημαντικά ως ποσοστό γιατί οι δικές μας απορροφήσεις γίνονται προς το τέλος του χρόνου. Άρα δηλαδή όταν λέμε ότι είμαστε πάνω από το κοινοτικό μέσο όρο ισχύει και θα το δούμε με την ολοκλήρωση της χρονιάς.

Το δεύτερο επίσης σημαντικό που θέλω να αναφέρω γιατί έχει παρεξηγηθεί αυτό και σε διάφορες στιγμές ακούμε διάφορα. Από ό,τι δείξαμε η εξισωτική αποζημίωση είναι ένα σημαντικό κομμάτι της απορρόφησης. Όμως δεν υπολείπεται η χώρα άλλων ευρωπαϊκών χωρών, πολλές από τις χώρες οι οποίες βρίσκονται με υψηλότερα ποσοστά απορρόφησης έχουν πολύ υψηλότερη εξισωτική αποζημίωση. Και αν δεν το ψάχναμε, δεν θα το ξέραμε. Επομένως και σε αυτό το σημείο είναι καλό να το γνωρίζουμε αυτό.

Και το τρίτο το οποίο θεωρώ εξαιρετικά σημαντικό και πρέπει να το κρατήσουμε, είναι ότι η εκτίμηση είναι ότι θα πέσουν στο μισό οι ανειλημμένες υποχρεώσεις για τη νέα προγραμματική περίοδο και αυτό είναι εξαιρετικά σημαντικό από το 1,6 δις

ΜΕΛΟΣ: (Τοποθέτηση εκτός μικροφώνου) Θα είναι και το ν+2

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Το ν+2 το παλεύουμε σε εμάς, υπάρχει μάχη δυνατή γι' αυτό. Πάμε στην επόμενη εισήγηση, θα κάνω μια μικρή αλλαγή στο πρόγραμμα για να δώσω τον λόγο στην κα Παναγιώτα Μαυριά από την ΕΥΣΕ να μας τοποθετήσει κατά κάποιο τρόπο το πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης μέσα στα άλλα επιχειρησιακά προγράμματα για να έχουμε μια εικόνα συνολική για την πορεία υλοποίησης του προγράμματος.

Π. ΜΑΥΡΙΑ: Ευχαριστώ κ. Πρόεδρε, να ευχηθώ και εγώ με τη σειρά μου καλή επιτυχία στις εργασίες της 7^{ης} Επιτροπής Παρακολούθησης, να ευχαριστήσω τόσο εσάς όσο και τη Διαχειριστική και για τη συνεργασία αλλά και την πάντα ζεστή φιλοξενία που έχουμε εδώ.

Στη διαφάνεια 1 θα δείτε την πορεία υλοποίησης της εφαρμογής του ΕΣΠΑ 2014-2020 στο σύνολό του έως σήμερα. Σήμερα είναι στοιχεία 5/6

(δεν είναι ακριβώς σήμερα βέβαια) όπως θα δείτε στην 1^η σειρά μπάρας, είναι το σύνολο των επιχειρησιακών προγραμμάτων μέσα και το ΠΑΑ όλα δηλαδή τα Ταμεία, στη 2^η σειρά ραμπών είναι τα τομεακά, στην 3^η τα περιφερειακά επιχειρησιακά προγράμματα, στην 4^η είναι το Αγροτικής Ανάπτυξης –μη βλέπετε το ύψος, το ποσοστό μας ενδιαφέρει γιατί το ύψος έχει να κάνει με το ύψος των πόρων των Ταμείων- και στην τελευταία ακριβώς είναι τα διακρατικά προγράμματα, τα INTERREG.

Εδώ φαίνεται στο ΠΑΑ ότι υπάρχει μια χαμηλή ενεργοποίηση της τάξης του 64%. Η ενεργοποίηση έχει να κάνει με την γαλάζια μπάρα, αλλά όπως μας πληροφορήσατε τόσο εσείς κ. Πρόεδρε όσο και ο κ. Παππάς στην παρουσίασή του αυτό θα εκτοξευτεί και θα πάει στο 100%. Πάντως μέχρι 5/6 ήταν σε σχέση με το μέσο όρο, χαμηλό θα έλεγα.

Επίσης στην κίτρινη μπάρα είναι οι εντάξεις. Εκεί επίσης το ποσοστό σας φαίνεται χαμηλό είναι στο 64% έναντι του μέσου όρου τόσο των τομεακών που είναι 80% όσο και των περιφερειακών, αλλά επίσης μας είπε ο κ. Παππάς για τις επερχόμενες εντάξεις οπότε και αυτό θα διορθωθεί πλέον και θα περάσει κατά πολύ το μέσο όρο.

Από ό,τι βλέπετε στις απορροφήσεις είστε εξαιρετικά καλά ακόμη και με τα παλιά στοιχεία, δηλαδή με το 38% και όχι το 43% που μας λέτε, είστε πολύ πάνω από το μέσο όρο. Στο σημείο όμως αυτό θα ήθελα να κάνω μια μικρή παρέμβαση κυρίως σε ό,τι αφορά τα μέτρα 8 και 12.

Επειδή έχουν καθυστερήσει πάρα πολύ θα στείλουμε μια επιστολή έτσι ώστε να γίνει ένας χρονοπρογραμματισμός όλων των ενεργειών που πρέπει να γίνουν σε όλων των τύπων των δράσεων των μέτρων αυτών, μέχρι τη λήψη της προγραμματικής περιόδου και να γίνει και μια στενή παρακολούθηση από τη Διαχειριστική και από εμάς τη συνεργασία μας, έτσι ώστε αυτά τα μέτρα να αποδώσουν μέχρι τέλος του '23.

Το χρονοδιάγραμμα αυτή τη στιγμή θα πρέπει να είναι πολύ λεπτομερές γιατί ειλικρινά όσο περνάει ο καιρός θα τείνει να ταυτίζεται με την κρίσιμη διαδρομή για την υλοποίηση αυτών των δράσεων και θα πρέπει να παίρνονται και κάποιες αποφάσεις ανάλογα με το αν θα υπάρχουν ή όχι καθυστερήσεις και ποιες θα είναι αυτές.

Στην επόμενη διαφάνεια μπορεί να δείτε τη συνεισφορά των Ταμείων γενικότερα, στο κίτρινο χρώμα είναι οι εντάξεις, στο πορτοκαλί οι συμβάσεις και στο κόκκινο οι πληρωμές. Φυσικά είναι το ΕΤΠΑ που έχει τους περισσότερους πόρους, αμέσως μετά η επόμενη μπάρα είναι το Κοινωνικό Ταμείο, τρίτο είναι το δικό σας, τέταρτο το Ταμείο Συνοχής, πέμπτη μπάρα το ΕΠΑΝ, ΕΤΘΑ και το ΣΕΘ στο τέλος. Η παρουσίασή μου είχε σταλεί οπότε μπορούμε να τη διανεύουμε μετά και στα μέλη γιατί δεν φαίνεται τόσο πολύ η μπάρα.

Στην επόμενη έχει πιο καλά αποτελέσματα για σας. Γιατί δείχνει τη συμμετοχή του ΕΓΤΑΑ στις Περιφέρειες σε σχέση με τα άλλα Ταμεία, με το σύνολο δηλαδή των Ταμείων. Οπότε θα δείτε κάποιες Περιφέρειες ειδικά, μεγαλύτερη συνεισφορά παρατηρείται στη Θεσσαλία με 51,4% στη Δυτική Μακεδονία με 47%, στο Βόρειο Αιγαίο με 46,7%, στην Κρήτη με 45% και στη Θράκη με 42,2%. Μιλάμε σε σύνολο Ταμείων.

Στην επόμενη διαφάνεια θα μιλήσουμε για τα σχέδια δράσης. Ήδη από την τελευταία συνάντηση που είχαμε κάνει με τη Διαχειριστική Αρχή θα βάλουμε σιγά - σιγά τα σχέδια δράσης δαπανών στη λογική και του κλεισίματος, δηλαδή δεν θα μιλάμε πλέον για το τρέχον έτος και το επόμενο, αλλά θα μπουν σιγά - σιγά σταδιακά όλα τα έτη μέχρι το '23, γιατί οδεύουμε σταδιακά γι ακλείσιμο.

Στα σχέδια δράσης έχουμε ένα στόχο να πιάσουμε μέχρι τέλος του '19 3,6 δις ευρώ απορρόφηση, ο δεύτερος στόχος είναι το $n+3$ το οποίο εσείς ήδη το έχετε πιάσει δεν έχετε κάποιο θέμα, από ό,τι ξέρω ούτε άλλο πρόγραμμα έχει αυτή τη στιγμή πρόβλημα για το '19.

Και ο τρίτος στόχος είναι το ομαλό κλείσιμο του προγράμματος. Σε αυτό τον τρίτο στόχο θα ήθελα να επισημάνω κάποια πράγματα. Έως το τέλος του '23 λαμβάνοντας υπόψη το 38% απορρόφησης όχι το 43% που μου είπατε, γιατί αυτά τα στοιχεία είχα, μέχρι τέλος λοιπόν του '23 το ΠΑΑ θα πρέπει να δαπανήσει το υπόλοιπο 62% δηλαδή άλλα 3,3 δις.

Σε αυτό το νούμερο πρέπει να προστεθεί το γεγονός ότι το '23 θα συμπίπτει με το πρώτο έτος εφαρμογής του $n+2$ της επόμενης προγραμματικής και καταλήγουμε ότι οι υπερδεσμεύσεις πρέπει να είναι φοβερά στοχευμένες όπως πάρα πολύ καλά η Διαχειριστική Αρχή έκανε μια

λεπτομερή τεκμηρίωση γι' αυτό έγινε και γρήγορα αποδεκτή η υπερδέσμευση και απαντήθηκε και γρήγορα, έκανε μια πολύ στοχευμένη πολύ καλή λεπτομερή παρουσίαση με ορίζοντα όπως της προτείναμε το '23 το κλείσιμο, λαμβάνοντας υπόψη και αυτά τα δεδομένα.

Και στο σχέδιο δράσης που μας είχε σταλεί για το 1^ο εξάμηνο του '19 –τώρα σε λίγο θα γίνει και επικαιροποίηση με το 2^ο σχέδιο δράσης που θα στείλουμε για το 2^ο εξάμηνο- η πρόβλεψη ήταν στα 106 όπως είπε και ο κ. Παππάς και κοντεύει να επιτευχθεί μέχρι 30/6 και στα 582,6 τέλος του χρόνου.

Για το 2020 είχατε προβλέψει 710,8 εκατομμύρια. Έχω να πω ότι απ' όλα τα προγράμματα έχετε τη μεγαλύτερη αξιοπιστία προβλέψεων. Μέχρι στιγμής όσο καιρό τρέχουμε μαζί τα σχέδια δράσης είστε στο λογικό συν-πλην 5 κατανομή gauss είστε πάρα πολύ ακριβείς στις προβλέψεις σας και σας ευχαριστούμε ιδιαίτερα γι' αυτό, να συνεχίσετε έτσι. Μην το παίρνετε πάνω σας!

Και θα ήθελα με την τελευταία διαφάνεια να μπορούμε λίγο στη λογική του κλεισίματος πλέον. Θυμάστε στο κλείσιμο της προηγούμενης προγραμματικής περιόδου ότι κάνουμε πάρα πολύ στενή συνεργασία, πάρα πολλές συναντήσεις, κάνουμε screening στα προγράμματα, ερχόταν και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σε πολλές τέτοιου τύπου συναντήσεις έτσι ώστε να κλείσουν ομαλά τα προγράμματα.

Παρακολουθούμε στενά αυτή τη στιγμή την πορεία των κατευθυντήριων οδηγιών από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή που δεν έχουν ακόμη εκδοθεί έτσι ώστε να σας έρθουν έγκαιρα και να πάρετε τις διευκρινίσεις από πλευράς της Εθνικής Αρχής Συντονισμού και μην ξεχνάμε το '20, βέβαια εσείς στο ΠΑΑ έχετε διαφορετικό Κανονισμό, είναι το τελευταίο έτος που υπάρχει η δυνατότητα μεταφοράς πόρων μεταξύ επιχειρησιακών. Αυτό αφορά κυρίως τα υπόλοιπα προγράμματα του ΕΣΠΑ. Ευχαριστώ πολύ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ευχαριστούμε πολύ την κα Μαυριά, μας βοηθάει να είστε αυστηρή και νομίζω ότι οι παρατηρήσεις της κας Μαυριά εκπορεύονται από την αγωνία της για την καλύτερη δυνατή υλοποίηση του προγράμματος. Είμαστε σε διαρκή συνεργασία και επομένως στα πλαίσια αυτής της διαρκούς συνεργασίας για τη βελτίωση του προγράμματος και η κριτική είναι αναγκαία

θα έλεγα και οι εποικοδομητικές προτάσεις ασφαλώς απαραίτητες και ευχαριστούμε ξανά την Υπηρεσία και το Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Περνάμε στην επόμενη εισήγηση η οποία θα είναι από τον κ. Ηλία Τσεργούλα, ο οποίος είναι στέλεχος της Μονάδας Χρηματοοικονομικών Ροών και ΟΠΣΑΑ ο οποίος θα μας μιλήσει για την πλαισίου επίδοσης, την επίτευξη των οροσήμων 2018.

Υλοποίηση Πλαισίου Επίδοσης – Επίτευξη οροσήμων 2018 (ΕΥΔ ΠΑΑ Μονάδα Χρηματοοικονομικών Ροών και ΟΠΣΑΑ)

Η. ΤΣΕΡΓΟΥΛΑΣ: Ευχαριστώ κ. Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Να πούμε ότι στον κ. Τσεργούλα οφείλουμε πολλά σε ό,τι αφορά την τεχνική επεξεργασία και υλοποίηση του προγράμματος και την απεικόνιση μιας σειράς αποτελεσμάτων.

Η. ΤΣΕΡΓΟΥΛΑΣ: Η παρουσίαση αφορά το πλαίσιο επίδοσης, στην προηγούμενη συνεδρίαση της Επιτροπής Παρακολούθησης είχαμε κάνει την παρουσίαση και εκεί είχαμε πει πως κοντεύουμε να επιβεβαιωθούμε από τις προβλέψεις μας και τα μέχρι τότε στοιχεία ότι έχουμε πετύχει όλα τα ορόσημα για το πλαίσιο επίδοσης και ότι έχουμε διασφαλίσει το αποθεματικό επίδοσης που προβλέπεται ανά προτεραιότητα του προγράμματος.

Τώρα εδώ ερχόμαστε να δείξουμε λίγο ανά προτεραιότητα πως φτάσαμε να πετύχουμε αυτά τα ορόσημα και αυτούς τους δείκτες. Μια σύντομη αναδρομή: το αποθεματικό επίδοσης είναι ένα ποσό που παρακρατείται από τη συνολική κατανομή του προγράμματος, η κανονική κατανομή είναι το 94,7% και μετά ανά προτεραιότητα του προγράμματος -το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης αναλύεται σε προτεραιότητες αντίθετα με το υπόλοιπο ΕΣΠΑ- παρακρατείται ένα αντίστοιχο ποσοστό.

Για κάθε προτεραιότητα υπάρχουν ορισμένοι δείκτες στους οποίους πρέπει να πετύχουμε τιμές – ορόσημα μέχρι το τέλος του '18. Ο βασικός δείκτης που ισχύει για κάθε προτεραιότητα είναι ο χρηματοοικονομικός δείκτης. Πόσα λεφτά πετύχαμε συνολική δημόσια δαπάνη σε αυτή την προτεραιότητα.

Εδώ για παράδειγμα, στην προτεραιότητα 2 που είναι η ενίσχυση της βιωσιμότητας γεωργικών εκμεταλλεύσεων και ανταγωνιστικότητας γεωργίας, μπορεί να φανεί στο διάγραμμα για όλες τις προτεραιότητες η δημόσια δαπάνη που έχουμε πετύχει και δίνω έμφαση στην προτεραιότητα 2 όπου έχουμε πετύχει 355,4 εκατομμύρια και αν πατήσουμε και λίγο εντός φαίνονται και τα μέτρα, που έχουν συνεισφέρει σε αυτή την προτεραιότητα με μεγάλη έμφαση στα μέτρα 4 (βλέπε Σχέδια Βελτίωσης) και στο μέτρο 6 (βλέπε Νέοι Γεωργοί) αθροιστικά έχουν πετύχει το μεγαλύτερο ποσοστό των πληρωμών δημόσιας δαπάνης στην προτεραιότητα 2.

Υπάρχουν και τα λοιπά μέτρα 1, 2 και 16 κατάρτιση, συμβουλές και συνεργασία τα οποία όμως συνεισφέρουν σε πολύ μικρότερο βαθμό και αναμένουμε εν ευθέτω χρόνο τις πληρωμές τους.

Ο δεύτερος δείκτης είναι ο ρυθμός των ολοκληρωμένων πράξεων σχεδίων βελτίωσης, μέχρι το τέλος του '18. Κάτω φαίνεται μια γεωγραφική χωροθέτηση των σχεδίων βελτίωσης που έχουν ολοκληρωθεί ανά έτος και πάνω μπορείτε να δείτε μια κατανομή κατ' έτος για να φτάσουμε αισίως στο μέγεθος 2.628 σχέδια βελτίωσης να έχουν ολοκληρωθεί μέσα σε αυτή την τριετία.

Στην ίδια λογική ο τρίτος δείκτης για την προτεραιότητα 2 είναι ο αριθμός των νέων γεωργών που έχουν λάβει τουλάχιστον μια δόση μέχρι και 31/12/2018 κάτω πάλι η ίδια λογική της γεωγραφικής χωροθέτησης και πάνω μπορείτε να δείτε και την κατανομή κατ' έτος όπου το 2016 ήταν λίγες οι πληρωμές νέων γεωργών από τις ανειλημμένες υποχρεώσεις και το 2017 και '18 εκτοξεύτηκε σε 10 με 11.000 κατ' έτος βάσει των νέων προσκλήσεων.

Συνοπτικά αν πάρουμε αυτούς τους τρεις δείκτες μπορούμε να διαπιστώσουμε επίτευξη 100% του οροσήμου και για τους τρεις, οπότε διασφαλίστηκε και το αποθεματικό επίδοσης γι' αυτή την προτεραιότητα.

Σε κάθε στήλη φαίνεται και η κατανομή κατ' έτος πως έχουν συνεισφέρει τα έτη σε κάθε δείκτη.

Πάμε στην προτεραιότητα 3. Η προτεραιότητα 3 είναι προώθηση της οργάνωσης της αλυσίδας τροφίμων: 61,5 εκατομμύρια ευρώ δημόσια δαπάνη πραγματοποιήθηκε ο πρώτος βασικός δείκτης με βασικό μέτρο το οποίο συνεισέφερε σε αυτό, να είναι το μέτρο 4 και συμπληρωματικά το μέτρο

3. Μέτρο 4 είναι η μεταποίηση ουσιαστικά που έχει συνεισφέρει σε αυτή την προτεραιότητα και μέτρο 3 οι ανειλημμένες υποχρεώσεις των συστημάτων ποιότητας.

Υπάρχουν και τα λοιπά μέτρα 1 κατάρτιση, 5 ΕΛΓΑ πρόληψη, 9 ομάδες παραγωγών και 16 τα οποία είναι σε φάση ή αξιολόγηση ή και εντάξεων όπως προείπαν οι συνάδελφοι, και αναμένουμε δηλαδή και σε επόμενα έτη να συνεισφέρουν κι αυτοί στο δείκτη των πληρωμών.

Ο δεύτερος βασικός δείκτης της προτεραιότητας 3 είναι οι ολοκληρωμένες πράξεις μεταποίησης πάλι στην ίδια λογική φαίνονται κατ' έτος οι ολοκληρωμένες πράξεις μεταποίησης με γεωγραφική χωροθέτησή τους και κατ' έτος φαίνεται πως ολοκληρώθηκαν για να φτάσουμε στο μέγεθος 182 ολοκληρωμένες πράξεις μεταποίησης μέχρι 31/12/2018.

Συνοπτικά δηλαδή για την προτεραιότητα 3 πετύχαμε πάνω από 100% του οροσήμου για τις ολοκληρωμένες επενδύσεις μεταποίησης και για τη συνολική δημόσια δαπάνη πετύχαμε να περάσουμε το 85% το οποίο ήταν η ελάχιστη τιμή επίτευξης για την επιτυχία του οροσήμου. Συνεπώς πάλι επιτυχία στην προτεραιότητα 3 και διασφάλιση αποθεματικού επίδοσης.

Για την προτεραιότητα 4 η οποία είναι αποκατάσταση, διατήρηση και ενίσχυση των οικοσυστημάτων που συνδέονται με γεωργία και δασοπονία, προτεραιότητα 4 είναι που έχει και τη μεγαλύτερη δημόσια δαπάνη 1,124 δις ευρώ. Αν μπορούμε και λίγο στα ενδότερα φαίνονται τα μέτρα που έχουν συνεισφέρει περισσότερο με έμφαση στα μέτρα 13 εξισωτική αποζημίωση, 11 βιολογικές καλλιέργειες και 10 γεωργοπεριβαλλοντικά μέτρα.

Και ένα σύνολο άλλων μέτρων τα οποία συνεισφέρουν όμως σε πολύ μικρότερο βαθμό σε αυτό το δείκτη.

Ο δεύτερος βασικός δείκτης είναι η έκταση γεωργικής γης των περιβαλλοντικών μέτρων, εδώ φαίνεται πάλι κατ' έτος η γεωγραφική χωροθέτηση, η λογική της απεικόνισης του χάρτη όπου είναι πιο σκούρο πράσινο είναι και η μεγαλύτερη έκταση σε κάθε περιοχή. Εδώ βλέπουμε ότι ο θεσσαλικός κάμπος και ο κάμπος της κεντρικής Μακεδονίας είναι που έχουν λάβει τη μεγαλύτερη στήριξη ως προς την έκταση στα γεωργοπεριβαλλοντικά μέτρα, για να φτάσουμε αισίως στην τιμή δείκτη 723.000 εκτάρια σε αυτό το δείκτη.

Ο τρίτος βασικός δείκτης, εδώ δεν έγινε κατανομή κατ' έτος γιατί ουσιαστικά είναι λίγο πολύ σταθερή κατ' έτος, αυτή είναι η έκταση που ωφελείται από την εξισωτική αποζημίωση και αναμένεται να μεταβληθεί σημαντικά με την οριοθέτηση των νέων περιοχών.

Η τιμή δείκτη βάσει πλαισίου επίδοσης είναι γύρω στα 2,5 εκατομμύρια εκτάρια γεωργικής γης. Συνοπτικά δηλαδή για την προτεραιότητα 4 επιτυγχάνεται 100% επίτευξη των οροσήμων και στους τρεις δείκτες άρα διασφαλίζεται το αποθεματικό επίδοσης σε αυτή την προτεραιότητα.

Στην προτεραιότητα 5 το πορτοκαλί είναι 218,6 εκατομμύρια στο βασικό δείκτη της δημόσιας δαπάνης. Μπαίνοντας στα ενδότερα η μεγάλη χρηματοδοτική συνεισφορά είναι από τα μέτρα 4 (βλέπε εγγειοβελτιωτικά έργα και αγροτική οδοποιία) και το μέτρο 11 το μέρος που αφορά την προτεραιότητα 5 και προέρχεται από τις βιολογικές καλλιέργειες. Και σε τρίτο βαθμό το μέτρο 8 το δασικά μέτρα, οι ανειλημμένες υποχρεώσεις των δασικών μέτρων.

Ο δεύτερος βασικός δείκτης της προτεραιότητας 5 είναι η έκταση γεωργικής γης των εγγειοβελτιωτικών έργων μεγάλων και μικρών, προσπάθησα εδώ να κάνω μια αποτύπωση της ωφελούμενης έκτασης από τα εγγειοβελτιωτικά έργα αθροιστικά ανά Δήμο, ανά γεωγραφική διαίρεση τέλος πάντων και μπορείτε να δείτε ανάλογα με το μέγεθος του κύκλου σε κάθε περιοχή ποιο είναι το μέγεθος της έκτασης που ωφελείται.

Τελικά για το πλαίσιο επίδοσης η έκταση της γεωργικής γης που ωφελείται είναι 44.000 εκτάρια μέχρι 31/12/2018. Οπότε συνοπτικά για την προτεραιότητα 5 έχουμε πετύχει πάνω από 100% επίτευξη του οροσήμου και στους δυο βασικούς δείκτες και διασφαλίζεται πάλι και το αποθεματικό επίδοσης σε αυτή την προτεραιότητα.

Στην προτεραιότητα 6 το μπλε η τελευταία στήλη 151,3 εκατομμύρια ευρώ δημόσια δαπάνη που πραγματοποιήθηκε, με βασικά μέτρα να έχουν συνεισφέρει είναι το μέτρο 19 CLLD και σε δεύτερο βαθμό το μέτρο 7 και το μέτρο 6 οι ανειλημμένες υποχρεώσεις και για τα δύο.

Και ο δεύτερος βασικός δείκτης που αφορά την προτεραιότητα αυτή είναι ο πληθυσμός που καλύπτεται από ομάδες τοπικής δράσης, πάλι έγινε μια γεωγραφική αποτύπωση, δεν είναι τόσο οι περιοχές LEADER όσο

εδώ τα σημεία είναι οι έδρες των αναπτυξιακών εταιρειών, οπότε μην εκπλαγείτε αν επικαλύπτονται κάποιοι κύκλοι, αλλά το μέγεθος του κύκλου ουσιαστικά αποτυπώνει τον αγροτικό πληθυσμό που αντιστοιχεί σε κάθε ομάδα τοπικής δράσης βάσει εγκεκριμένου προγράμματος.

Οπότε συνοπτικά πάλι για την προτεραιότητα 6 ο πρώτος δείκτης ο πληθυσμός είναι με οριακή επίτευξη το 100% του οροσήμου, ενώ η συνολική δημόσια δαπάνη είμαστε γύρω στο 92% επίτευξη, το οποίο καλύπτει το 85% ελάχιστο για την επιτυχία του οροσήμου. Άρα συνοπτικά διασφαλίζεται και πάλι το αποθεματικό επίδοσης για την προτεραιότητα 6.

Συνοπτικά, πετύχαμε το αποθεματικό επίδοσης σε όλες τις προτεραιότητες, έτσι είχαν τα πράγματα από το 2016 στο 2018 και ευχαριστώ για την προσοχή σας.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ευχαριστούμε τον κ. Τσεργούλα, είναι έτοιμος για το delivery model της νέας προγραμματικής περιόδου!

Συνεχίζουμε με την επόμενη εισήγηση από τον κ. Κοβάνη, στέλεχος της ΕΥΔ ΠΑΑ Μονάδα Προγραμματισμού, ο οποίος θα μας μιλήσει για τα βασικά σημεία της 6^{ης} τροποποίησης του προγράμματος.

Βασικά σημεία 6^{ης} Τροποποίησης ΠΑΑ 2014-2020 (ΕΥΔ ΠΑΑ Μονάδα Προγραμματισμού)

A. ΚΟΒΑΝΗΣ: Ευχαριστώ κ. Πρόεδρε. Έχω μια αρκετά σύντομη παρουσίαση γιατί οι τροποποιήσεις που γίνονται σε αυτή την τροποποίηση του προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης είναι μεν λίγες, αλλά είναι πολύ σημαντικές.

Οι προτάσεις για την 6^η τροποποίηση γίνονται για δυο βασικούς λόγους: την αποτελεσματικότερη εφαρμογή του προγράμματος αλλά και τη μείωση του διοικητικού άγχους, με την αφαίρεση κάποιων υποδράσεων οι οποίες καλύπτονται από κάποιες άλλες και θα δούμε στην πορεία πως.

Όπως προείπα έχουμε τις προτάσεις να χωρίζονται σε δυο κατηγορίες: τη διαγραφή μέτρων και δράσεων με την αυτόματη μεταφορά των κονδυλίων σε άλλα μέτρα και σε άλλες δράσεις, αλλά και κάποιες αλλαγές

στην υλοποίηση κάποιων μέτρων και τυπικές διορθώσεις για την καλύτερη εφαρμογή των μέτρων αυτών.

Πάμε στο πρώτο κομμάτι που είναι οι διαγραφές δράσεων-υποδράσεων. Έχουμε πρώτα διαγραφή της δράσης 1.2. «Δραστηριότητες επίδειξης και δράσεις ενημέρωσης και της δράσης 1.3. βραχυπρόθεσμες ανταλλαγές για διαχείριση γεωργικών εκμεταλλεύσεων και δασών καθώς και για τις επισκέψεις σε γεωργικές εκμεταλλεύσεις και δάση του μέτρου 1.

Οι δράσεις αυτές προτείνονται να διαγραφούν γιατί στην ουσία η υλοποίησή τους έχει καλυφθεί από τα τοπικά προγράμματα LEADER, τα οποία υλοποιούν δράσεις και κατάρτισης αλλά και ανταλλαγής δικαιούχων και στο πρωτογενή αλλά και στο δευτερογενή και τριτογενή τομέα, οπότε στην ουσία τα λεφτά αυτά, όπως θα δούμε, θα μεταφερθούν στην δράση 1.1. για να καλυφθούν οι ανάγκες κατάρτισης δικαιούχων του μέτρου 6.3.

Πάμε τώρα στη δεύτερη διαγραφή είναι η δράση 4.2.3. η μεταποίηση εμπορία και ανάπτυξη γεωργικών προϊόντων από επαγγελματίες αγρότες, στην ουσία και αυτή η δράση διαγράφεται γιατί έχει καλυφθεί και αυτή μέσω της υλοποίησης του LEADER όπου προβλέπει δράσεις για ανάπτυξη οικοτεχνίας όπου εκεί ενισχύονται καθαρά οι γεωργοί.

Πρέπει να σημειώσουμε ότι οι περιοχές εφαρμογής LEADER στην ουσία καλύπτουν το σύνολο των αγροτικών περιοχών της χώρας, οπότε στην πράξη δεν μένουν ακάλυπτες περιοχές. Πάμε στη συνέχεια στη διαγραφή του υπομέτρου 5.2. επενδύσεις για την αποκατάσταση της γεωργικής γης και του παραγωγικού δυναμικού που έχει πληγεί από φυσικές καταστροφές από δυσμενή κλιματικά φαινόμενα και από καταστροφικά συμβάντα.

Εδώ σύμφωνα και με έγγραφο του ΕΛΓΑ του ενδιαμέσου φορέα διαχείρισης δεν υπάρχει ανάγκη για υλοποίηση του μέτρου 5.2. γιατί δεν προκλήθηκαν τέτοιου είδους κατηγορίες ζημιές ώστε να είναι επιλέξιμες οι δαπάνες.

Δράση 7.6. μελέτες και επενδύσεις που συνδέονται με τη διατήρηση, αποκατάσταση και αναβάθμιση της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς των χωρών, των αγροτικών τοπίων και των τόπων με υψηλή φυσική αξία, συμπεριλαμβανομένων των σχετικών κοινωνικοοικονομικών

πτυχών καθώς και δράσεις περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης. Στην ουσία και εδώ έχουμε κάλυψη από το LEADER όπου στην ουσία έχουν ενταχθεί πράξεις συνολικού προϋπολογισμού 18-19 εκατομμυρίων.

Πάμε στη συνέχεια διαγραφή της δράσης 10.1.5. περιβαλλοντική αποκατάσταση υποβαθμισμένων βοσκοτόπων και δράσεις 10.1.11. βελτίωση περιβαλλοντικής κατάστασης βοσκήσιμων γαιών σε περιοχές που αντιμετωπίζουν κίνδυνο ερημοποίησης λόγω διάβρωσης.

Οι προαναφερόμενες υποδράσεις έχουν ως προϋπόθεση και γραμμή βάσης για τη ενεργοποίησή τους την ύπαρξη διαχειριστικών σχεδίων βοσκοτόπων. Σύμφωνα όμως με την πρόσφατη τροποποίηση του εθνικού θεσμικού πλαισίου τα διαχειριστικά αυτά σχέδια θα είναι έτοιμα, θα εκπονηθούν, υποβληθούν και εγκριθούν ως τις 31/12/2021 ως εκ τούτου δεν έχει σημασία να ενεργοποιηθούν οι συγκεκριμένες δράσεις τώρα, αλλά θα ενεργοποιηθούν μετά το 2021.

Τέλος έχουμε τη διαγραφή του υπομέτρου 16.4. στήριξη για οριζόντια και κάθετη συνεργασία μεταξύ φορέων της αλυσίδας εφοδιασμού για τη δημιουργία και ανάπτυξη βραχέων αλυσίδων εφοδιασμού και των τοπικών αγορών, καθώς και στήριξη για δραστηριότητες προώθησης σε τοπικό πλαίσιο σχετικά με την ανάπτυξη βραχέων αλυσίδων εφοδιασμού και τοπικών αγορών, δεδομένου ότι το εθνικό θεσμικό πλαίσιο για την υλοποίηση των τοπικών αγορών δεν έχει οριστικοποιηθεί, αυτό θα επιφέρει καθυστέρηση ενεργοποίησης της συγκεκριμένης δράσης.

Πρέπει να σημειώσουμε ότι η συγκεκριμένη δράση όμως καλύπτεται μέσω της υποδράσης του LEADER που αφορά τη συνεργασία των φορέων.

Εν συντομία λίγο να δούμε τι γίνεται με τη μεταφορά των προϋπολογισμών. Ο συνολικός προϋπολογισμός των δράσεων 1.1.2. και 1.1.3. 5 εκατομμύρια μεταφέρεται όπως είπαμε στη δράση 1.1.1., 20 εκατομμύρια από τη δράση 4.2.3. και 16.4. μεταφέρονται για τη δράση 4.2.1.

Ο προϋπολογισμός από τις δράσεις 5.2. μεταφέρεται όλος στην δράση 5.1. 15 εκατομμύρια, ο προϋπολογισμός από τη δράση 7.6. μεταφέρεται στο υπομέτρο 19.2. και ο προϋπολογισμός από τη δράση 10.1.5. μεταφέρεται στη δράση 10.1.1. και τέλος 22 εκατομμύρια από τη δράση

10.1.11. μεταφέρονται στις δράσεις 10.1.4. 17 εκατομμύρια και άλλα 5 εκατομμύρια στη δράση 10.1.19.

Πέρα από τις διαγραφές δράσεων και τη μεταφορά προϋπολογισμού όπως είπαμε έχουμε και κάποιες άλλες αλλαγές οι οποίες γίνονται με στόχο την καλύτερη υλοποίηση των μέτρων δράσεων του προγράμματος. Πρώτη αλλαγή αφορά τη δράση 2.1. χορήγηση συμβουλευτικών υπηρεσιών στο γεωργικό τομέα, όπου εδώ γίνεται η χρήση μεθόδων απλοποιημένου κόστους για την πιο γρήγορη υλοποίηση και εφαρμογή του μέτρου.

Στη δράση 4.4.1. προστασία της γεωργοκτηνοτροφικής δραστηριότητας από την αρκούδα στην ουσία γίνεται μια διεύρυνση των δικαιούχων, έτσι ώστε να μπορούν να είναι επιλέξιμοι το σύνολο των γεωργών.

Δράση 7.1. εκπόνηση θεματικών σχεδίων διαχείρισης για τον τομέα της γεωργίας σε προστατευόμενες περιοχές. Στην ουσία εδώ γίνεται ένας επαναπροσδιορισμός της ομαδοποίησης των περιοχών NATURA έτσι ώστε να είναι καλύτερη η εφαρμογή της δράσης.

Δράση 8.1. δάσος και δημιουργία δασικών εκτάσεων στην ουσία αλλάζει ο πίνακας των ειδών δάσωσης για καλύτερη βελτίωση προστέθηκαν κάποια επιπλέον είδη.

Άλλη μια σημαντική αλλαγή στο είναι στο 19.3. στα διατοπικά και τα διακρατικά σχέδια όπου αλλάζει στην ουσία εδώ ο ΕΦΔ έτσι ώστε να μπορεί να είναι δυνατή η παρακολούθηση της υλοποίησης ανά σχέδιο συνεργασίας και όχι ανά ΟΤΔ.

Τέλος έχουμε στο κεφάλαιο 19 που είναι οι μεταβατικές ρύθμιση μια απλή αλλαγή της ημερομηνίας ολοκληρωμένης των ανειλημμένων υποχρεώσεων. Όλες οι αλλαγές είναι στο φάκελο της Επιτροπής Παρακολούθησης και στο Παράρτημα Α υπάρχει μια πλήρης περιγραφή και αιτιολόγηση του συνόλου των τροποποιήσεων. Ευχαριστώ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ευχαριστούμε πολύ τον κ. Κοβάνη πράγματι ήταν σύντομος, δίνω τον λόγο στην κα Ανθή Κατσιρμά από τη Μονάδα Θεσμικής Υποστήριξης και Αξιολόγησης, η οποία θα μας μιλήσει για την ετήσια έκθεση υλοποίησης του προγράμματος.

**Ετήσια Έκθεση Υλοποίησης ΠΑΑ 2014-2020
(ΕΥΔ ΠΑΑ Μονάδα Θεσμικής Υποστήριξης & Αξιολόγησης)**

A. ΚΑΤΣΙΡΜΑ: Η ετήσια έκθεση υποβάλλεται κάθε χρόνο μέχρι 30 Ιανουαρίου από τη Διαχειριστική Αρχή προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή αφού πρώτα εγκριθεί από τα μέλη της Επιτροπής Παρακολούθησης.

Η φετινή ετήσια έκθεση είναι μεγαλύτερη και σημαντικότερη από τις υπόλοιπες, κυρίως για δυο λόγους. Πρώτον γιατί περιλαμβάνει το κεφάλαιο της αξιολόγησης που θα περιγραφεί από τον επόμενο παρουσιαστεί και δεύτερον γιατί εξετάζει το πλαίσιο επίδοσης.

Η ετήσια έκθεση περιγράφει την υλοποίηση όχι ανά μέτρο αλλά ανά περιοχή εστίασης. Το ελληνικό ΠΑΑ έχει 6 προτεραιότητες και 18 περιοχές εστίασης. Ξεκινάμε με την προτεραιότητα 1 για την καινοτομία και τη μεταφορά γνώσης. Εδώ τα σημαντικότερα μέτρα είναι η κατάρτιση, οι συμβουλές και η συνεργασία. Το 2018 καταρτίστηκαν περίπου 10.500 νέοι γεωργοί και για την κατάρτισή τους δαπανήθηκαν λίγο λιγότερο από 10 εκατομμύρια.

Το 2018 έγινε και η πρόσκληση για το μέτρο της συνεργασίας ενώ το 2019 έληξε και η πρόσκληση για την πιστοποίηση των γεωργικών συμβούλων που αποτελεί το προαπαιτούμενο για την ενεργοποίηση του μέτρου του ΠΑΑ.

Πάμε στη προτεραιότητα 2 για την ανταγωνιστικότητα, περιλαμβάνει δυο περιοχές εστίασης: την αποδοτικότητα των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και την ανανέωση των γενεών. Μέχρι το τέλος του 2018 πληρώθηκαν 91 εκατομμύρια για 2.785 σχέδια βελτίωσης, το 75% των δικαιούχων των σχεδίων είναι άνδρες, ενώ το 25% γυναίκες και το 60% είναι κάτω από 40 ετών.

Επίσης μέχρι το τέλος του 2018 πληρώθηκαν 18 εκατομμύρια για έργα οδοποιίας και 240 εκατομμύρια για 22.279 νέους γεωργούς. Από αυτούς το 70% είναι άνδρες και το 30% είναι γυναίκες.

Πάμε στην προτεραιότητα 3 για την αλυσίδα τροφίμων, εδώ έχουμε δυο περιοχές εστίασης, είναι η αλυσίδα τροφίμων και η διαχείριση των κινδύνων. Μέχρι το τέλος του 2018 πληρώθηκαν 61 εκατομμύρια για 245 έργα μεταποίησης και 800.000 για συστήματα ποιότητας και σε ό,τι αφορά τις

προσκλήσεις έληξε η πρόσκληση στη μεταποίηση, εκδόθηκε η ΚΥΑ για τα συστήματα ποιότητας ενώ έληξε η πρόσκληση και στις ομάδες παραγωγών και στο αντίστοιχο μέτρο του ΕΛΓΑ για την πρόληψη καταστροφών.

Η προτεραιότητα 4 περιλαμβάνει περιοχές εστίασης για τη βιοποικιλότητα, το νερό και το έδαφος. Εδώ μέχρι το τέλος του 2018 πληρώθηκαν 817 εκατομμύρια για την εξισωτική, περίπου 200 για τη βιολογική, 100 για τα γεωργοπεριβαλλοντικά και 12 για τη δάσωση. Οι πληρωμές του 2018 για την εξισωτική αφορούν πάνω από το μισό των γεωργικών εκμεταλλεύσεων της χώρας και το 40% της χρησιμοποιούμενης γεωργικής έκτασης.

Στη βιολογική επίσης οι πληρωμές μόνο το 2018 αφορούν πάνω από το 3% των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και το 8% της χρησιμοποιούμενης γεωργικής έκτασης και τα νούμερα είναι μικρότερα στα γεωργοπεριβαλλοντικά και τη δάσωση.

Η προτεραιότητα 5 αφορά την αποδοτικότητα των πόρων, την εξοικονόμηση δηλαδή του νερού, της ενέργειας, των Α.Π.Ε. και αφορά τη μείωση των αερίων του θερμοκηπίου και τη διατήρηση του διοξειδίου του άνθρακα. Εδώ μέχρι το τέλος του 2018 έχουμε 96 εκατομμύρια για 163 εγγειοβελτιωτικά και μελέτες, άλλα 100 εκατομμύρια για τη βιολογική επιπλέον της προτεραιότητας 4 και 14 εκατομμύρια για δασικά μέτρα.

Έχουμε προσκλήσεις και στα εγγειοβελτιωτικά και στη μεταποίηση και στη βιολογική, δεν έχουμε στα δασικά. Αναμένουμε το '19 την πρόσκληση των δημοσίων δασικών έργων και τελευταία προτεραιότητα, η προτεραιότητα 6 για την κοινωνική ένταξη.

Εδώ είναι η διαφοροποίηση, ο SLD και οι τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών. Μέχρι το τέλος του 2018 πληρώθηκαν 28 εκατομμύρια για 446 ιδιωτικά έργα ΟΠΑΧ εδώ υπήρξε μεγάλη απορρόφηση στα ιδιωτικά έργα. 68 εκατομμύρια για 863 έργα LEADER, 23 εκατομμύρια για μικρά δημόσια έργα και 31 εκατομμύρια για το plural broadband.

Τα συμπεράσματα υλοποίησης αφορούν το τέλος του '18 όχι δηλαδή μέχρι τώρα, οι εντάξεις του ΠΑΑ σε όρους δημόσιας δαπάνης φτάνουν το 62%, οι πληρωμές το 35% και οι πληρωμές ξεπερνούν το μέσο όρο των ΠΑΑ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Αυτό είναι ένα άλλο κεφάλαιο της ετήσιας έκθεσης είναι το σχέδιο αξιολόγησης. Έγινε τροποποίηση του σχεδίου αξιολόγησης, πραγματοποιήθηκαν έξι συναντήσεις για την αξιολόγηση με σημαντικότερες αυτές για την προετοιμασία της φετινής ετήσιας έκθεσης αλλά και την αξιολόγηση του LEADER. Έχουμε προκηρύξεις για τον αξιολογητή του '19 που θα κάνει την επόμενη παρουσίαση και δυο θεματικές αξιολογήσεις για το έδαφος και το νερό που θα γίνουν μετά το διάλειμμα.

Ενημερώθηκαν τα πληροφοριακά συστήματα, οι προσκλήσεις το site του ΕΑΔ για θέματα αξιολόγησης, έγινε μεγάλη προσπάθεια για να συλλεχθούν δεδομένα για τη φετινή ετήσια έκθεση και αυτό που ξεκίνησε και θα είναι πολύ πιο έντονο την επόμενη περίοδο θα είναι η επεξεργασία των δεικτών της επόμενης προγραμματικής περιόδου.

Σε ό,τι αφορά την αποτελεσματικότητα του ΠΑΑ εγκρίθηκε η 3^η τροποποίηση, η 2^η τροποποίηση του ΣΔΕ έγιναν εκχωρήσεις, αναβαθμίστηκαν τα πληροφοριακά συστήματα, ενεργοποιήθηκαν τα χρηματοδοτικά εργαλεία και ολοκληρώθηκε η μελέτη του εύλογου κόστους. Προχώρησε η υλοποίηση των εργαλείων και για τα χρηματοδοτικά εργαλεία νομίζω παρουσιάστηκαν.

Ένα καινούργιο κεφάλαιο για την ετήσια έκθεση που για πρώτη φορά γράφεται και δίνεται στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή είναι το κεφάλαιο για την ισότητα και τους εταίρους. Σε ό,τι αφορά την προώθηση της ισότητας μεταξύ των ανδρών και γυναικών και τη μη διάκριση, αποτελεί στόχο του ΠΑΑ, είναι υποχρέωση των δικαιούχων και ορισμένα μέτρα έχουν σαν κριτήρια επιλογής την ισότητα και τη μη διάκριση. Όπως είναι το CLD οι νέοι αγρότες.

Σε ό,τι αφορά τον ρόλο των εταίρων το σημαντικότερο θεσμικό όργανο είναι η Επιτροπή Παρακολούθησης με τα 79 μέλη. Εκεί οι εταίροι όχι μόνο συμμετέχουν, αλλά λαμβάνουν και αποφάσεις, εδώ δηλαδή. Επίσης τα μέλη συμμετέχουν μέσω του εθνικού αγροτικού δικτύου, των ομάδων, των διαβουλεύσεων και των ηλεκτρονικών ιστοσελίδων του Υπουργείου.

Η αειφόρος ανάπτυξη και αυτό καινούργιο κεφάλαιο για πρώτη φορά στην ετήσια έκθεση, αποτελεί στόχο του ΠΑΑ. Οι δικαιούχοι πρέπει να

συμμορφώνονται προς την περιβαλλοντική νομοθεσία και η πλειοψηφία των μέτρων του ΠΑΑ έχουν κριτήρια επιλογής για την αειφόρο ανάπτυξη.

Για παράδειγμα η μεταποίηση και τα σχέδια βελτίωσης έχουν κριτήρια επιλογής για την εξοικονόμηση του ύδατος και της ενέργειας. Οι νέοι αγρότες έχουν κριτήρια επιλογής για τη βιολογική ολοκληρωμένη παραγωγή και τις ανθεκτικές καλλιέργειες στην κλιματική αλλαγή, τα δασικά μέτρα κριτήρια επιλογής για τις περιοχές NATURA αυτές με κίνδυνο πυρκαγιών και πλημμυρών και τα κατ' εξοχήν περιβαλλοντικά μέτρα το 10 και το 11 έχουν κι αυτά κριτήρια επιλογής για τις περιοχές NATURA και τις περιοχές υψηλής φυσικής αξίας.

Και τελευταίο κεφάλαιο και εδώ κλείνει η ετήσια έκθεση είναι η ολοκληρωμένη προσέγγιση και αυτό για πρώτη φορά αναφέρεται στην ετήσια έκθεση, των δράσεων του ΠΑΑ επιδιώκεται μέσω του ΠΑΑ με τα λοιπά Ταμεία και τα λοιπά χρηματοδοτικά μέσα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και αυτό επιτυγχάνεται κυρίως μέσω των εκχωρήσεων και μέσω της στενής συνεργασίας με τους συναρμόδιους εθνικούς φορείς. Σας ευχαριστούμε πολύ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ωραία. Ευχαριστούμε την κα Ευχαριστούμε την κα Κατσιρμά και οδεύουμε σιγά - σιγά προς την ολοκλήρωση αυτής της φάσης της συνεδρίασης αυτής της ενότητας. Πριν πάμε στο διάλειμμα και χαίρομαι γιατί καταφέραμε και είμαστε μέσα στο χρόνο.

Τώρα δίνω τον λόγο στον κ. Λιανό ο οποίος είναι εξωτερικός αξιολογητής της ΛΚΝ Ανάλυσης ο οποίος θα μας μιλήσει για την αξιολόγηση του προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης 2014-2020 στο πλαίσιο της ετήσιας έκθεσης.

Αξιολόγηση του ΠΑΑ 2014-2020 στο πλαίσιο της Ετήσιας Έκθεσης (Δημήτρης Λιανός, Εξωτερικός Αξιολογητής, ΛΚΝ Ανάλυσης ΕΠΕ)

Δ. ΛΙΑΝΟΣ: Σας ευχαριστώ κ. Πρόεδρε. Η έκθεση αξιολόγησης του 2019 είναι η λεγόμενη ενισχυμένη έκθεση αξιολόγησης γιατί η έκθεση του '19 είναι ενισχυμένη ως προς το περιεχόμενό της.

Εξυπηρετώντας μια λογική και των αναγκών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που πρέπει να υποβάλλει την έκθεση προόδου συνολικά για την Κοινή Αγροτική Πολιτική. Βασικές ενότητες περιεχομένων της έκθεσης είναι η

εξέταση της λογικής της παρέμβασης, η επισκόπηση του συστήματος δεικτών που χρησιμοποιεί το πρόγραμμα και είναι πάρα πολλοί οι δείκτες και διαφορετικών κατηγοριών και σκοπιμότητας εξυπηρέτησης οι δείκτες αυτοί, μεθοδολογιών που εφαρμόστηκαν για να απαντηθούν τα κοινά ερωτήματα αξιολόγησης και ένα καινούργιο χαρακτηριστικό σε σχέση με την προηγούμενη ετήσια έκθεση του 2017 είναι ότι επιχειρείται για πρώτη φορά μια πρώτη εκτίμηση των επιπτώσεων του προγράμματος. Και όταν λέμε «επιπτώσεις του προγράμματος, αναφερόμαστε πάντοτε σε καθαρές επιπτώσεις του προγράμματος.

Είναι μια άσκηση πάρα πολύ δύσκολη τη χρονική στιγμή που καλείται ο αξιολογητής να εκτιμήσει επιπτώσεις γιατί όλοι γνωρίζουμε ότι η επίπτωση είναι μια διαδικασία η οποία θέλει χρόνο και δεν σημαίνει ότι έχω τελειώσει ένα επενδυτικό σχέδιο και την αμέσως επόμενη μέρα βλέπω κάποιο αποτέλεσμα.

Βασικό κεφάλαιο, το 7^ο κεφάλαιο της ετήσιας έκθεσης είναι η απάντηση των 30 κοινών ερωτημάτων αξιολόγησης. Αυτά ομαδοποιούνται σε τρεις κατηγορίες, τα πρώτα 18 είναι ένα κοινό ερώτημα ανά τομέα επικέντρωσης του προγράμματος, 3 κοινά ερωτήματα αφορούν οριζόντια θέματα του προγράμματος όπως είναι η συνέργεια, η αξιοποίηση της Τεχνικής Βοήθειας και το Εθνικό Αγροτικό Δίκτυο και υπάρχουν 9 κοινά ερωτήματα τα οποία αφορούν τη συμβολή του προγράμματος στην εξυπηρέτηση των στόχων της στρατηγικής Ευρώπη 2020 και των τριών οριζοντίων στόχων της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής.

Είναι απαραίτητο να γίνει μια διευκρίνιση. Σε επίπεδο αξιολόγησης δεν μιλάμε με ενταγμένα έργα, εξετάζουμε αποτελέσματα και επιπτώσεις από ολοκληρωμένα έργα. Και αυτό είναι το κρίσιμο και το δύσκολο κομμάτι αυτής της δουλειάς γιατί τη χρονική στιγμή που γίνεται η αξιολόγηση, που έχει ως σημείο αναφοράς την εικόνα του προγράμματος 31/12/2018 και αυτό επίσης πρέπει να το ξεκαθαρίσουμε, φωτογραφία του προγράμματος 31/12/2018 με ολοκληρωμένα έργα.

Οι μεθοδολογίες που χρησιμοποιήθηκαν και φέτος είναι η πρώτη φορά που η Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης προχώρησε σε μια καινοτομία. Η καινοτομία ήταν να αναθέσει διαφορετικές συμπληρωματικές μελέτες για κρίσιμα θέματα πλευρών του προγράμματος κυρίως

περιβαλλοντικών, δηλαδή ξεχωριστής μελέτης λόγω της εξειδικευμένης γνώσης που απαιτείται για τη μέτρηση των επιπτώσεων του προγράμματος στο έδαφος, τη μέτρηση των επιπτώσεων στους υδάτινους πόρους και στη διαχείριση των υδάτινων πόρων τόσο ποιοτικά όσο ποσοτικά, δυο μελέτες για τη μέτρηση των επιπτώσεων του προγράμματος στη βιοποικιλότητα.

Είναι οι τρεις βασικοί στόχοι της 4^{ης} προτεραιότητας η οποία συγκεντρώνει το 42% των πόρων του προγράμματος.

Ήρθε μετά ο αξιολογητής να συνθέσει τα αποτελέσματα των επιμέρους αξιολογήσεων συν ένα ερευνητικό έργο το οποίο ολοκληρώθηκε πολύ πρόσφατα που αφορά ένα υπόδειγμα γενικής ισορροπίας για τη μέτρηση των μακροοικονομικών επιπτώσεων του προγράμματος το οποίο κι αυτό ολοκληρώθηκε.

Είναι ένα υπόδειγμα το οποίο χρησιμοποιείται όχι μόνο για την εκτίμηση των επιπτώσεων του προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης δηλαδή των παρεμβάσεων του δεύτερου πυλώνα, αλλά και των παρεμβάσεων του πρώτου πυλώνα, είναι σε αυτό που είπε προηγούμενα ο Γενικός για τα βήματα προετοιμασίας που έχει κάνει το Υπουργείο για την επόμενη προγραμματική περίοδο.

Εμείς σαν σύμβουλοι αξιολόγησης πήραμε ως εισροή τα παραγόμενα από αυτές τις επιμέρους μελέτες και προχωρήσαμε και στην αξιολόγηση μέσω ερευνών πεδίου στα λοιπά μέτρα. Το τονίζω πάλι για να μη δημιουργούνται κάποιες ασυνέχειες με τους αριθμούς που παρουσίασε προηγουμένως ο κ. Παππάς.

Εδώ στο διάγραμμα αυτό με κόκκινα βέλη είναι τα μέτρα τα οποία παρουσιάζουν υψηλό βαθμό επικινδυνότητας. Και παρουσιάζουν υψηλό βαθμό επικινδυνότητας από δυο πλευρές: η πρώτη είναι χρηματοοικονομική έχουν χρηματοδοτική βαρύτητα στο πρόγραμμα, η δεύτερη πλευρά έχουν πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα και επηρεάζουν πολλαπλασιαστικά το πρόγραμμα όπως είναι το μέτρο 16 και όπως είναι το μέτρο 2.

Από το διάγραμμα αυτό βλέπουμε ότι σε κίνδυνο όπως ειπώθηκε και προηγουμένως και από την κα Μαυριά και από τον κ. Παππά είναι το μέτρο 8 που είναι τα δασικά, είναι πολύ πίσω. Είναι το μέτρο 4 η

εικόνα θα αλλάξει όπως ειπώθηκε προηγουμένως με τις εντάξεις των εγγειοβελτιωτικών έργων και με τις εντάξεις των σχεδίων βελτίωσης. Το μέτρο 4 είναι καθοριστικό για την πορεία του προγράμματος, ίσως είναι το πιο καθοριστικό μέτρο λόγω της πολλαπλότητας των στόχων που εξυπηρετεί.

Και το μέτρο 19 επίσης παρουσιάζει αργή εξέλιξη και έχει σχετικά υψηλό προϋπολογισμό. Αυτός ο συνδυασμός των δύο επηρεάζει το μέτρο 19. Περνάω πάρα πολύ γρήγορα απλώς για να θυμηθούμε λίγο ποιες είναι οι προτεραιότητες του προγράμματος: πρώτη προτεραιότητα του προγράμματος τουλάχιστον χρηματοδοτικά όπως αποτυπώνεται στη χρηματοδοτική κατανομή είναι η αειφορική διαχείριση των πόρων.

Δεύτερη σε βαρύτητα προτεραιότητα είναι η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του γεωργικού τομέα, τρίτη είναι η εξυπηρέτηση των στόχων της κλιματικής αλλαγής μέσω της πέμπτης προτεραιότητας και ακολουθούν οι υπόλοιπες προτεραιότητες.

Στο επόμενο διάγραμμα δεν στέκομαι είναι πως κατανέμεται ο προϋπολογισμός του προγράμματος σε επιμέρους τομείς επικέντρωσης και πάμε λίγο για να συζητήσουμε επιταχύνοντας πάρα πολύ και προσπαθώντας να χωρέσω μια δουλειά η οποία θα τη δείτε και όταν ολοκληρωθεί στην έκθεση αξιολόγησης είναι πάρα πολύ μεγάλη μέσα σε πάρα πολύ σύντομο χρόνο.

Πρώτη ενότητα κοινών ερωτημάτων είναι τα ερωτήματα της πρώτης προτεραιότητας είναι δηλαδή η αξιολόγηση των επιπτώσεων των δράσεων που σχετίζονται με την βελτίωση της συνεργασίας, την προώθηση της βάσης γνώσεων στις αγροτικές περιοχές, τη στήριξη της δια βίου μάθησης και της επαγγελματικής κατάρτισης.

Τρία μέτρα, ένα μέτρο ενεργοποιημένο από αυτή την ενότητα παρεμβάσεων, το μέτρο 1.1. Έχουν εκπαιδευτεί 10.456 νέοι γεωργοί πρώτης εγκατάστασης, πρώτο βασικό στοιχείο και πολύ ελπιδοφόρο είναι ότι 3.120 δηλαδή περίπου το 31% αυτό είναι κάτω των 35 ετών, παρά τη χαμηλή χρηματοδοτική συνεισφορά του μέτρο συμβάλλει στην αύξηση του δείκτη ποσοστό διαχειριστών αρχηγών δηλαδή γεωργικών εκμεταλλεύσεων ηλικίας κάτω των 35 ετών με βασική και πλήρη γεωργική κατάρτιση από 17,1 το 2010 σε 24,2% και αυτό έχει ήδη επιτευχθεί.

Εάν δε, συνυπολογίσουμε και τους νέους γεωργούς της προκήρυξης του 2016 και του 2017 αυτό το ποσοστό θα διαμορφωθεί στο 50% το οποίο είναι μια πολύ σημαντική εξέλιξη ιδιαίτερα αν αναλογιστούμε το προβληματικό και δημογραφικό και εκπαιδευτικό επίπεδο των απασχολούμενων στην ελληνική γεωργία.

Ένδειξη θετική είναι ο μεγάλος αριθμός αιτήσεων 655 αιτήσεις που υποβλήθηκαν στο μέτρο της συνεργασίας της ευρωπαϊκής σύμπραξης καινοτομίας, όπου δυστυχώς δεν έχουμε ακόμη εντάξεις.

Πάμε λίγο στο μέτρο των σχεδίων βελτίωσης το οποίο είναι το αγαπημένο μέτρο κάθε Επιτροπής Παρακολούθησης ιδιαίτερα κατά το παρελθόν ήταν και το αντικείμενο μακρόσυρτων συζητήσεων στα πλαίσια των Επιτροπών Παρακολούθησης.

Εδώ αντλούμε στοιχεία από 2.132 ολοκληρωμένα σχέδια βελτίωσης. Να σημειώσουμε ότι είναι επενδυτικά σχέδια που έχουν ολοκληρωθεί την περίοδο 2015-2018 είναι προσκλήσεις όμως του 2011. Τι βλέπουμε; Βλέπουμε αφ' ενός μεν ότι τα σχέδια βελτίωσης αποτελούν πεδίο δραστηριοποίησης των μεγάλων γεωργικών εκμεταλλεύσεων της χώρας με την ιδιαιτερότητα που έχει η χρησιμοποίηση της λέξης μεγάλο για την ελληνική γεωργία.

Βλέπουμε ως άμεσο αποτέλεσμα των σχεδίων βελτίωσης από τις 2.132 αυτές γεωργικές εκμεταλλεύσεις είναι η αύξηση του οικονομικού μεγέθους. Όλες αυτές οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις που έχουν κάνει σχέδιο βελτίωσης ανεβάζουν το οικονομικό μέγεθος και εντάσσονται στην κατηγορία των λεγόμενων μεγάλων από πλευράς οικονομικού μεγέθους γεωργικών εκμεταλλεύσεων που είναι 40 ευρωπαϊκές οικονομικές μονάδες. Η ευρωπαϊκή οικονομική μονάδα είναι 1.200 €.

Το δεύτερο μέρος του πίνακα είναι το λεγόμενο control group γιατί είπαμε ότι η αξιολόγηση υποχρεωτικά αναδεικνύει καθαρές επιπτώσεις του προγράμματος, βλέπουμε οι υπόλοιπες γεωργικές εκμεταλλεύσεις που δεν ήταν δικαιούχοι του μέτρου και είχαν ομοειδή χαρακτηριστικά με τους δικαιούχους εκμεταλλεύσεις του μέτρου γιατί εδώ γίνεται με στατιστική ανάλυση το λεγόμενο ματσάρισμα των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και εφαρμόζεται η μέθοδος διαφοράς στη διαφορά, βλέπουμε ότι και γενικά

παρατηρείται μια τάση μεγέθυνσης των γεωργικών εκμεταλλεύσεων της χώρας αλλά με πολύ μικρότερους ρυθμούς, 3,3% δηλαδή συνολικά το 6,6% ανεβάζει οικονομικό μέγεθος έναντι του 16% για τις γεωργικές εκμεταλλεύσεις.

Να δούμε λίγο τι άλλη άμεση συνέπεια υπάρχει, δεν ξέρω κατά πόσο φαίνεται αυτό, τι επιτυγχάνει το μέτρο των σχεδίων βελτίωσης. Μια σημαντική αναδιάρθρωση στη γεωργική παραγωγή. Βλέπουμε ότι φεύγουν από τα δημητριακά, φεύγουν από τα ελαιοκομικά κυρίως φεύγουν από τις λοιπές αροτραίες καλλιέργειες και συγκεντρώνονται στα κηπευτικά και στα άνθη και στις πολυκαλλιέργειες.

Κοινό χαρακτηριστικό αυτών των δύο κατηγοριών καλλιεργειών, δηλαδή και τα κηπευτικά και οι πολυκαλλιέργειες είναι ότι είναι εντάσεως εργασίας και είναι παραγωγές υψηλότερης προστιθέμενης αξίας γεωργικών προϊόντων.

Βλέπουμε ότι ναι μεν είναι περιορισμένος ο αριθμός των ολοκληρωμένων επενδυτικών σχεδίων, αλλά παρατηρείται μια σαφής τάση μετακίνησης από πιο εκτατικής μορφής γεωργικές καλλιέργειες σε πιο εντατικής μορφής γεωργικές καλλιέργειες.

Το άλλο το μη ευχάριστο χαρακτηριστικό είναι η σημαντική υστέρηση σχεδίων βελτίωσης στον τομέα της ζωικής παραγωγής. Βλέπουμε ότι πάλι η πλειονότητα αφορά φυτική παραγωγή. Ποια είναι τα καθαρά αποτελέσματα και τονίζω ποια είναι τα καθαρά αποτελέσματα, δεν μπορώ τώρα να εξηγήσω τεχνικά πως υπολογίζονται αυτές οι διαφορές, είναι το τελευταίο κομμάτι δεν ξέρω αν φαίνεται από κάτω, η τελευταία σειρά, οι δικαιούχες γεωργικές εκμεταλλεύσεις αυξάνουν κατά 1,8 μονάδα ανθρώπινης εργασίας την απασχόληση στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις και την αξία παραγωγή τους κατά ΜΑΕ κατά 18.878 €.

Είναι ένα πολύ εντυπωσιακό νούμερο, αν δούμε στον πάνω πίνακα βλέπουμε την αξία παραγωγής ανά μονάδα εργασίας των δικαιούχων γεωργικών εκμεταλλεύσεων που ξεκινάνε πιο ψηλά, ξεκινάνε από τα 13.538 € και πάνε στις 15.614 € αλλά βλέπουμε ότι αυτή η μεγέθυνση είναι σημαντικά υψηλότερη για τις δικαιούχες γεωργικές εκμεταλλεύσεις από ότι είναι για τις μη δικαιούχες γεωργικές εκμεταλλεύσεις.

Ένα άλλο χαρακτηριστικό δεν το βάλαμε στον πίνακα επίσης πολύ ευχάριστο είναι μια αλλαγή στην κατανομή των δαπανών. Φύγαμε από τα γιγαντιαία νούμερα που αφορούσαν οι ελκυστήρες και τα παρελκόμενα που ήταν στο 70% των συνολικών δαπανών των σχεδίων βελτίωσης, το ποσοστό σε αυτή τη φουρνιά των επενδυτικών σχεδίων έχει πέσει στο 50% και έχει ανέβει σημαντικά το ποσό των επενδυτικών δαπανών για συστήματα εξοικονόμησης νερού, από 5% που μετρήθηκε στην προηγούμενη φουρνιά ολοκληρωμένων επενδυτικών σχεδίων, έχει πάει στο 15%.

Νέοι γεωργοί. Θέλω να σταθώ ιδιαίτερα στο μέτρο των νέων γεωργών, αυτή τη στιγμή το πρόγραμμα έχει υπερκαλύψει όχι το ορόσημο του 2018 με τον ρυθμό που έχει πάει έχει υπερκαλύψει και τον στόχο του 2023. Έχουμε 22.279 νέους γεωργούς, οι 13.664 είναι ηλικίας μικρότερης των 35 ετών, το τονίζω τα 35 έτη γιατί είναι το ηλικιακό κριτήριο που δέχεται η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για το νέο, έτσι ορίζει το νέο γεωργό.

Η παρέμβαση του προγράμματος μεταβάλλει τον δείκτη κοινού πλαισίου από 3,7 σε 5,7% αυτό είναι το ποσοστό των γεωργών ηλικίας κάτω των 35 ετών σε σχέση με το σύνολο των αρχηγών των γεωργικών εκμεταλλεύσεων. Βλέπουμε πόσο έντονο είναι το πρόβλημα της δημογραφικής γήρανσης των απασχολούμενων στην ελληνική γεωργία, πόσο μεταβάλλεται ο δείκτης γεωργοί ηλικίας κάτω των 35 ετών προς γεωργούς ηλικίας άνω των 35 ετών, από 6 σε 9,1% επιτυγχάνουμε δηλαδή μια σημαντική ηλικιακή αναζωογόνηση.

Και αυτό που σας είπα προηγουμένως το πόσο θα αυξηθεί το ποσοστό διαχειριστών αρχηγών δηλαδή γεωργικών εκμεταλλεύσεων με βασική και πλήρη γεωργική κατάρτιση που ουσιαστικά διπλασιάζει και από το 24,2 πάει στο 50,7%. Το 50,7% είναι ένα καλός αριθμός αν πάρουμε υπόψη το σημείο εκκίνησης το 24,2% αλλά αν αναλογιστούμε ότι ο ευρωπαϊκός μέσος όρος είναι στο 75% καταλαβαίνουμε πόσο πολύ δουλειά πρέπει να γίνει ακόμη στο κομμάτι της κατάρτισης.

Τι πετυχαίνουν από την έρευνα πεδίου που έγινε σε 12.132 επιχειρησιακά σχέδια νέων γεωργών της προκήρυξης ένταξης 2017: βλέπουμε το αντίστοιχο εδώ αποτέλεσμα που είδαμε και στα σχέδια βελτίωσης αύξηση του οικονομικού μεγέθους των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, εδώ όμως μπαίνουν κυρίως στις κατηγορίες μέσω

οικονομικού μεγέθους και όχι στις πολύ μεγάλες. Λογικό γιατί το σημείο εκκίνησης είναι χαμηλότερο, δεν είναι κάτι το οποίο μας εκπλήσσει, πάλι βλέπουμε τη διαφορά με τις υπόλοιπες γεωργικές εκμεταλλεύσεις με ομοειδή χαρακτηριστικά που δεν είναι δικαιούχοι του μέτρου.

Εδώ ένα άλλο χαρακτηριστικό μια διαφοροποίηση που υπάρχει είναι τι αναδιάρθρωση επιτυγχάνεται μέσω των νέων γεωργών. Είναι πολύ μεγαλύτερος ο βαθμός της αναδιάρθρωσης, στα σχέδια βελτίωσης είναι το 16% που προχωράει σε αναδιάρθρωση, εδώ προχωράει περίπου το 38% βλέπουμε πάλι το μοτίβο που κατευθύνονται. Κατευθύνονται κηπευτικά και άνθη, βλέπουμε που πάει η κατηγορία κηπευτικά και άνθη πριν και μετά, από πού φεύγουν, φεύγουν από τις λοιπές αροτραίες και ενισχύονται πάλι οι πολυκαλλιέργειες.

Πάλι εδώ παρ' ότι είναι ένας στόχος από καταβολής προγραμμάτων Αγροτικής Ανάπτυξης η ενίσχυση της ζωικής παραγωγής, βλέπουμε ότι ούτε με τα σχέδια βελτίωσης, ούτε με τους νέους γεωργούς μπορούμε να συμβάλλουμε στην επίτευξη αυτών των στόχων.

Έκτο κοινό ερώτημα εδώ είναι πολύ περιορισμένος ο αριθμός είναι τα επενδυτικά σχέδια στη μεταποίηση και στην εμπορία γεωργικών προϊόντων, έρευνα πεδίου αυτό θα το δούμε και στη σύσταση 198 ολοκληρωμένα έργα, 198 ερωτηματολόγια εστάλησαν σε επιχειρήσεις για να απαντήσουν σε διαδικτυακή έρευνα, ελήφθησαν 23 απαντήσεις.

Εάν πάμε με αυτούς τους ρυθμούς δεν υπάρχει περίπτωση εάν η Διαχειριστική Αρχή και οι φορείς εφαρμογής δεν λάβουν πρόνοια να ζητούν στοιχεία και δεδομένα με την αίτηση ή αν όχι με την αίτηση, πριν την ένταξη υποχρεωτικά, μην περιμένουμε να μπορέσουμε στο τέλος μέσω ερωτηματολογίων να συγκεντρώσουμε απαραίτητα στοιχεία.

Ποιο είναι το ενδιαφέρον εδώ; Ότι οι επενδύσεις κυρίως συγκεντρώνονται σε κλάδους με εξαγωγικά χαρακτηριστικά: λάδι, φρούτα, λαχανικά και φέτα είναι τα τέσσερα γεωργικά προϊόντα που έχουν το μεγαλύτερο ποσοστό στις γεωργικές εξαγωγές.

Εάν αναλογιστούμε ότι αυτές οι επενδύσεις υλοποιούνται την περίοδο ουσιαστικά 2015-2018 και το 2015 έχουμε capital controls, το ότι σε αυτά τα 198 σχέδια το 34% των επενδυτικών σχεδίων αφορούν ίδρυση,

καταλαβαίνουμε ότι είναι μια πολύ σημαντική συμβολή του μέτρου στην προσπάθεια ενίσχυσης του εκσυγχρονισμού της βιομηχανίας τροφίμων.

Βλέπουμε τις υπόλοιπες κατηγορίες: μετεγκατάσταση, περιορισμένος αριθμός, εκσυγχρονισμός και επέκταση.

Νομικές μορφές, εδώ είναι ένα ασθενές σημείο ουσιαστικά το πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης το οποίο χρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο γιατί χρηματοδοτεί επενδυτικά σχέδια στη βιομηχανία τροφίμων; Έχει ένα στόχο: να αυξήσει την αξία παραγωγής και να ενισχύσει τη θέση του γεωργού στην αλυσίδα αξίας.

Πως θα μπορούσε να γίνει αυτό; Αν ήταν πολύ μεγαλύτερος ο αριθμός των δικαιούχων των αγροτικών Συνεταιρισμών. Βλέπουμε πολύ περιορισμένος ο αριθμός αγροτικών Συνεταιρισμών να μετέχουν στο μέτρο. Αυτά είναι τα ευρήματα από τα 23 ερωτηματολόγια, ενδεικτική μόνο αξία έχουν, γιατί δεν είναι στατιστική δεν είναι στρωματοποιημένη δειγματοληψία.

Είναι ενδιαφέρον ότι κατά τους επιχειρηματίες η επένδυσή τους συνέβαλλε στην αύξηση των εξαγωγών μέχρι 10% είναι η πλειονότητα το 43,5% στην αύξηση του μεριδίου αγοράς στην εγχώρια αγορά επίσης μέχρι 10% το 39,1%. Δεν έχει οδηγήσει και αυτό είναι πολύ ευχάριστο στην αύξηση της χρήσης πρώτης ύλης εισαγόμενης προέλευσης άρα ουσιαστικά δεν έχουμε αρνητικά side effects.

Αύξηση χρήσης πρώτης ύλης ελληνικής προέλευσης, πολύ καλό το ποσοστό είναι άνω του 50% είναι το 34,8%. Αυτό λίγο ταυτίζεται τον αριθμό των νέων ιδρύσεων.

Αν η επένδυση έχει επηρεάσει την τιμή των γεωργικών προϊόντων που χρησιμοποιούνται σαν πρώτη ύλη, ναι το 47% και 52% όχι. Και εδώ αρχίζουν τα ευχάριστα: εάν η επένδυση έχει βοηθήσει στην εισαγωγή νέων τεχνολογιών ή καινοτόμου νέου προϊόντος το 87% απάντησε ναι. Αν έχει συμβάλει στη συνέχιση της λειτουργίας της επιχείρησης στο 100%, αν στοχεύει στην παραγωγή τροφίμων που ικανοποιούν τις απαιτήσεις του καταναλωτή για υγιεινή διατροφή στο 91,3%, αν έχει οδηγήσει σε αύξηση των θέσεων εργασίας στο 72,2% και αν έχει νέα προϊόντα ή νέες συσκευασίες στο 65,2%.

Επειδή όταν πήρα αυτή την απάντηση το 87% εισαγωγή νέας τεχνολογίας καινοτόμου νέου προϊόντος, η αλήθεια είναι παραξενευτήκαμε πάρα πολύ και το ψάξαμε λίγο παραπάνω ανατρέχοντας στα στοιχεία του Εθνικού Κέντρου Τεκμηρίωσης.

Από τα στοιχεία του Εθνικού Κέντρου Τεκμηρίωσης προκύπτει ότι η βιομηχανία τροφίμων είναι ο πιο καινοτόμος κλάδος της ελληνικής βιομηχανίας με πολύ πιο σημαντικό ποσοστό δημιουργίας νέων προϊόντων με οποιοδήποτε άλλο βιομηχανικό κλάδο.

Άρα μπορεί να είναι υπερεκτίμηση το 87% σαν απάντηση, βέβαια όταν το 34% είναι νέα ίδρυση, αυτός που κάνει νέα ίδρυση νέο προϊόν λέει ότι βγάζει. Αλλά όντως υπάρχει μια δυναμική καινοτομική στην βιομηχανία τροφίμων.

Το πρόβλημα είναι ότι αυτό αν δεν πας με ερωτηματολόγιο με ό,τι αβεβαιότητα έχει αυτό το ερωτηματολόγιο, δεν το καταγράφει. Παρ' όλο τις συστάσεις –και εδώ θα πρέπει να το πούμε- που είχαν γίνει στην εκ των υστέρων αξιολόγηση να αλλάξουν τα έντυπα της πρώτης μεταποίησης και εμπορίας γεωργικών προϊόντων, να εμπλουτιστούν και να ενσωματώσουν τις προτεραιότητες της νέας ΚΑΠ ήταν σε ώτα μη ακουόντων και θα δούμε το πρόβλημα ειδικά για τα επενδυτικά σχέδια στη μεταποίηση των στόχων για την κλιματική αλλαγή.

Ένα βασικό συμπέρασμα αθροιστικό: νέοι γεωργοί και ελληνική γεωργία. Από τον πίνακα αυτό τι προκύπτει; Όσο πιο μικρή είναι η ηλικία του γεωργού τόσο μεγαλύτερης έκτασης είναι η γεωργική εκμετάλλευση που χρησιμοποιεί, τόσο μεγαλύτερος είναι ο αριθμός εργασίας που διαθέτει στην εκμετάλλευσή του.

Βλέπουμε αυτό το οποίο λέμε ποιο είναι το δυναμικό κοινό των Ελλήνων γεωργών ότι συγκεντρώνονται στις ηλικιακές ομάδες 24 με 45 βλέπουμε ποια είναι η διαφορά; Είναι 1,15 ΜΑΕ όταν ο μέσος όρος ΜΑΕ ανά γεωργική εκμετάλλευση στη χώρα είναι 0,70 πολύ μεγαλύτερες γεωργικές εκμεταλλεύσεις.

Αντίστροφη πορεία όσο ανεβαίνει η ηλικία. Όσο ανεβαίνει η ηλικία τόσο και η διαθεσιζόμενη στη γεωργική εκμετάλλευση εργασία, όσο και τα χαρακτηριστικά της γεωργικής εκμετάλλευσης.

Συμπεράσματα. Υψηλοί ρυθμοί υλοποίησης των μέτρων εισοδηματικών ενισχύσεων, υστέρηση στο ρυθμό υλοποίησης των επενδυτικών μέτρων αλλά σημαντική μείωση του χρόνου προκήρυξης ένταξης πολύ καλή πρακτική το μέτρο των νέων γεωργών και η έγκριση των τοπικών στρατηγικών και οι προκηρύξεις του 4.1. και του 4.2. Να θυμίσω ότι οι αντίστοιχες προκηρύξεις του μέτρου των σχεδίων βελτίωσης το ΠΑΑ 2007-2013 η πρώτη προκήρυξη δημοσιεύτηκε το 2011. Άρα έχουμε μια πρόοδο σε αυτό.

Καθυστέρηση στην υλοποίηση των δράσεων κατάρτισης παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών είναι μια διαπιστωμένη αδυναμία από το 2000 που απαιτεί την εξέταση του όλου συστήματος από μηδενική βάση, ευκαιρία η αναγκαιότητα δημιουργίας του ... που αποτελεί υποχρέωση της χώρας που προβλέπεται από το νέο Κανονισμό για το πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης 2021-2027.

Μεγάλη και πολύπλευρη η συμβολή του μέτρου των νέων γεωργών στην επίλυση διαρθρωτικών αδυναμιών της ελληνικής γεωργίας όπως η δημογραφική σύνδεση το εκπαιδευτικό επίπεδο, το μέγεθος των γεωργικών εκμεταλλεύσεων.

Σημαντική για τους δικαιούχους αλλά πολύ περιορισμένη λόγω του μικρού αριθμού των έργων η συμβολή του σχεδίου βελτίωσης στην παραγωγικότητα της εργασίας στην οικονομική μεγέθυνση των εκμεταλλεύσεων και λιγότερο στην αναδιάρθρωση.

Οι όροι ένταξης του μέτρου 1 καθοδηγούν τους δικαιούχους στην υλοποίηση των επενδύσεων και αυτό είναι ξεκάθαρο δηλαδή ανάλογα με τι κριτήρια επιλογής που βάζουμε, εκεί πάει και ο δικαιούχος. Ζητάγαμε ΜΑΕ το 2007-2013; ΜΑΕ ανεβάσαμε. Ζητάμε αύξηση οικονομική μεγέθυνση; Οικονομική μεγέθυνση κάναμε.

Σημαντική η συμβολή του μέτρου 4.2. για την ανταγωνιστικότητα της βιομηχανίας ιδιαίτερα με βάση την οικονομική συγκυρία της περιόδου υλοποίησης. Οι δυναμικοί και με εξαγωγικό προσανατολισμό κλάδοι έχουν την υψηλότερη συμμετοχή στο μέτρο, μικρό ποσοστό των Συνεταιρισμών 11% στους δικαιούχους, σημαντικό ποσοστό των ιδρύσεων 34% στα ολοκληρωμένα έργα. Αναγκαιότητα επιτάχυνσης του ρυθμούς εντάξεων

έκδοση προσκλήσεων στο μέτρο 5 ή μεταφορά πόρων, με έχει καλύψει προηγουμένως ο κ. Κοβάνης.

Περιβάλλον. Το περιβάλλον το περνάω πάρα πολύ γρήγορα γιατί θα υπάρξουν δυο εισηγήσεις μετά. Θετική η συμβολή του προγράμματος στην προστασία του εδάφους, εμπλουτισμός οργανικής ουσίας, αντιμετώπιση της διάβρωσης. Στη βιοποικιλότητα αλλά απαιτείται συστηματικότερη μελέτη.

Για την διαχείριση των υδάτων μέσω του μέτρου 10 και τις δράσεις για την νιτρορύπανση επιτυγχάνεται εξοικονόμηση κατά 2,6% του χρησιμοποιούμενου στη γεωργία. Πτωτική τάση των τιμών των ημερήσιας αζώτου και φωσφόρου παρά τις αποκλίσεις των τιμών μεταξύ Eurostat και των μετρήσεων της μελέτης και αυτό είναι ένα θέμα το οποίο πρέπει να το δει το κράτος – μέλος και γενικότερα οι αποκλίσεις στις τιμές που παρουσιάζουν οι μετρήσεις της Eurostat με τις μετρήσεις που γίνονται σε εθνικό επίπεδο. Το είδαμε και πολύ πρόσφατα και στην Κύπρο.

Στην αύξηση του αριθμού των υδάτινων σωμάτων επιφανειακών και υπογείων με ποιότητα υδάτων που χαρακτηρίζονται ως υψηλή και τον περιορισμό των υδάτων με ποιότητα μέτρια και κακή.

Κλίμα. Θετική η συμβολή του προγράμματος στην εξοικονόμηση νερού από έργα στεγανοποίησης και αντικατάστασης ανοιχτών δικτύων με κλειστά, μιλάμε για την προτεραιότητα 5^α. Αδυναμία καταγραφής αποτελεσμάτων και επιπτώσεων στην εξοικονόμηση ενέργειας παραγωγή Α.Π.Ε., μείωση εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου λόγω μη ύπαρξης έργων, αλλά και καθυστέρηση στην ενεργοποίηση των δασικών μέτρων, που με βάση και την εμπειρία της προηγούμενης προγραμματικής περιόδου θα οδηγήσει στην αδυναμία απορρόφηση των πόρων του μέτρου 8.

Καθυστέρηση στην υλοποίηση του μέτρου 19 παρά την έγκαιρη έγκριση των τοπικών προγραμμάτων και την επίλυση των προβλημάτων ΠΣΚΕ Ιανουάριος 2018. Ένα ανησυχητικό φαινόμενο που παρατηρείται είναι το υψηλό ποσοστό των δαπανών του μέτρου 19.4. που είναι η κάλυψη των γεωργικών δαπανών στο σύνολο των πληρωμών του μέτρου 19.

Αυτό που προκύπτει επίσης αναγκαιότητα αναθεώρησης του είδους των δημοσίων έργων που εντάσσονται, δηλαδή κοιτάζοντας και εξετάζοντας τα έργα τα οποία υπάρχουν αυτή τη στιγμή, θα μου πείτε ότι δεν

φταίει τόσο το LEADER γιατί είναι και έργα δημόσια που έρχονται από το 321 της προηγούμενης προγραμματικής περιόδου, αλλά κυριαρχία στις αναπλάσεις πλατειών, Μουσεία, πολιτιστικά κέντρα τα οποία πλέον έχει καταντήσει πληθωρισμός, μονοπάτια, γήπεδα, παιδικές χαρές.

Νομίζω ότι πρέπει κάπου να αλλάξουμε τη στοχοθέτηση και να καταλάβουμε ότι πλέον δεν είναι αυτά προτεραιότητες και αν είναι δυνατό αναγκαιότητα ύπαρξης εμβληματικών έργων όπως το road broadband που έχει μετρήσιμες επιπτώσεις και μετρήσιμα αποτελέσματα.

Θετική η συμβολή του προγράμματος με βάση τα αποτελέσματα του υποδείγματος της γενικής ισορροπίας στην αύξηση του ΑΕΠ των αγροτικών περιοχών κατά +0,081 σε ετήσια βάση για τα έτη '15 και '17 στη μείωση της φτώχειας στις αγροτικές περιοχές αυτά είναι οι δείκτες επιπτώσεων με βάση τους οποίους μετριέται η συμβολή του προγράμματος και είναι καθαρή η συμβολή του προγράμματος.

Στη μείωση της φτώχειας στις αγροτικές περιοχές πτώση 0,27% του ποσοστού του δείκτη της φτώχειας, αύξηση του εθνικού ΑΕΠ κατά 0,02% σε ετήσια βάση για τα έτη 2015-2017 στην αύξηση της ΑΠΑ της μεταποίησης στις αγροτικές περιοχές +0,85%, στην βελτίωση του εισοδήματος των νοικοκυριών μέσου και υψηλού εισοδήματος +0,169%.

Εμφανίζεται μία αρνητική εξέλιξη στην ΑΠΑ της γεωργίας 0,41% και στην απασχόληση στη γεωργία. Εδώ να πούμε ότι σε αυτές τις μεταβλητές επειδή υπεραντιπροσωπεύονται οι δαπάνες του τομέα επικέντρωσης 6^α και 6β που εξυπηρετούν τον στόχο της ισόρροπης χωρικής ανάπτυξης, είναι λογικό να βγαίνει αρνητική συμβολή γιατί μέσα από την προτεραιότητα 6 δεν υπάρχουν καθόλου δράσεις που αφορούν τη γεωργία.

Και βέβαια να πούμε ότι την περίοδο '11-'17 υπάρχει μια μείωση σε απόλυτους αριθμούς στην απασχόληση στη γεωργία γύρω στις 50.000 θέσεις άρα δεν είναι επίσης κάτι το οποίο δεν είναι αναμενόμενο. Στα διοικητικά θέματα θετική για την επιτάχυνση του ρυθμού υλοποίηση εκχώρηση στις Περιφέρειες, θετική η συνεισφορά του εθνικού αγροτικού δικτύου στην ενημέρωση κινητοποίηση στα θέματα προώθησης των συνεργασιών.

Πολύ ικανοποιητική η υλοποίηση του σχεδίου αξιολόγησης που βοηθάει στη δημιουργία γνωσιακής βάσης για αποτελέσματα και επιπτώσεις του προγράμματος. Παραμένουν κενά ιδιαίτερα σε σχέση με την αλληλεπίδραση γεωργίας, κλιματικής αλλαγής με ένα ερωτηματικό αν η χώρα χρειάζεται μέσω του προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης να δίνει έμφαση σε θέματα κλιματικής αλλαγής με εξαίρεση τη διαχείριση των υδάτινων πόρων, οι εκπομπές αερίου του θερμοκηπίου είναι πολύ κάτω από το μέσο κοινοτικό όρο. Έχουν μια συνεχή πτωτική πορεία.

Απροθυμία τελικών δικαιούχων για την παροχή στοιχείων για σκοπούς αξιολόγησης, σημαντική πρόοδος στην παραγωγή αναφορών μέσω ΟΠΣΑΑ.

Συστάσεις: συγκέντρωση των αναγκαίων δεδομένων για την αξιολόγηση της συμβολής του προγράμματος στους τρεις πρώτους δείκτες επιπτώσεων ένα αγροτικό επιχειρηματικό εισόδημα, αγροτικό εισόδημα συντελεστών παραγωγής και το total factor productivities κατά τη φάση της ένταξης των επενδυτικών σχεδίων και υπέρβαση της αδυναμίας της αρμόδιας Αρχής του Υπουργείου του δικτύου γεωργικής λογιστικής να υποστηρίξει τη Διαχειριστική Αρχή και άρα οδηγούμαστε αναγκαστικά στη δημιουργία ενός παράλληλου συστήματος στη Διαχειριστική Αρχή.

Συγκέντρωση των αναγκαίων δεδομένων για την εξοικονόμηση ενέργειας στα επενδυτικά σχέδια του μέτρου 4.2 πριν την έκδοση της απόφασης ένταξης και πιστοποίηση από τον ενεργειακό επιθεωρητή μετά τη λήξη της επένδυσης των επενδυτικών σχεδίων που θα βαρύνουν με δαπάνες τον τομέα επικέντρωσης 5β.

Ενεργοποίηση της Τεχνικής Βοήθειας με στόχο την ετοιμασία των προσκλήσεων για τα μέτρα 1.1. και 1.2., αποτίμηση της αποτελεσματικότητας του συστήματος κατάρτισης συμβουλών καινοτομίας και επανασχεδιασμός του με βάση τις εθνικές προτεραιότητες αλλά και τις απαιτήσεις του «AKIS».

Αναγκαιότητα ενεργοποίησης των δράσεων Τεχνικής Βοήθειας που έχουν εκχωρηθεί στις Περιφέρειες με στόχο την επιτάχυνση των αξιολογήσεων του μέτρου 16 πολύ σημαντικό περίπου οι μισές από τις 650 προτάσεις για την καινοτομία έχουν υποβληθεί στις Περιφέρειες.

Με δεδομένο τη σχετικά περιορισμένη εμπειρία των στελεχών των Διαχειριστικών Αρχών σε θέματα αγροτικής καινοτομίας ενδεχομένως πρέπει να ενεργοποιηθεί η Τεχνική Βοήθεια.

Αναγκαιότητα επιτάχυνσης της αξιολόγησης των προτάσεων του μέτρου 4, αξιολόγηση δυνατότητας του ενδιαμέσου φορέα ενεργοποίηση στο μέτρο 8 και λήψη σχετικών αποφάσεων. Ενίσχυση των δεσμεύσεων για την εξοικονόμηση νερού στο πλαίσιο των αγροτοπεριβαλλοντικών μέτρων. Επανερχόμαστε στο θέμα η διαχείριση και κυρίως η ποσοτική γιατί στην ποιοτική υπάρχει σαφέστατη βελτίωση του υδάτινου δυναμικού είναι το μείζον περιβαλλοντικό πρόβλημα της ελληνικής γεωργίας.

Ενημέρωση των εν δυνάμει δικαιούχων των φορέων εφαρμογής των φορέων χάραξης πολιτικής για τις προτεραιότητες της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής 2021-2027 λόγω της έμφασης που αποδίδεται στο περιβάλλον, την κλιματική αλλαγή, την προώθηση της καινοτομίας και τη στοχοκεντρική της προσέγγιση. Αποτίμηση της συμβολής του μέτρου της βιολογικής κτηνοτροφίας στο περιβάλλον, αλλά και την ανταγωνιστικότητα της ελληνικής κτηνοτροφίας.

Επιτάχυνση των αξιολογήσεων είναι αυτονόητο. Αναθεώρηση του προγράμματος με βάση ρεαλιστικές παραδοχές για τη δυνατότητα απορρόφησης των νέων όρων του μέτρου 1, του μέτρου 2, του μέτρου 3, του μέτρου 5, του μέτρου 8 και από ό,τι φαίνεται μέχρι στιγμής το μέτρο 19.

Διευθέτηση μέσω αναθεώρησης των υπερδεσμεύσεων, αποφυγή της μεταφοράς ανειλημμένων υποχρεώσεων το ΠΑΑ 2021-2027 ιδιαίτερα δε αν ισχύει η πρόταση της Επιτροπής για τον προϋπολογισμό του 2^{ου} πυλώνα. Σας ευχαριστώ πάρα πολύ και πριν κλείσω τις θερμές μας ευχαριστίες στα στελέχη της Διαχειριστικής Αρχής, τον επιστημονικό υπεύθυνο του υποδείγματος γενικής ισορροπίας, τα στελέχη των ΔΑΟΠ και των Διαχειριστικών Αρχών των ΠΕΠ που απάντησαν στα ερωτηματολόγια, Δήμων και ΤΟΕΒ που απάντησαν περιορισμένα μεν αλλά βρέθηκαν και Δήμοι που απάντησαν στα ερωτηματολόγια για τα εγγειοβελτιωτικά δίκτυα και στις 23 ηρωικές επιχειρήσεις που απάντησαν το ερωτηματολόγιο για τη μεταποίηση. Σας ευχαριστώ πάρα πολύ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ευχαριστούμε πολύ τον κ. Λιανό. Στα πολύ ενδιαφέροντα που είπε νομίζω ότι χρειάζεται μια ειδική συνεδρίαση για να συζητήσει κανείς όλα αυτά και να ερμηνεύσει αυτά τα ευρήματα. Γιατί είναι πολύ ενδιαφέροντα αλλά εγώ νομίζω ότι όλα θα πρέπει να τοποθετηθούν στο περιβάλλον το οποίο απαιτείται για να τα ερμηνεύσει.

Και αυτό είναι μια εργασία η οποία πρέπει να γίνει για να είμαστε ουσιαστικοί στον σχεδιασμό της επόμενης περιόδου αλλά και για να διορθώσουμε τις αδυναμίες τις οποίες επισημάνατε. Δηλαδή εμένα μου ακούγονται πολύ ενδιαφέροντα αλλά εάν δεν τα εντάξουμε σε μια συζήτηση όπως προείπα, δεν θα μπορέσουμε να τα ερμηνεύσουμε σωστά για να πάρουμε τις σωστές αποφάσεις για το τι πρέπει να αλλάξουμε.

Δ. ΛΙΑΝΟΣ: Δυστυχώς ή ευτυχώς χρειάζεται πολύς χρόνος να καθίσουμε σε κάθε δείκτη για να δούμε τι είναι από πίσω, που οδηγεί και ποια είναι η δυναμική.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Το λέω αυτό κ. Λιανέ γιατί θυμάμαι όταν πρωτοκάναμε τέτοιες συζητήσεις στη Διαχειριστική Αρχή θα έλεγα ότι ήταν πάρα πολύ παραγωγικές παρά τη συμπίεση του χρόνου που είχαμε στο να ερμηνεύσουμε αυτά τα πολύ ενδιαφέροντα ευρήματα.

Δ. ΛΙΑΝΟΣ: Στη διάθεσή σας.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ευχαριστώ πολύ. Και περνάμε στο τελευταίο στάδιο αυτής της ενότητας που είναι η συζήτηση, οι παρεμβάσεις των μελών της Επιτροπής.

Παρακαλώ ο κ. Βακάκης από τα δάση έχει τον λόγο.

ΒΑΚΑΛΗΣ: Ευχαριστώ κ. Γενικέ Γραμματέα. Όσον αφορά τον τομέα δάση θα ήθελα να αναφερθώ, ότι η Υπηρεσία μας αν και καθυστερημένα προχωράει τα μέτρα της κυρίως τον Άξονα 8 τα μέτρα της κατηγορίας 8. Μετά τη χορήγηση του συμβούλου από την Τεχνική Βοήθεια εδώ και ένα εξάμηνο είμαστε σε συνεχή συνεργασία μαζί σας και όπως ήδη αναφέρατε κι εσείς, όπως ανέφερε και ο κ. Παππάς αυτή τη στιγμή το 8.3 και το 8.4 είναι στη διαδικασία υπογραφών οι Κοινές Υπουργικές Αποφάσεις και ακολουθεί το 8.1. και το 8.2.

Ήδη οι Υπουργικές Αποφάσεις έχουν συνταχθεί και γίνεται μια συζήτηση. Επομένως είμαστε σε καλό δρόμο τηρουμένων των αναλογιών.

Επίσης θα ήθελα να αναφερθώ στην κα Μαυριά η οποία έθεσε ένα θέμα αποστολής – επιστολής στο να απαντήσουμε σε ένα λεπτομερές χρονοδιάγραμμα. Αναμένουμε αυτή την επιστολή και νομίζω ότι θα απαντήσουμε και θα ικανοποιήσουμε τις ανησυχίες της. Ευχαριστώ πολύ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ευχαριστούμε πολύ κ. Βακάλη για τις διευκρινίσεις που μας δώσατε και χαιρόμαστε γιατί ήδη διαπιστώνετε μια πρόοδος η οποία και εγώ αναφέρθηκα αλλά και εσείς και οι Υπηρεσίες. Εάν δεν υπάρχει άλλη ερώτηση να κάνω μια ανακοίνωση και να διακόψουμε, είμαστε μια χαρά στο χρόνο, έχουμε καθυστέρηση μόνο 2 λεπτά. Απίστευτο και όμως αληθινό!

Να ανακοινώσω ότι το λεωφορείο μετά το πέρας της συνεδρίασης της Επιτροπής θα φύγει 5 και μισή για το αεροδρόμιο για όσους ταξιδεύουν, όσοι δεν ταξιδεύουν εννοείται ότι θα ευχηθούμε να περάσουν καλά στα όμορφα Χανιά.

Ευχαριστώ πολύ, καλή συνέχεια στο μικρό γεύμα που έχουμε έξω, το οποίο θα διαρκέσει για περίπου μία ώρα.

ΔΙΑΛΕΙΜΜΑ

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ξεκινάμε με κάποιες εσωτερικές αλλαγές στην τελευταία ενότητα. Για λόγους καλύτερης οργάνωσης και υποχρεώσεων που συνδέονται με την επιστροφή, θα κάνουμε τις εξής αλλαγές. Θα δώσω τον λόγο πρώτα στην κα Ανδριάννα Θεοδώρου από τη Γενική Γραμματεία για την καταπολέμηση της διαφθοράς να μας μιλήσει πρώτη και στη συνέχεια θα κάνουμε δυο άλλες ακόμη αλλαγές. Θα δώσω τον λόγο σε δυο στελέχη της Διαχειριστικής Αρχής για να κλείσουμε μετά με τα ειδικά θέματα επιστημονικού χαρακτήρα που αφορούν την αξιολόγηση.

Η κα Θεοδώρου έχει τον λόγο.

ΜΕΡΟΣ Β: ΕΙΔΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ:

Άλλα θέματα ημερήσιας διάταξης (Παρουσίαση από τη Γενική Γραμματεία για την καταπολέμηση της διαφθοράς – AFCOS)

Α. ΘΕΟΔΩΡΟΥ: Καλησπέρα και από εμένα, σας ευχαριστώ πάρα πολύ για την αλλαγή που κάνετε για τη διευκόλυνσή μας. Θα ήθελα μετά απ' όλα αυτά τα καλά που ακούσαμε, εγώ να μιλήσω για την απάτη κάτι που είναι κάπως

άχαρο ομολογουμένως ειδικά για όσους ασχολούνται με το συγκεκριμένο θέμα.

Η Γενική Γραμματεία για την καταπολέμηση της διαφθοράς ιδρύθηκε με το Νόμο 4320/2015 όπως αυτός τροποποιήθηκε με τον 4416/2016 οπότε έχει οριστεί σαν Υπηρεσία AFCOS. Ο ρόλος των κρατών - μελών για την καταπολέμηση της απάτης απορρέει από τα άρθρα 310 και 325 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης όπου αναφέρεται ότι η Επιτροπή και τα κράτη - μέλη καλούνται να καταπολεμήσουν την απάτη και οποιαδήποτε άλλη παράνομη δραστηριότητα κατά των οικονομικών συμφερόντων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Επιπλέον προβλέπεται στο δημοσιονομικό Κανονισμό ότι στα προγράμματα επιμερισμένης διαχείρισης η Επιτροπή αναθέτει στα κράτη - μέλη την κύρια ευθύνη για την πρόληψη, τον εντοπισμό και τη διόρθωση των παρατυπιών και της απάτης. Στην καινούργια Οδηγία την PIF του 1371/2017 η οποία αναμένεται να ενσωματωθεί στο εθνικό θεσμικό πλαίσιο και ήδη έχει καθυστερήσει, γίνεται αναφορά για την καταπολέμηση της απάτης μέσω του ποινικού Δικαίου εις βάρος των οικονομικών συμφερόντων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ο Κανονισμός 1939/2017 για τη σύσταση της ευρωπαϊκής εισαγγελίας κάνει κι αυτός λόγο για τη συνεργασία των Υπηρεσιών AFCOS με τις εθνικές Αρχές προκειμένου να διευκολύνεται το έργο του.

Και δεν άφησα τελευταίο γιατί είναι τελευταίος, τον Κανονισμό 883/2013 όπου γίνεται πρώτη φορά σαφής αναφορά ότι τα κράτη - μέλη καλούνται να ορίσουν υπηρεσία συντονισμού καταπολέμησης της απάτης προκειμένου να διευκολυνθεί η αποτελεσματική συνεργασία και η ανταλλαγή πληροφοριών συμπεριλαμβανομένων των πληροφοριών επιχειρησιακού χαρακτήρα με την OLAF.

Ο συγκεκριμένος Κανονισμός βρίσκεται σε αξιολόγηση και αναμένονται καινούργια αποτελέσματα. Η ελληνική Υπηρεσία AFCOS έχει τις εξής αρμοδιότητες όπως αυτές προκύπτουν απ' όλο το θεσμικό πλαίσιο που ήδη σας ανέφερα, αλλά και από τις κατευθυντήριες οδηγίες της OLAF.

Χρειάζεται συνεργασία με την OLAF. Η συγκεκριμένη Υπηρεσία η AFCOS συμμετέχει τόσο στο συντονισμό των ελέγχων που γίνονται από την OLAF όσο και στα working group που διεξάγονται στην OLAF.

Έχουμε τη διαχείριση των καταγγελιών εις βάρος των οικονομικών συμφερόντων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τον συντονισμό με τα ελεγκτικά σώματα για υποθέσεις υπόνοιας απάτης σύμφωνα με το ΣΔΕ 1420.

Ανάπτυξη και εποπτεία των πολιτικών καταπολέμησης της απάτης και τελευταία προστέθηκε στο εθνικό θεσμικό πλαίσιο ο νόμος 4596/2019 όπου στο άρθρο 21 γίνεται ξεκάθαρα αναφορά στο AFCOS για τη διοικητική συνδρομή στο γραφείο της ευρωπαϊκής εισαγγελίας.

Σύμφωνα με τους Κανονισμούς που όλοι γνωρίζετε πολύ καλύτερα από εμένα ίσως γίνεται σαφής αναφορά για τη δημιουργία μηχανισμού υποδοχής και εξέτασης καταγγελιών. Οι καταγγελίες στη Γενική Γραμματεία για την καταπολέμηση της διαφθοράς μπορούν να υποβάλλονται είτε επώνυμα είτε ανώνυμα, είτε ηλεκτρονικά στη διεύθυνση που προβάλλεται είτε χειρόγραφα.

Ζητάμε από τους καταγγέλλοντες όσο το δυνατό περισσότερα στοιχεία προκειμένου να είναι πιο εύκολη η αξιολόγησή τους και η σωστή διερεύνησή τους. Επίσης ένας στόχος της Γενικής Γραμματείας είναι η προαγωγή της συνεργασίας με τις δικαστικές Αρχές προκειμένου οι περιπτώσεις που αφορούν σε συγχρηματοδοτούμενες δράσεις να μην καθυστερούν κατά την εκδίκαση των υποθέσεων και να προκύπτει το πρόβλημα της παραγραφής των χρημάτων και να επιβαρύνεται ο κρατικός προϋπολογισμός.

Σίγουρα οι περιπτώσεις που παραλαμβάνουμε εμείς για τα ευρωπαϊκά αγροτικά Ταμεία είναι πάρα πολύ λίγες, ο ΟΠΕΚΕΠΕ παραλαμβάνει τις περισσότερες καταγγελίες, ωστόσο εμείς έχουμε προς το παρόν για τους ελέγχους της OLAF μόνο 8 υποθέσεις για το έτος 2017 και για το 2018 έχουμε 17 υποθέσεις στις οποίες η OLAF ζήτησε τη συνδρομή μας.

Οι καταγγελίες ανά έτος αφορούν όλα τα διαρθρωτικά Ταμεία, βλέπετε ότι από το '15 αυξάνονται μέχρι το '18 που έχουμε 76 καταγγελίες και για το '19 έχουμε ήδη 25. Αυτό είναι λογικό γιατί το AFCOS άρχισε να λειτουργεί στην καινούργια προγραμματική περίοδο 2014-2020.

Στην προηγούμενη προγραμματική περίοδο οι καταγγελίες που έχουμε πάρει από όταν ξεκίνησε να λειτουργεί η Γραμματεία είναι μόνο 6. Όπως βλέπετε υπάρχει κατανομή στην περίοδο 2007-2013 έχουμε 64 καταγγελίες, στην περίοδο 2014-2020 92 έχουμε όμως και πολλές περιπτώσεις, 61 περιπτώσεις στις οποίες δεν αναφέρεται η προγραμματική περίοδος γιατί πιθανό δεν μπορούν οι καταγγέλλοντες να τη γνωρίζουν.

Ως προς το αν είναι επώνυμες ή ανώνυμες έχουμε 45% ανώνυμες και 55% επώνυμες, όμως συνήθως οι εισαγγελείς τις ανώνυμες καταγγελίες τις βάζουν στο αρχείο. Όμως εμείς έχουμε διαπιστώσει και σε συνεργασία με την OLAF υποστηρίζουμε ότι πρέπει να δίνεται βάση στις ανώνυμες καταγγελίες γιατί αρκετές φορές είναι αυτές οι οποίες έχουν και πολύ μεγάλη ουσία.

Όταν οι καταγγελίες έρχονται στη Γενική Γραμματεία καταπολέμησης της διαφθοράς αξιολογούνται με βάση συγκεκριμένα κριτήρια και ακολουθείται η συγκεκριμένη πορεία που προβλέπεται από το σχέδιο διαχείρισης και ελέγχου.

Έτσι κάποιες στέλνονται για διερεύνηση περαιτέρω σε αρμόδιες Αρχές οπότε αυτή τη στιγμή για την περίοδο 2014-2020 για αξιολόγηση έχουμε μόνο μία, έχουν ολοκληρωθεί χωρίς ευρήματα 37 και σε παρακολούθηση βρίσκονται 54 καταγγελίες.

Για τα ευρωπαϊκά αγροτικά Ταμεία έχουμε σχετικά λίγες καταγγελίες όπως σας ανέφερα και πριν γιατί δεν είναι ξεκάθαρο ότι πρέπει μόνο το AFCOS να τις παραλαμβάνει. Έχουμε το 23% των καταγγελιών να αφορούν στο 1420 ενώ για το 77% των καταγγελιών δεν γίνεται αναφορά σε προγραμματική περίοδο.

Από αυτές τις οποίες έχουμε πάρει, τις 7 τις έχουμε στείλει στον ΟΠΕΚΕΠΕ γιατί αφορούσαν θέματα του ΟΠΕΚΕΠΕ, 2 έχουν αποσταλεί στη ΓΓΕΔ γιατί αφορούσαν στελέχη οπότε έχουν σταλεί εκεί, 1 έχει σταλεί στη Διαχειριστική Αρχή, 1 στην OLAF, 1 σε εισαγγελική Αρχή και 1 στο ΣΔΟΕ.

Αυτή τη στιγμή η πορεία των καταγγελιών είναι ότι οι περισσότερες έχουν κλείσει χωρίς ευρήματα και οι υπόλοιπες που έχουν σταλεί σε άλλους φορείς και οι περισσότερες είναι οι καταγγελίες που έχουν σταλεί στον ΟΠΕΚΕΠΕ ωστόσο αυτές που έχουν σταλεί στη ΓΓΕΔ, στην

OLAF ή σε εισαγγελική Αρχή βλέπουμε ότι καθυστερούν και αυτός είναι ο στόχος της Γενικής Γραμματείας να φροντίσουμε να προάγουμε την διαδικασία ώστε να υπάρχει γρήγορη ανταπόκριση.

Τον Απρίλιο του 2019 ανακοινώθηκε η νέα στρατηγική καταπολέμησης της απάτης από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Σας έχω πέντε βασικά σημεία, όπου σε αυτή τη στρατηγική μιλάμε για μηδενική ανοχή στην απάτη, καταπολέμηση της απάτης ως αναπόσπαστο μέρος του εσωτερικού ελέγχου, οικονομική αποδοτικότητα των ελέγχων, επαγγελματική ακεραιότητα και ικανότητα του προσωπικού της Ευρωπαϊκής Ένωσης, διαφάνεια όσον αφορά τον τρόπο χρήσης των κονδυλίων, πρόληψη της απάτης κυρίως θωράκιση των προγραμμάτων δαπανών κατά της απάτης, ουσιαστική ικανότητα διερεύνησης και έγκαιρη ανταλλαγή πληροφοριών καλή συνεργασία μεταξύ εσωτερικών και εξωτερικών παραγόντων.

Παρατηρούμε ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση δίνει μεγάλη σημασία στη συνεργασία και στην προστασία της φήμης της σχετικά με την ακεραιότητα και τη χριστή δημοσιονομική διαχείριση. Πλαίσιο, στο οποίο θα κληθούμε να λειτουργήσουμε και εμείς τα κράτη - μέλη.

Να σημειωθεί εδώ ότι το θέμα της φήμης έχει μεγάλη σημασία καθώς σε πρόσφατη έρευνα της Διεθνούς Διαφάνειας για το 2018 η Ελλάδα έπεσε στη θέση της αντιλαμβανόμενης διαφθοράς που έχουν οι πολίτες για τη διαφθορά, στη 2^η χειρότερη θέση μετά τη Βουλγαρία με 45 μονάδες. Η Βουλγαρία έχει 42 μονάδες, η 1^η θέση είναι στη Δανία.

Αυτό σημαίνει ότι χρειαζόμαστε πολύ καλύτερη συνεργασία μεταξύ των εθνικών Αρχών και κ. Γενικό όπως είπατε τα αποτελέσματα έρχονται bottom up αλλά στον εσωτερικό έλεγχο και στην απάτη απαιτούμε και ζητούμε για να καταπολεμηθεί η απάτη να υπάρχει το “up and top”. Σας ευχαριστώ πάρα πολύ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ευχαριστούμε πάρα πολύ την κα Θεοδώρου και με βάση τις αλλαγές που κάναμε δίνω αμέσως τον λόγο στην κα Μακρανδρέου, η οποία θα μας μιλήσει για τον ρόλο του Εθνικού Αγροτικού Δικτύου στη δικτύωση του αγροτικού χώρου.

Η κα Μακρανδρέου είναι Προϊσταμένη της Μονάδας Δικτύωσης και Δημοσιότητας της Διαχειριστικής Αρχής.

**Ο ρόλος του ΕΑΔ στη δικτύωση του αγροτικού χώρου
(ΕΥΔ ΠΑΑ, Μονάδα Δικτύωσης και Δημοσιότητας)**

Μ. Χ. ΜΑΚΡΑΝΔΡΕΟΥ: Καλησπέρα σας. Είναι λίγο δύσκολη η ώρα μετά το φαγητό, θα προσπαθήσω λίγο να σας παρουσιάσω τι έκανε η Υπηρεσία μας το 1^ο εξάμηνο του 2019 σε σχέση με την επικοινωνία μας σε διάφορα επίπεδα. Δεν είμαστε συνέχεια, ασχολούμαστε με αριθμούς, με δείκτες, με καταγγελίες, με ελέγχους αλλά νομίζω ότι ένα σημαντικό κομμάτι είναι οι σχέσεις μας με τους φορείς, με τους δικαιούχους του προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης και ευτυχώς έχουμε πολλές ευκαιρίες να έρθουμε σε επαφή μαζί τους.

Ένα ορόσημο αυτής της χρονιάς ήταν η συμμετοχή μας, η συμμετοχή της Διαχειριστικής Αρχής στην 11^η Zootechnia, φαντάζομαι ότι τη γνωρίζετε όλοι, πολλοί από εσάς που είστε εδώ σήμερα ενδεχομένως να είχατε έρθει. Αν θυμάστε από προηγούμενες παρουσιάσεις από το 2018 έχουμε ξεκινήσει μια προσπάθεια στο πλαίσιο της Agrotica και τώρα της Zootechnia, να ακουμπήσουμε το θέμα της γαστρονομίας αλλά κάθε φορά με διαφορετικούς δικαιούχους του προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης.

Φέτος είχαμε ένα θεματικό αφιέρωμα με θέμα τα πλεονεκτήματα της ελληνικής κτηνοτροφίας, δυναμικό όχημα για την κατάρτιση μιας στρατηγικής για την ελληνική γαστρονομία. Ένα από τα δωράκια είναι αυτό το έντυπο που βλέπετε το οποίο παρουσιάζει όλα τα μέτρα του προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης που συνεισφέρουν στην ανάπτυξη της κτηνοτροφίας.

Είχαμε μια σειρά εκδηλώσεων και ομιλιών και κυρίως καλέσαμε τους αγροτικούς κτηνοτροφικούς Συνεταιρισμούς της χώρας οι οποίοι είναι και δικαιούχοι των μέτρων που αφορούν τις αυτόχθονες φυλές και τη γενετική βελτίωση και είχαμε την ευκαιρία να τους γνωρίσουμε, να μας πουν και το έργο που συντελούν σε τοπικό επίπεδο αλλά κυρίως να μας μιλήσουν ποια είναι η συμβολή και η στήριξη που έχουν από το πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης.

Βέβαια το επιστέγασμα αυτών των εκδηλώσεων ήταν το λεγόμενο master class είχαμε ένα γνωστό Σεφ της Θεσσαλονίκης τον κ. Γιώργο Παλησίδη ο οποίος σε συνεργασία με τον κτηνοτροφικό Συνεταιρισμό Κρυσταλλοπηγής Καστοριάς μας έκανε μια γευστική δοκιμή διάφορων πιάτων

και ελληνικών και ξένων, με κύρια βάση την ελληνική κόκκινη φυλή. Νομίζω δεν έχουμε τον χρόνο, έχω και ένα video. Κύριε Πρόεδρε να το παίξουμε ή όχι;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Είναι τρία λεπτά, οπότε να το παίξουμε.

Προβάλλεται βίντεο

Μ. Χ. ΜΑΚΡΑΝΔΡΕΟΥ: Επίσης σε αυτές τις εκδηλώσεις είχαμε την ευκαιρία να έχουμε και τα Κέντρα γενετικών πόρων του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης τα οποία συνεισφέρουν και αυτά στο μέτρο 10.2.1. και 10.9.1.

Εδώ είναι κάποια infographics που ετοιμάσαμε τα οποία διακοσμούσαν το περίπτερο αλλά την ίδια ώρα παρουσίαζαν κάποιες πληροφορίες σχετικά με την κατάρτιση μιας στρατηγικής για την γαστρονομία στην Ελλάδα.

Νομίζω ότι αντιλαμβάνεστε ότι το μήνυμα αυτών των εκδηλώσεων ήταν ότι υπάρχει η χρηματοδοτική στήριξη του ΠΑΑ αλλά ταυτόχρονα πρέπει να γίνονται και κάποιες ποιοτικές δράσεις έτσι ώστε οι δικαιούχοι να μπορούν να δουν λίγο και ποιες είναι οι προοπτικές πέρα της οικονομικής στήριξης του προγράμματος.

Ένα άλλο ορόσημο αυτό το εξάμηνο ήταν ο εορτασμός των δέκα χρόνων αγροτικής δικτύωσης σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Ήταν πραγματικά μια μεγάλη γιορτή που έγινε στις Βρυξέλλες τον Απρίλιο του 2019 οργανώθηκε από το ευρωπαϊκό Δίκτυο Αγροτικής Ανάπτυξης και την Γενική Διεύθυνση Γεωργίας και Αγροτικής Ανάπτυξης.

Όπως γνωρίζετε όλοι σας τα εθνικά αγροτικά δίκτυα και το ευρωπαϊκό λειτουργούν ήδη από την προηγούμενη προγραμματική περίοδο από το 2007 και κρίθηκε ότι αυτή ήταν μια καλή στιγμή να δείξουν όλα τα δίκτυα το έργο που έχει γίνει όλα αυτά τα χρόνια στα κράτη - μέλη.

Συζητήθηκαν πολλά πράγματα αλλά κυρίως δόθηκε έμφαση στο ρόλο της δικτύωσης για την πολιτική Αγροτικής Ανάπτυξης, στον ρόλο που παίζουν τα δίκτυα για την προώθηση της καινοτομίας στη γεωργία και τις αγροτικές περιοχές. Ένα μεγάλο κομμάτι που αναδείχθηκε ήταν η δικτύωση στο πλαίσιο του LEADER, ίσως οι πιο πολλοί από εσάς γνωρίζετε ότι τα δίκτυα ξεκίνησαν από το LEADER I και σταδιακά άρχισαν να μεγαλώνουν να μπαίνει και ο υπόλοιπος πυλώνας II και όπως ήδη θα ξέρετε οι περισσότεροι

από εσάς στο πλαίσιο του νέου Κανονισμού θα μεγαλώσει ακόμη περισσότερο αυτό το Δίκτυο και θα λέγεται Δίκτυο ΚΑΠ, θα περιλαμβάνει δηλαδή φορείς και από τον πυλώνα 1 και από τον πυλώνα 2.

Ένα μεγάλο κομμάτι και μια μεγάλη προσπάθεια που γίνεται και σε ευρωπαϊκό και σε εθνικό επίπεδο είναι το θέμα της αξιολόγησης. Νομίζω ότι και σήμερα το πρωί ακούσαμε συμπεράσματα από την αξιολόγηση, γίνεται πολύ σοβαρή δουλειά αλλά αυτό που απασχολεί κυρίως τα εθνικά αγροτικά δίκτυα αλλά και το ευρωπαϊκό είναι πως τα αποτελέσματα της αξιολόγησης μπορούμε να τα εκλαϊκεύσουμε και να τα περάσουμε και σε άλλες ομάδες ενδιαφερομένων του προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης.

Και βέβαια ένα άλλο σημείο που απασχόλησε πολύ τους συνέδρους ήταν ότι τελικά σε αυτά τα δίκτυα, γιατί αυτά τα δίκτυα για τα οποία μιλάμε είναι θεσμικά δίκτυα προβλέπονται από τον Κανονισμό, πως θα μπορέσουμε να έχουμε ενεργή συμμετοχή απ' όλους όσους και συμμετέχουν ως δικαιούχοι στα προγράμματα Αγροτικής Ανάπτυξης ή ως φορείς έχουν λόγο ή μπορούν να καταθέσουν προτάσεις βελτίωσης όχι μόνο των προγραμμάτων αλλά και της πολιτικής για την αγροτική ανάπτυξη.

Προφανώς σαν Υπηρεσία συμμετείχαμε ποικιλοτρόπως. Κατ' αρχήν είχαμε ένα σταντ στη μεσογειακή ζώνη εξ ου και η κονκάρδα που έχετε στα χέρια σας. Αυτό έγινε τιμής ένεκεν για τη συνεργασία που είχαμε με τις χώρες της Πορτογαλίας, Ισπανίας, Ιταλίας, Κροατίας και Κύπρου για να φτιάξουμε αυτό το σταντ.

Μια άλλη στιγμή που συνεργαστήκαμε ήταν με τις ομάδες τοπικής δράσης που συμμετείχαν στο διατοπικό σχέδιο ΝΗΣΩΝ ΠΕΡΙΠΛΟΥΣ. Σήμερα έχουμε μαζί μας εκπρόσωπο από την Αναπτυξιακή Ηρακλείου αλλά σε αυτό το διατοπικό συνεργάστηκαν και οι 11 ομάδες τοπικής δράσης από νησιωτικές περιοχές της χώρας και βέβαια ενόψει του εορτασμού έγινε μια συνεργασία με δικαιούχους του προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης προκειμένου να στείλουμε ελληνικές υποψηφιότητες σε ένα διαγωνισμό ευρωπαϊκό για έργα του ΠΑΑ τα οποία είχαμε την ευκαιρία να έχουμε και τον Επίτροπο μαζί μας.

Τις αναρτήσεις θα τις ανεβάσουμε στο site μας και σας προσκαλώ να δείτε αυτό το youtube το οποίο προετοιμάστηκε από το

διατοπικό σχέδιο ΝΗΣΩΝ ΠΕΡΙΠΛΟΥΣ και πραγματικά με αυτό το video νομίζω ότι αντιλαμβάνεται κανείς τον πλούτο που έχουν οι νησιωτικές περιοχές της χώρας μας και τη δουλειά που γίνεται σε τοπικό επίπεδο.

Ως προς τον ευρωπαϊκό διαγωνισμό, υπήρχαν πέντε κατηγορίες. Αντιλαμβάνεστε ότι είναι κατηγορίες που αφορούν και προτεραιότητες του προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης, ανταγωνιστικότητα αγροτικών περιοχών, περιβάλλον κλιματική αλλαγή, αναζωογόνηση της υπαίθρου, κοινωνική ενσωμάτωση και LEADER.

Στείλαμε 9 υποψηφιότητες για να μην σας κουράζω δεν τις απαριθμώ ούτε ως ή άλλως τα στοιχεία τα έχουμε και στο φάκελο της Επιτροπής και βεβαίως το έργο το οποίο κατάφερε να φτάσει στους 25 φιναλίστ ήταν το έργο της ανάπτυξης των ευρυζωνικών δικτύων. Είναι ένα έργο που όλοι το γνωρίζετε που χρηματοδοτείται και από το ΕΓΤΑΑ και από το ΕΤΠΑ, πραγματικά δεν είναι το πρώτο βραβείο που παίρνει αυτό το έργο, έχει πάρει κι άλλα βραβεία, αλλά για μας ήταν ιδιαίτερη η χαρά το ότι έφτασε στους 25 φιναλίστ.

Εδώ έχω βάλει δυο μηνύματα γιατί κατά τη διάρκεια μιάμισης μέρας είχαμε πολλές συζητήσεις αλλά πραγματικά ένα μήνυμα που βγήκε από αυτή τη συνάντηση και από αυτό τον εορτασμό είναι ότι τελικά όλα αυτά τα δίκτυα γιατί υπάρχουν. Υπάρχουν, για να μπορέσουν να φέρουν την πολιτική πιο κοντά στην πράξη.

Επιβεβαιώθηκε απ' όλους τους συμμετέχοντες ότι πρέπει να συνεχίζουμε να δουλεύουμε, ο καθένας βέβαια με τον τρόπο του και τις ιδιαιτερότητές του, αλλά χρειάζεται ακόμη περισσότερη δουλειά τώρα που στην επόμενη προγραμματική θα έχουμε και άλλους φορείς με τους οποίους θα πρέπει να συνεργαστούμε.

Αν σας ενδιαφέρει παραπάνω λεπτομέρειες για όλη τη διοργάνωση εδώ έχω βάλει τα site και βέβαια με ευκαιρία και με αφορμή αυτό τον εορτασμό της αγροτικής δικτύωση φτιάξαμε αυτό το εντυπιάκι που έχετε όλοι στα χέρια σας. Ενδεχομένως κάποιοι θα αναγνωρίζετε και τους εαυτούς σας, γιατί πραγματικά όλοι γύρω από αυτό εδώ το τραπέζι, νομίζω ότι ποικιλοτρόπως έχουν συμβάλει προκειμένου να επικοινωνήσουμε με όσο το δυνατό καλύτερο τρόπο το πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης στους

δικαιούχους μας και στους φορείς που συμμετέχουν, είτε στην Επιτροπή Παρακολούθησης, είτε στο Δίκτυο, είτε στην εταιρική σχέση που ετοιμάζεται τώρα για την επόμενη προγραμματική περίοδο.

Και βέβαια μια τελευταία εκδήλωση που κάναμε με τη Μονάδα Προγραμματισμού του προγράμματος ήταν η επίσημη έναρξη της διαβούλευσης για την επόμενη προγραμματική περίοδο και νομίζω Κατερίνα ότι θα συνεχίσουμε το επόμενο διάστημα και με άλλες δράσεις διαβούλευσης. Σας ευχαριστώ πολύ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Η κα Μακρανδρέου ανέφερε βέβαια ότι όλοι μπορούμε να βρούμε στο έντυπο εδώ τους εαυτούς μας σε ένα βαθμό, αλλά δεν είπε ότι κόπηκε ο Γενικός!

Μ. Χ. ΜΑΚΡΑΝΔΡΕΟΥ: Γιατί είναι διαχρονικό έντυπο οπότε θα έπρεπε να βάλουμε όλους τους πολιτικούς που πέρασαν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ευχαριστούμε την κα Μακρανδρέου νομίζω ότι ήταν ό,τι πιο κατάλληλο για 2^η εισήγηση μετά από το μεσημεριανό, ήταν ζωντανή και πολύ ενδιαφέρουσα και περνάμε αμέσως τώρα σε ένα άλλο καυτό θέμα που αφορά το πρόγραμμα και για το οποίο θα μας μιλήσει ο κ. Θανάσης Θεοδωρόπουλος και αφορά την παροχή γεωργικών συμβουλών. Είμαστε δηλαδή στη φάση στην οποία όπως προανέφερα δουλεύουμε την προκήρυξη του μέτρου και θα θέλαμε να έχουμε μια πρώτη παρουσίαση του σχεδιασμού αυτού.

Υλοποίηση του υπο-Μέτρου 2.1. «Παροχή γεωργικών συμβουλών»

(ΕΥΕ ΠΑΑ, Μονάδα Παροχής Γεωργικών Συμβουλών)

Θ. ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ: Ευχαριστώ κ. Πρόεδρε. Καλησπέρα σε όλους και όλες, θα κάνουμε μια σύντομη παρουσίαση των βασικών στοιχείων του υπο-Μέτρου 2.1. που είναι μέρος του μέτρου 2 του προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης ώστε ορισμένα πράγματα να γίνουν πιο κατανοητά σε κάποιους να γίνει μια περαιτέρω ενημέρωση από όσα ήδη αρκετοί από εσάς ίσως ξέρουν για το Μέτρο 2 και το υπο-Μέτρο 2.1., ώστε να γίνει ένας περισσότερος προβληματισμός και να αρχίζει να ωριμάσουν σε όλων τα μυαλά πια το μέτρο των συμβουλών.

Βασικό στοιχείο για την υλοποίηση του μέτρου 2 του οποίου μέρος είναι το υπο-Μέτρο 2.1. που αφορά την παροχή των συμβουλευτικών

υπηρεσιών σε γεωργικές επιχειρήσεις, γεωργικές εκμεταλλεύσεις, κάνω μια μικρή παρένθεση να πω ότι υπάρχει και το υπο-Μέτρο 2.3. στο μέτρο 2 το οποίο αφορά την επιμόρφωση των συμβούλων που είναι στους φορείς που θα παρέχουν τις υπηρεσίες μέσα από το μέτρο 2.1. αλλά αυτό έπεται σαν υλοποίηση και σαν προγραμματισμός του 2.1. και είναι φορέας διαχείρισης για το 2.3. ο ΕΛΓΟ ΔΗΜΗΤΡΑ. Σε επόμενη φάση θα μιλήσουμε γι' αυτό.

Βασική προϋπόθεση, προαπαιτούμενο για την υλοποίηση του υπο-Μέτρου 2.1. και κεντρικό κομμάτι των γεωργικών συμβουλών στη χώρα μας όπως και σε κάθε κράτος – μέλος είναι το σύστημα παροχής συμβουλών σε γεωργικές εκμεταλλεύσεις, το οποίο εφαρμόζεται σύμφωνα με τις απαιτήσεις πρώτα απ' όλα του Κανονισμού 1306/2013.

Στη χώρα μας αυτό θεσπίστηκε με Υπουργική Απόφαση τον Ιανουάριο του 2018 στην οποία υπήρχαν πάρα πολλά καινούργια στοιχεία τα οποία απέρρεαν και από τον Κανονισμό αλλά και από τις δικές μας απαιτήσεις σαν χώρα. Δηλαδή στήθηκε ένα σύστημα γεωργικών συμβουλών καινούργιο, κάτι νέο, κάτι διαφορετικό από την προηγούμενη προγραμματική περίοδο.

Βασικά στοιχεία του συστήματος παροχής συμβουλών σε γεωργικές εκμεταλλεύσεις νέα στοιχεία είναι ότι έχουμε δυο αρμόδιους φορείς οι οποίοι είναι υπεύθυνοι για το σύστημα: είναι η Διεύθυνση Αγροτικής Πολιτικής του Υπουργείου και ο ΕΛΓΟ ΔΗΜΗΤΡΑ. Έχουμε τη λειτουργία Μητρώων γεωργικών συμβούλων και φορέων παροχής γεωργικών συμβουλών που απαρτίζονται από γεωργικούς συμβούλους από φυσικά πρόσωπα δηλαδή γεωργικούς συμβούλους.

Δίνει τη δυνατότητα συμμετοχής και στο δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα να έχουν γεωργικούς συμβούλους και φορείς. Έχουμε αρκετά θεματικά πεδία πολύ περισσότερα από την προηγούμενη περίοδο. Είναι δέκα θεματικά πεδία μέσα από την Υπουργική Απόφαση και βάζω και το συν γιατί υπάρχει η δυνατότητα για προσθήκη ανάλογα με τις εξελίξεις τις τεχνικές, τις επιστημονικές, τις εξελίξεις που μπορεί να υπάρχουν σε επίπεδο Κανονισμού απαιτήσεων, να προστεθούν καινούργια θεματικά πεδία, όπως βέβαια τα θεματικά πεδία, είναι κάτι το οποίο σαν περιεχόμενο θα ανανεώνονται με το χρόνο παραδείγματος χάριν η πολλαπλή συμμόρφωση πρασίνισμα, τα

επόμενα χρόνια θα πρέπει να προσαρμοστούν στις απαιτήσεις της επόμενης προγραμματικής περιόδου.

Ένα άλλο νέο στοιχείο του συστήματος είναι ότι έχουμε πολλές διαφορετικές ειδικότητες, δεν είναι μόνο οι γεωπόνοι, οι τεχνολόγοι, αλλά έχουμε και διάφορες ειδικότητες που προσπαθούν να εκμεταλλευτούν το επιστημονικό δυναμικό που υπάρχει.

Και ένα άλλο είναι μια ομάδα που έχει μέσα η Υπουργική Απόφαση η οποία ήδη έχει ψηφιστεί και λειτουργεί μια ομάδα επιστημονικής παρακολούθησης, που έχει μέλη που προέρχονται και από Υπηρεσίες και από τον χώρο των Πανεπιστημίων και από το Επιμελητήριο, από τον ΕΛΓΟ ΔΗΜΗΤΡΑ που έχει και το ερευνητικό κομμάτι, πράγμα το οποίο μπορεί να μας βοηθήσει και να μας βάλει σιγά - σιγά στη λογική της επόμενης περιόδου που απαιτεί και τον συνδυασμό της έρευνας, της κατάρτισης, των συμβουλών και της καινοτομίας.

Μετά τη θέσπιση της Υπουργικής Απόφασης έγινε το 2018 η πρόσκληση για να γίνουν αιτήσεις των υποψηφίων γεωργικών συμβούλων. Έγιναν πάνω από 3.500 αιτήσεις για διαφορετικά θεματικά πεδία ανάλογα με την ειδικότητα του καθενός που είχε τη δυνατότητα να αιτηθεί σε ανάλογο θεματικό πεδίο.

Από εκεί θα προέλθουν και σε αυτή τη φάση είμαστε χρονικά, θα προέλθουν και οι πιστοποιημένοι γεωργικοί σύμβουλοι – πρόσωπα, που θα καταρτίσουν το Μητρώο και στη συνέχεια το επόμενο στάδιο είναι να σχηματιστεί το Μητρώο των φορέων παροχής γεωργικών συμβουλών, δηλαδή των συλλογικών σχημάτων πια, είτε είναι εταιρείες είτε κάτι άλλο, οι οποίες θα μπορούν να παρέχουν συμβουλές.

Εδώ έρχεται το κομμάτι του ενδιαφέροντος για το υπομέτρο 2.1., διότι οι υποψήφιοι πάροχοι που θα έχουν τη δυνατότητα να κάνουν αίτηση για το υπομέτρο 2.1. και στη συνέχεια κάποιοι από αυτούς να γίνουν δικαιούχοι, θα προέρχονται από εκεί.

Μετά και το Μητρώο ουσιαστικά θα μπορεί να λειτουργήσει το σύστημα παροχής συμβουλών θα είναι πλήρες και θα μπορεί να λειτουργήσει, οι γεωργικοί σύμβουλοι είτε σαν πρόσωπα είτε μέσα από τους φορείς να παρέχουν συμβουλές στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις και κάποια πράγματα

βέβαια στη λειτουργία του θα έχουν μια συνέχεια. όπως η επιμόρφωση που είναι υποχρεωτικά τακτική, είχε κάποιες φορές έκτακτη επιμόρφωση, θα υπάρχουν έλεγχοι και τα λοιπά.

Να πω σε αυτό το σημείο ότι είναι πολύ σημαντικό για κάποιες απαιτήσεις που έχει το υπομέτρο που είναι από το Κανονισμό είναι απαραίτητη η παρουσία του συστήματος γιατί εξασφαλίζεται μέσα από το σύστημα και από τα Μητρώα ότι οι σύμβουλοι που θα παρέχουν τις συμβουλές, θα εκπαιδεύονται τακτικά και θα είναι εξειδικευμένοι.

Λίγα λόγια για τους στόχους του μέτρου, τους έχω κατηγοριοποιήσει με βάση τι αφορούν τελικά. Πρώτα απ' όλα ποιον αφορούν; Τον γεωργό, την γεωργική εκμετάλλευση. Θα βοηθήσουν το υπομέτρο μέσα από τις γεωργικές συμβουλές στην αειφόρο διαχείριση και στην καλύτερη απόδοση των εκμεταλλεύσεων των γεωργών και των νέων γεωργών που είναι μια από τις προτεραιότητες και του συστήματος και θα βοηθήσει στο να τους υποστηρίξει στο να λαμβάνουν αποφάσεις για την τεχνική, οικονομική και περιβαλλοντική διαχείριση της εκμετάλλευσής τους.

Όσον αφορά το ΠΑΑ καθαυτό έχει σημαντική συμβολή το μέτρο όπως και άλλα μέτρα έχουν αυτό τον οριζόντιο χαρακτήρα και συμβάλλει και στην καινοτομία και στο περιβάλλον και στην αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής. Γι' αυτό και αναφέρεται και συμβάλλει σε πολλές περιοχές εστίασης.

Τέλος για το υπομέτρο πολύ σημαντικό είναι ότι θα βοηθήσει στην καθιέρωση στη λειτουργία του συστήματος παροχής γεωργικών συμβουλών. Διότι θα ενθαρρύνει τους γεωργούς να ζητούν και να κάνουν χρήση των συμβουλών και συνολικά θα υποστηρίξει τη λειτουργία του, γιατί θα βοηθάει στην καθιέρωση περισσότερο της κουλτούρας αυτής της γεωργικής συμβουλής.

Λίγα λόγια για την επιλεξιμότητα, τι θα είναι αυτοί οι υποψήφιοι πάροχοι. Είπαμε όπως προβλέπεται και από το σύστημα μπορεί να είναι δημόσιοι, μπορεί να είναι ιδιωτικοί φορείς μπορεί να είναι και κοινοπραξίες αυτών. Θα φορείς παροχής γεωργικών συμβούλων εγγεγραμμένοι στο αντίστοιχο Μητρώο του ΕΛΓΟ ΔΗΜΗΤΡΑ. Το προσωπικό τους από τη στιγμή που προέρχεται αυτό από το σύστημα θα είναι τακτικά εκπαιδευόμενο και εξειδικευμένο.

Η ελάχιστη απαίτηση είναι για τρεις γεωργικούς συμβούλους, εδώ να πω γιατί μπορεί να υπάρχουν κάποιοι να μην το έχουν καταλάβει καλά ότι μιλάμε μόνο για φορείς όχι για φυσικά πρόσωπα για άτομα γεωργικούς συμβούλους δεν μπορεί να έρθουν άτομα να υποβάλλουν υποψηφιότητα. Το ελάχιστο σχήμα είναι τρεις γεωργικοί σύμβουλοι εκ των οποίων οι δυο πρέπει να είναι γεωπόνοι και ο ένας οικονομολόγος – γεωργοοικονομολογος και το υπόλοιπο προσωπικό τέσσερις και πέντε ή και περισσότεροι, μπορεί να είναι τακτικό ή έκτακτο προσωπικό.

Ζητείται τουλάχιστον μια συμβουλευτική εμπειρία των γεωργικών συμβούλων τουλάχιστον έξι μηνών και μια αξιοπιστία η οποία ελέγχεται εκ του συστήματος αλλά και από την παροχή στο πλαίσιο του μέτρου. Θα υπάρχουν κάποιες απαιτήσεις για την υλικοτεχνική υποδομή και τον εξοπλισμό που πρέπει να έχει ένας φορέας ένα γραφείο και τι χρειάζεται να έχει για να μπορεί να είναι υποψήφιος.

Θα υπάρχουν κάποιοι κωδικοί οικονομικής δραστηριότητας οι οποίοι θα είναι επιλέξιμοι και πολύ σημαντικό είναι ότι στα κριτήρια επιλεξιμότητας θα ελέγχονται η αυτονομία, η ανεξαρτησία και η μη σύγκρουση συμφερόντων των φορέων παροχής γεωργικών συμβούλων των υποψηφίων, γι' αυτό θα ελεγχθεί να υπάρχει διαχωρισμός με τις γεωργικές εισροές, με τα γεωργικά εφόδια δηλαδή γενικά, με τους ελέγχους που γίνονται στο πλαίσιο της κοινής γεωργικής πολιτικής, με τη συμμετοχή σε φορείς πιστοποίησης κ.ά., καθώς επίσης θα τηρείται το απόρρητο που είναι και υποχρεωτικό από τον Κανονισμό 1306.

Επίσης θα υπάρχει αυτή η σύνδεση με το σύστημα βέβαια συνέχεια, θα πρέπει οι φορείς οι οποίοι θα μπουν στο μέτρο συνεχώς να τηρούν και τις απαιτήσεις του συστήματος, είναι κάτι το οποίο θα προχωράει παράλληλα.

Τα επιλέξιμα είδη συμβουλών είναι λίγο πολύ γνωστά, υπάρχουν και στο τεχνικό δελτίο του μέτρου εδώ έχω κάνει μια σύντομη και κυρίως για να κάνουμε μια σύνδεση η οποία ίσως να μην είναι πολύ ξεκάθαρη με τα αντίστοιχα θεματικά πεδία του συστήματος, όπως αυτά φαίνονται στην Υπουργική Απόφαση του συστήματος.

Υπάρχει μια ρύθμιση με λατινικούς αριθμούς όπως την έχει η Υπουργική Απόφαση του συστήματος, έτσι αντιστοιχίζονται με τα επιλέξιμα είδη οι συμβουλές του μέτρου. Το ύψος στήριξης θα έχει διαφοροποιήσεις γιατί αυτό υποχρεωτικά εξαρτάται από το κόστος των παρεχόμενων συμβουλών και το κόστος αυτό θα είναι διαφορετικό ανάλογα με το είδος της συμβουλής, δεν είναι οι ίδιες απαιτήσεις που έχει κάθε είδος συμβουλής. Άλλες απαιτήσεις έχει η συμβουλή της πολλαπλής συμμόρφωσης και άλλες μια συμβουλή για τη φυτοπροστασία.

Επίσης ένα άλλο σημείο το οποίο συμβάλλει στο κόστος και γι' αυτό θα διαφοροποιεί και την αξία της συμβουλής είναι το που παρέχεται. Άλλο να παρέχεται σε μια εκμετάλλευση η οποία είναι σχετικά κοντά στον πάροχο και άλλο σε μια άλλη, η οποία απαιτεί μεγάλο ταξίδι για να γίνονται οι επισκέψεις για τη συμβουλή.

Όσον αφορά την επιλογή των παρόχων μερικά βασικά σημεία. Τα κριτήρια επιλογής έχουν τρεις βασικές αρχές οι οποίες κι αυτές υπάρχουν στο τεχνικό δελτίο δεν θα ήθελα να πω περισσότερα για να μην σπαταλώ το χρόνο.

Απλώς να πω ότι το πρώτο έχει να κάνει με μια μεθοδολογία πως θα προσεγγίσουμε την ομάδα – στόχο. Όταν λέμε ομάδα – στόχο εννοούμε δηλαδή τι πρέπει να κάνει ο υποψήφιος μια προετοιμασία που θα πάει να δώσει συμβουλές σε ποια περιοχή, σε ποιο χωριό, σε ποια κωμόπολη, σε ποιες εκμεταλλεύσεις, ποιοι είναι αυτοί στους οποίους θα πάει να δώσει συμβουλή και με τι τρόπους θα πάει να δώσει συμβουλή, πως προτίθεται δηλαδή, τι μέσα θα χρησιμοποιήσει για να δώσει συμβουλή.

Το δεύτερο κριτήριο είναι ότι θα μετράει καθαρά τα στοιχεία της εξειδίκευσης δηλαδή πτυχία, εμπειρία και τα λοιπά του παρόχου. Και το τρίτο είναι πόσο αποδοτικά θα χρησιμοποιηθούν οι πόροι τους οποίους έχει παραδείγματος χάριν τεχνικά μέσα που έχει για την παροχή της συμβουλής. Εδώ μπαίνουν μέσα δηλαδή και κομμάτια εφαρμογών πληροφορικής που ενδεχομένως μπορεί να χρησιμοποιήσει ένας υποψήφιος φορέας.

Ένα δεύτερο στοιχείο στην επιλογή είναι ότι θα πρέπει να γίνεται μια συσχέτιση μεταξύ του αριθμού των συμβουλών που θα μπορεί να παρέχει ο πάροχος, ο φορέας ανάλογα με το δυναμικό του με πόσους γεωργικούς

συμβούλους έχει. Νομίζω ότι είναι κατανοητό αυτό στους περισσότερους τι είναι, δηλαδή προφανώς το πόσες συμβουλές μπορεί να δώσει κάποιος φορέας είναι πόσους ανθρώπους θα έχει να βγάλει έξω στο χωράφι, πόσες ώρες μπορούν να δουλέψουν. Άρα υπάρχει μια τέτοια συσχέτιση.

Και ένα τρίτο, το οποίο σχετίζεται και με τα κριτήρια θα είναι η λεγόμενη πρόταση υλοποίησης, δηλαδή κάθε φορέας θα πρέπει να μας κάνει μια πρόταση για το πώς προτίθεται να υλοποιήσει και αυτό σας λέω σχετίζεται με την ικανοποίηση των κριτηρίων, δηλαδή που θα πάει σε ποιους θα πάει, τι μέσα θα χρησιμοποιήσει, πόσο χρόνο θα χρειαστεί για την ολοκλήρωση κάποιων συμβουλών, τι θα είναι οι ωφελούμενοι στους οποίους θα απευθυνθεί, αν θα είναι νέοι γεωργοί, αν θα είναι κτηνοτρόφοι, αν θα είναι παραγωγή κηπευτικών, δέντρων και τα λοιπά.

Όσον αφορά την υλοποίηση λίγα λόγια για τη διαδικασία. Το πρώτο πράγμα που πρέπει να κάνει ο υποψήφιος είναι να προσεγγίσει, να προετοιμάσει κατά κάποιο τρόπο την ομάδα – στόχο των ωφελουμένων που πρόκειται να απευθυνθεί και να παρέχει τις συμβουλές.

Θα πρέπει στη συνέχεια αφού γίνει δικαιούχος του μέτρου να συνάψει κάποια συμφωνία, κάποιας μορφής συμφωνητικό με τον γεωργό για την παροχή των συμβουλών στο πλαίσιο του υπομέτρου, θα πρέπει να προχωρήσει σε μια αξιολόγηση της υφιστάμενης κατάστασης της εκμετάλλευσης του ωφελούμενου, να διαπιστώσει προβλήματα και να δουν μαζί τι είδους συμβουλές μπορεί να παρέχει για να μπορέσει να καλύψει τις ανάγκες του γεωργού.

Αυτό θα είναι και το λεγόμενο πρώτο παραδοτέο, που περιγράφει το τεχνικό δελτίο και θα έλεγα ότι αυτό μοιάζει με τις γεωργικές εφαρμογές. Δηλαδή είναι η διαδικασία που λέγαμε των γεωργικών εφαρμογών, όπου ο γεωπόνος ή τώρα πια και κάποιος άλλος επιστήμονας πρέπει να δει κάπως ολιστικά γενικά την εκμετάλλευση του γεωργού και σε σχέση με το περιβάλλον που έχει γύρω του να εντοπίσουν μαζί τα προβλήματα και να λάβουν μαζί κάποιες αποφάσεις για το είδος της συμβουλής.

Στη συνέχεια καταρτίζεται το είδος της συμβουλής, το περιεχόμενό της και παρέχεται στον γεωργό για να εφαρμοστεί. Αυτό είναι και

το δεύτερο παραδοτέο με το οποίο μπορεί και να γίνει ένα πρώτο αίτημα πληρωμής του 30% της αξίας της συμβουλής.

Τέλος μετά την εφαρμογή της συμβουλής είναι το τρίτο παραδοτέο που είναι καταγραφή των αποτελεσμάτων της συμβουλής και υπάρχει μια έκθεση την οποία θα μας παρέχεται και στον ωφελούμενο και σε εμάς που θα έχουμε τη διαχείριση του προγράμματος.

Θα δοθούν κάποιες λεπτομέρειες για το πώς παρέχεται η συμβολή, τι υποχρεώσεις υπάρχουν για επισκέψεις στην εκμετάλλευση, σε ποιες περιπτώσεις μπορεί να δίνεται δεύτερη και τρίτη συμβουλή, τι περιορισμοί υπάρχουν μεταξύ των ειδών. Θα δοθούν οδηγίες όταν έρθει η ώρα της υλοποίησης.

Τέλος σημειώνω απλώς ότι υπάρχει αίτημα πληρωμής που θα μπορεί να γίνεται για παραπάνω από μία συμβουλή για να συγκεντρώνονται κάποιες αξίας συμβουλών αθροιστικά.

Τέλος όπως κάθε μέτρο υπάρχει το κομμάτι των ελέγχων. Θα υπάρχουν οι διοικητικοί έλεγχοι που είναι ένταξης, θα είναι με τα κριτήρια επιλεξιμότητας της επιλογής και βέβαια κατά την υλοποίηση των αιτήσεων πληρωμής, οι επιτόπιοι έλεγχοι θα υπάρχουν στο πλαίσιο των δειγματοληπτικών αιτήσεων του ΠΑΑ.

Απαραίτητα θα υπάρχει η σύνδεση και με τους ελέγχους του συστήματος δηλαδή όπως είπαμε ο πάροχος θα πρέπει να τηρεί τις απαιτήσεις του συστήματος παροχής γεωργικών συμβουλών. Εκεί προβλέπεται ένα σύστημα ελέγχου, προφανώς κάποια ευρήματα που μπορεί να προκύψουν από τους ελέγχους του συστήματος και αφορούν δικαιούχο πάροχο του υπομέτρου προφανώς με ένα τρόπο θα υπάρχει ενημέρωση της Υπηρεσίας μας με τις Υπηρεσίες εφαρμογής γι' αυτό το θέμα.

Τέλος υπάρχει η παρακολούθηση και η αξιολόγηση που αφορά για τους δείκτες του προγράμματος υποχρεωτικά και μέσα από τα παραδοτέα θα υπάρχει κάποια συλλογή στοιχείων για αξιολόγηση των παρεχόμενων υπηρεσιών και βέβαια της υλοποίησης του μέτρου.

Να πω τέλος ότι οι έλεγχοι και η υλοποίηση θα παρακολουθούνται και θα υποστηρίζονται από πληροφοριακό σύστημα το οποίο είναι απαραίτητο για να μπορεί για τον χρηματοδότηση του μέτρου για

να μπορεί να παρακολουθείται η υλοποίηση και για τους παρόχους και για τους ωφελούμενους του προγράμματος. Σας ευχαριστώ για την προσοχή σας.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ευχαριστούμε πολύ τον κ. Θεοδωρόπουλο Προϊστάμενο της Μονάδας Παροχής Γεωργικών Συμβουλών της Ειδικής Υπηρεσίας Εφαρμογής του ΠΑΑ και περνάμε τώρα σε δυο εισηγήσεις που αφορούν ειδικά θέματα και συνδέονται με την αξιολόγηση.

Θα δώσω πρώτα στον Καθηγητή κ. Κοσμά του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών τον λόγο να παρουσιάσει τα αποτελέσματα της μελέτης «για την αξιολόγηση της συμβολής του προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης στην πρόληψη και τη βελτίωση της διαχείρισης του εδάφους».

Αποτελέσματα μελέτης «για την αξιολόγηση της συμβολής του ΠΑΑ στην πρόληψη και τη βελτίωση της διαχείρισης του εδάφους»

Κ. ΚΟΣΜΑΣ: Ο κ. Λιανός ανέφερε ότι έγινε προσπάθεια τελευταία να αξιολογήσουμε τα μέτρα του ΠΑΑ όσον αφορά τη διαχείριση των φυσικών πόρων και ιδιαίτερα του εδάφους, του νερού και της βιοποικιλότητας.

Εγώ θα ασχοληθώ ιδιαίτερα με τη σχέση του ΠΑΑ με τη διαχείριση των εδαφών και την προστασία τους από ορισμένες διεργασίες υποβάθμισης. Σαν αντικείμενο μας δόθηκε από τη Διαχειριστική να μελετήσουμε τις παρεμβάσεις του ΠΑΑ σε σχέση με τη διάβρωση του εδάφους και τη διαχείριση του εδάφους που έχει σχέση με την οργανική ουσία και συγκεκριμένα μας δόθηκε η δυνατότητα να αξιολογήσουμε τον κίνδυνο διάβρωσης των εδαφών, των «Δείκτη I -13», να εκτιμήσουμε το ποσοστό των δεσμευμένων με μέτρα ΠΑΑ εκτάσεων που παρουσιάζουν κίνδυνο εδαφικής διάβρωσης, τον «Δείκτη R soil» και επίσης να εκτιμήσουμε την μεταβολή της οργανικής ουσίας των I 12 στην αρόσιμη γη που σε σχέση με την εφαρμογή των μέτρων ΠΑΑ για να δούμε πως θα προχωρήσουμε στην εκτίμηση των δεικτών και συγκεκριμένα στην εκτίμηση των δεικτών που αφορούν τη διάβρωση των εδαφών λάβαμε υπόψη μας τους δείκτες όπως σας είπα «Δείκτη I -13» και τον «Δείκτη R soil» και στην προκειμένη περίπτωση χρησιμοποιήσαμε ένα μοντέλο το οποίο αναπτύχθηκε τα προηγούμενα χρόνια σε ευρωπαϊκό πρόγραμμα για την εκτίμηση του κινδύνου διάβρωσης των εδαφών σε ευρωπαϊκό επίπεδο το ονομαζόμενο ... το οποίο έχει ως απαίτηση

μεγάλη βάση δεδομένων πληροφορίας δεδομένα, δηλαδή χρησιμοποιούμε στην προκειμένη περίπτωση 128 επίπεδα πληροφορίας και θα έλεγα ότι χρησιμοποιήσαμε κάποιες εκατοντάδες χιλιάδες τετράγωνα εκτάσεως 10 στρεμμάτων το κάθε ένα τετράγωνο, προκειμένου να εισάγουμε αυτά τα δεδομένα που απαιτούνται για να χρησιμοποιήσουμε αυτό το μοντέλο και περιείχε δεδομένα που έχουν σχέση με το έδαφος, με το κλίμα, με τα διαχειριστικά μέτρα του ΠΑΑ και με δεδομένα της βλάστησης.

Όλα αυτά τα συνδυάσαμε, εφαρμόσαμε το μοντέλο και το τρέξαμε για διαφορετικές περιόδους με τα διαφορετικά μέτρα ΠΑΑ τα οποία μας δόθηκαν από την Διαχειριστική Υπηρεσία.

Επίσης θεωρείται οργανικής ύλης έχουμε πολλά δεδομένα αναλύσεων εδαφών το 2014 στα πλαίσια ενός προγράμματος που έγινε για την κατάρτιση του εδαφολογικού χάρτη των γεωργικών εδαφών της χώρας, τα οποία αυτά τα δεδομένα τα χρησιμοποιούμε σαν μια βάση προκειμένου να πάμε μετά από την εφαρμογή των μέτρων να αξιολογήσουμε μετά από μια πενταετία περίπου το αποτέλεσμα εφαρμογής των μέτρων όσον αφορά τη διαφοροποίηση της οργανικής ύλης στο έδαφος.

Τώρα πόσο σημαντική είναι η διεργασία διάβρωσης του εδάφους για τα ελληνικά γεωργικά εδάφη. Θα χρησιμοποιήσω δυο παραμέτρους: μια παράμετρος είναι η κλίση της επιφανείας του εδάφους όπου ξέρουμε ότι αν έχουμε μια κεκλιμένη επιφάνεια με κλίση μεγαλύτερη του 2% δίνει τη δυνατότητα το νερό της βροχής να κάνει απορροή και να διαβρώσει το έδαφος.

Αν δούμε από τα εδάφη από τα δεδομένα τα οποία πήραμε το 2014 για τα 38,5 εκατομμύρια στρέμματα των γεωργικών εδαφών τα οποία χαρτογραφήθηκαν, φαίνεται ότι περίπου το 70% των γεωργικών εδαφών έχουν κλίση μεγαλύτερη του 2% δηλαδή έχουν ένα δυνητικό κίνδυνο διάβρωσης.

Αλλά αυτό συμπεραίνεται και αποδεικνύεται και από τον άλλο χάρτη που έχουμε σε αυτή την θέση, που εκτιμήσαμε και καταγράψαμε σε 10.000 θέσεις σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας στα γεωργικά εδάφη και φαίνεται από αυτά τα αποτελέσματα που πήραμε, εκτιμώντας το βαθμό διάβρωσης των εδαφών ότι το 65% των εδαφών έχουν υποστεί ένα

διαφορετικό βαθμό διάβρωσης με τον διαφορετικό τρόπο εκμετάλλευσης που κάνουμε σε διάφορες περιοχές.

Συνεπώς η διάβρωση είναι μια σημαντική διεργασία υποβάθμισης των εδαφών, την οποία πρέπει να τη λάβουμε υπόψη μας όσον αφορά την εφαρμογή του ΠΑΑ. Και προκειμένου να αξιολογήσουμε αυτούς τους δείκτες επιλέξαμε τρεις πιλοτικές περιοχές στην πεδιάδα της Θεσσαλίας η οποία είναι έκτασης περίπου 750.000 εκταρίων, η πεδιάδα Θεσσαλονίκης, Ημαθίας, Πέλλας η οποία είναι έκτασης περίπου 600.000 εκταρίων και την πεδιάδα την λεκάνη της Μεσσαράς Κρήτης η οποία είναι περίπου 33.000 εκτάρια.

Κάποια γενικά χαρακτηριστικά των εδαφών και των χαρακτηριστικών στη βλάστηση που έχουμε σε αυτές τις περιοχές. Έχουμε ένα ευρύ φάσμα εδαφών τα οποία υπάρχουν στις περιοχές της Θεσσαλίας από διαφορετικής συστάσεως, βαθιά επίπεδο ως απότομα, αβαθή ως βαθιά, σε διάφορα μετρικά υλικά τα οποία χρησιμοποιούνται κυρίως ως βοσκότοποι το 44%, το 27% περίπου αρδευόμενες καλλιέργειες, με μη αρδευόμενες περίπου 19% και τα υπόλοιπα με πολυετείς καλλιέργειες.

Αντίστοιχα δεδομένα έχουμε και στον κάμπο της Θεσσαλονίκης, Ημαθίας, Πέλλας όπου κι εκεί έχουμε μια ποικιλία εδαφών διαφορετικής συστάσεως βάθους κλήσεων με διαφορετικά μετρικά υλικά και εκεί κυρίως έχουμε βοσκότοπους 38%, 27% αρδευόμενα, 18% περίπου μη αρδευόμενα, έχουμε εδώ τα φυλλοβόλα 9% περίπου στην περιοχή της Πέλλας και μερικά αειθαλή και μερικές εκτάσεις σε αγρανάπαυση.

Τέλος στην περιοχή της Μεσσαράς Γεροποτάμου Κρήτης έχουμε κι εδώ μια ποικιλία εδαφών με διαφορετικά χαρακτηριστικά. Ένα τυπικό χαρακτηριστικό που έχουμε στην περιοχή της Μεσσαράς και ευρύτερα στην περιοχή της Κρήτης είναι ότι τα εδάφη έχουν σχηματιστεί κυρίως σε ένα εδαφικό γεωμετρικό υλικό το οποίο το λέμε «μάργα», το οποίο είναι πάρα πολύ επιρρεπές στην υποβάθμιση αν δεν λάβουμε μέτρα προστασίας αυτών των εδαφών.

Και οι περιοχές αυτές ιδιαίτερα στην πεδιάδα Γεροποτάμου Μεσσαράς Κρήτης έχουμε κυρίως ελιές κατά 74% και οι υπόλοιπες καλλιέργειες κάποιους βοσκότοπους 16% περίπου και κάποιες άλλες

καλλιέργειες αλλά κυρίως η περιοχή της Μεσσαράς και ευρύτερα των γεωργικών εδαφών της Κρήτης καλύπτονται σε μεγάλο ποσοστό από ελαιώνες και μερικώς από αμπέλια και λαχανικά.

Πάμε τώρα να δούμε ποια μέτρα ήταν σημαντικά και θεωρήσαμε εμείς ότι μπορούν να επηρεάσουν τη διάβρωση των εδαφών, ποια ήταν τα μέτρα τα οποία χρησιμοποιήσαμε να τα αξιολογήσουμε όσον αφορά την υποβάθμιση και τη διάβρωση των εδαφών.

Πρώτον ήταν η μακροχρόνια παύση της εκμετάλλευσης των γεωργικών γαιών, δηλαδή γαιανάπαυση. Η μείωση στη ρύπανση του νερού από γεωργική δραστηριότητα, η αντισταθμιστική ενίσχυση των ορεινών περιοχών και η δημιουργία δασικών εκτάσεων και οι βιολογικές καλλιέργειες.

Αυτές οι πέντε δράσεις ΠΑΑ μπορούν να επηρεάσουν τη διάβρωση θετικά ή αρνητικά, θα δούμε κατά πόσο έχουν θετικά ή αρνητικά επηρεάσει τη διάβρωση των εδαφών.

Πάμε να δούμε τα μέτρα. Πήραμε τα μέτρα για κάθε μια περιοχή, τα τοποθετήσαμε πάνω στον χάρτη και βλέπουμε εδώ από αυτούς τους χάρτες το μαύρο χρώμα είναι οι περιοχές που δεν εφαρμόστηκαν τα μέτρα, ενώ άλλες περιοχές με τα διαφορετικά χρώματα είναι περιοχές που εφαρμόστηκαν κάποια από αυτά τα μέτρα και φαίνεται ότι στο 36% το 2015 στην περιοχή της Θεσσαλίας εφαρμόστηκε η αντισταθμιστική ενίσχυση στις ορεινές περιοχές και σε ένα μικρό ποσοστό εφαρμόστηκαν οι άλλες δράσεις και μη εφαρμογή μέτρων είχαμε στο 57% της έκτασης. Ενώ το 2018 η αντισταθμιστική ενίσχυση στις ορεινές περιοχές μειώθηκε στο 16% αλλά έχουμε βιολογικές καλλιέργειες στο 15%, έχουμε μείωση της ρύπανσης του νερού από γεωργική δραστηριότητα στο 12% και έχουμε μη εφαρμογή μέτρων στο 39%, δηλαδή φαίνεται το 2018 έχουμε εφαρμογή περισσότερων μέτρων ΠΑΑ να εφαρμόζονται στην περιοχή της Θεσσαλίας.

Αντίστοιχα και στην περιοχή της Ημαθίας – Πέλλας – Θεσσαλονίκης το 2015 έχουμε στο 44% της έκτασης το μέτρο αντισταθμιστική ενίσχυση στις ορεινές περιοχές και οι άλλες δράσεις είναι σε πολύ μικρές εκτάσεις και μη εφαρμογή μέτρων έχουμε 53% ό,τι περίπου έγινε στη Θεσσαλία.

Ενώ αν πάμε στο 2018 έχουμε 28% της έκτασης στο μέτρο αντισταθμιστική ενίσχυση στις ορεινές περιοχές, 6,2% στις βιολογικές καλλιέργειες και μη εφαρμογή μέτρων έχουμε στο 27%. Δηλαδή φαίνεται κι εδώ στην περιοχή αυτή να αυξάνονται τα μέτρα ΠΑΑ που εφαρμόζονται.

Αντίστοιχα και εδώ στην περιοχή της Μεσσαράς Γεροποτάμου Κρήτης έχουμε 22% το 2015 αντισταθμιστική ενίσχυση στις ορεινές περιοχές κατά 22% της έκτασης και μη εφαρμογή μέτρων στο 76% οι άλλες δράσεις ήταν σε πολύ μικρή έκταση.

Αν πάμε στο '18 η αντισταθμιστική ενίσχυση στις ορεινές περιοχές πηγαίνει στο 34,5% και οι βιολογικές καλλιέργειες που αυξάνονται σημαντικά στην περιοχή της Κρήτης πάμε περίπου στο 11% και οι εκτάσεις που δεν έχουμε εφαρμογή μέτρων πάμε στο 52-53%

Να δούμε τώρα κάποια από τα αποτελέσματα τα οποία έχουμε όσον αφορά τη διάβρωση του εδάφους, του κινδύνου διάβρωσης των εδαφών και πάμε πρώτα το 2015 στην πεδιάδα της Θεσσαλίας, την περίοδο του 2015 φαίνεται το έχουμε βροχοπτώσεις περίπου κατά το μέσο όρο που πέφτουν στην περιοχή αλλά έχουμε κυρίως βροχοπτώσεις τον Μάρτιο, τον Σεπτέμβριο και τον Οκτώβριο που αυτές οι βροχές είχαν ιδιαίτερα επιπτώσεις στις περιοχές που είχαμε αρδευόμενες καλλιέργειες διότι είχαμε την προετοιμασία του εδάφους ιδιαίτερα το Μάρτιο που επρόκειτο να κάνουμε τη σπορά και αυτή η περίοδος είναι πάρα πολύ κρίσιμη διότι έβρισκε το έδαφος ακάλυπτο και μπορούσε η βροχή εύκολα να το διαβρώσει.

Φαίνεται ότι με μέτρα και χωρίς μέτρα ότι την περίοδο του 2015 η αποτελεσματικότητα των μέτρων ήταν πάρα πολύ μικρή. Υπάρχει μια πολύ μικρή μείωση του μεγάλου κινδύνου διάβρωσης των εδαφών, αλλά δεν περιμέναμε σημαντικά αποτελέσματα διότι είχαμε σε μικρή έκταση εφαρμογή των μέτρων ΠΑΑ.

Αν πάμε στο 2018 που είχαμε περισσότερες βροχοπτώσεις πήγαμε στα 760 χιλιοστά με τον Φεβρουάριο και τον Νοέμβριο να έχουμε πολλές βροχοπτώσεις όπου την περίοδο αυτή ήταν ιδιαίτερα ευαίσθητες οι περιοχές που είχαμε μη αρδευόμενες καλλιέργειες, χειμερινές καλλιέργειες το Νοέμβριο ιδιαίτερα που προετοιμάζεται το έδαφος για την σπορά βρίσκει το

έδαφος ακάλυπτο και η περίοδος αυτή είναι κρίσιμη για τη διάβρωση των εδαφών.

Φαίνεται όμως ότι με την εφαρμογή των μέτρων και χωρίς την εφαρμογή των μέτρων είχαμε μια αύξηση το '18 των περιοχών οι οποίοι είχαν κανένα κίνδυνο να διαβρωθούν λόγω της εφαρμογής των μέτρων. Επίσης είχαμε μια μείωση των περιοχών που είχαν μεγάλο κίνδυνο επειδή εφαρμόσαμε τα μέτρα, δηλαδή αυξήθηκαν οι περιοχές χωρίς κίνδυνο διάβρωσης και μειώθηκαν οι περιοχές με μεγάλο κίνδυνο διάβρωσης.

Επομένως φαίνεται ότι τα μέτρα εξασφάλισαν συνθήκες ικανοποιητικές για την αντιμετώπιση του προβλήματος της διάβρωσης των εδαφών και της υποβάθμισης.

Πάμε από το δείκτη «Δείκτη I -13» στο «Δείκτη R soil» που είπαμε ότι εκτιμά το ποσοστό διάβρωσης των εδαφών των περιοχών στις οποίες εφαρμόζονται τα μέτρα ΠΑΑ το 2015 και το 2018. Το 2018 σας είπα ότι είχαμε περισσότερες βροχοπτώσεις και είχαμε ως αποτέλεσμα μεγαλύτερες διαβρώσεις των εδαφών, αλλά φαίνεται ότι τα μέτρα ΠΑΑ ήταν αποτελεσματικά διότι οι περιοχές χωρίς κανένα κίνδυνο αυξήθηκαν από το 84 σε 88% περίπου το 2018 διότι είχαμε αποτέλεσμα της εφαρμογής των μέτρων ΠΑΑ προστασία των εδαφών από τη διάβρωση λόγω ακριβώς της εφαρμογής των μέτρων που σας είπα προηγουμένως τα μέτρα που εφαρμόστηκαν.

Και ενώ μόνο το 16% το 2015 ήταν σε κίνδυνο διάβρωσης και μειώθηκε αυτό στο 12% το 2018 λόγω ακριβώς της εφαρμογής των μέτρων. Επομένως τα μέτρα ήταν αποτελεσματικά όσον αφορά την προστασία των εδαφών από τη διάβρωση.

Πάμε τώρα όσον αφορά τον δείκτη της οργανικής ουσίας το «I -12» όπως σας είπα προηγουμένως. Εδώ έχουμε πολλά δεδομένα από τις μελέτες που έγιναν ιδιαίτερα το 2014 έχουμε περίπου αναλύσει 22.000 δείγματα σε όλα τα γεωργικά εδάφη στη χώρα μας το 2012-2014 για την περιοχή της Θεσσαλίας έχουμε 420 θέσεις μέτρησης οργανικής ουσίας σε επιφανειακό ορίζοντα που αυτά τα δεδομένα μπορούμε να τα χρησιμοποιήσουμε εμείς σαν βάση να αξιολογήσουμε μετά από μια πενταετία περίπου εφαρμογής των μέτρων κατά πόσο επηρεάστηκε η οργανική ουσία με την εφαρμογή των μέτρων.

Επομένως έχουμε τη βάση θα ξαναπάμε πάλι πίσω στις ίδιες θέσεις στις περιοχές που έχουμε εφαρμογή των μέτρων να αξιολογήσουμε κατά πόσο επηρεάστηκαν τα μέτρα την οργανική ουσία του εδάφους. Φεύγω από τη Θεσσαλία και πάω τώρα στην περιοχή της Ημαθίας – Θεσσαλονίκης – Πέλλας, εδώ φαίνεται ότι δεν είχαμε σημαντικό πρόβλημα διάβρωσης των εδαφών και το 2015 και το 2018 για δυο λόγους.

Διότι είχαμε πολύ μικρές βροχοπτώσεις δεν είχαμε έντονες βροχοπτώσεις, ένα χαρακτηριστικό. Και το δεύτερο χαρακτηριστικό οι τοπογραφικές συνθήκες δεν είναι τόσο αντίξοες να προκαλέσουν διάβρωση. Εδώ φαίνεται ένας χάρτης κλήσεως των εδαφών που το δυτικό τμήμα της πεδιάδας, ιδιαίτερα της πεδιάδας της Θεσσαλονίκης είναι επίπεδο το οποίο δεν διατρέχει κίνδυνο διάβρωσης.

Ενώ το βόρειο και το ανατολικό τμήμα της περιοχής αυτής φαίνεται ότι έχει κίνδυνο διάβρωσης λόγω του επικληνούς της επιφανείας του εδάφους αλλά παρ' όλα αυτά δεν είχαμε διαβρώσεις, διότι είχαμε μικρές βροχοπτώσεις, είχαμε σημαντική φυτοκάλυψη με μέτρα και χωρίς μέτρα στην επιφάνεια του εδάφους και επομένως δεν προκλήθηκε διάβρωση και θα αφήσω αυτή την περιοχή στην άκρη, να πάω στην περιοχή της Μεσσαράς, στην περιοχή του Γεροποτάμου της Κρήτης.

Πάμε εδώ και φαίνεται ο χάρτης του 2015 με 660 χιλιοστά βροχή, είχαμε βροχή τον Ιανουάριο, τον Φεβρουάριο και τον Μάρτιο περισσότερες βροχοπτώσεις και φαίνεται ο χάρτης κινδύνου διάβρωσης χωρίς μέτρα και με μέτρα. Φαίνεται εδώ ότι είχαμε κατ' αρχάς πολύ έντονο το πρόβλημα της διάβρωσης στην περιοχή αυτή της Μεσσαράς και θα σας εξηγήσω πιο κάτω γιατί. Φαίνεται ότι με την εφαρμογή των μέτρων αυξήθηκαν οι εκτάσεις που δεν διέτρεξαν κανένα κίνδυνο ακριβώς λόγω εφαρμογής των μέτρων από 23 πήγαμε στο 24% σε περιοχές που δεν διέτρεξαν κανένα κίνδυνο.

Επίσης μειώθηκαν οι περιοχές με υψηλό κίνδυνο, βλέπουμε ότι ήταν μικρή η μείωση αλλά πολύ σημαντική από το 7,6 πήγαμε στο 7,3% μειώθηκαν δηλαδή οι περιοχές με πολύ μεγάλο κίνδυνο λόγω ακριβώς της εφαρμογής των μέτρων το 2015, που δεν ήταν και σε μεγάλη έκταση η εφαρμογή των μέτρων την περίοδο εκείνη.

Αν πάμε στο 2018 που το 2018 είχαμε λιγότερες βροχοπτώσεις αλλά όμως είχαμε επικίνδυνες βροχοπτώσεις που συνέπεσαν κυρίως το Νοέμβριο και το Δεκέμβριο μήνα. Υπάρχει μια ιδιαιτερότητα εδώ στην περιοχή της Κρήτης και αυτή η ιδιαιτερότητα επεκτείνεται και στην περιοχή της Πελοποννήσου, έχει αναπτυχθεί ένα ζιζάνιο η ξινήθρα η οποία έχει έρθει από την Αφρική, έχει καταλάβει όλη την περιοχή όλες τις γεωργικές εκτάσεις και αυτό το ζιζάνιο μπορεί να μην είναι από τα ζώα, αλλά προστατεύει πάρα πολύ ικανοποιητικά τα εδάφη από τις διαβρώσεις.

Φαίνεται εδώ ότι έρχονται οι βροχοπτώσεις το Νοέμβριο και το Δεκέμβριο οι οποίες ακόμη δεν έχει ξεκινήσει καλά – καλά η ξινήθρα αλλά και πάλι φαίνεται ότι με την εφαρμογή των μέτρων το 2018 έχουμε προστασία των εδαφών από τις διαβρώσεις, αύξηση των εκτάσεων που δεν διέτρεξαν κανένα κίνδυνο και μείωση των εκτάσεων που διέτρεχαν μεγάλο κίνδυνο λόγω ακριβώς της εφαρμογής των μέτρων ΠΑΑ και αυτό είναι αποτέλεσμα διότι τα μέτρα ΠΑΑ κάνουν δυο ουσιαστικά διεργασίες που μειώνουν τη διάβρωση του εδάφους.

Πρώτον αυξάνουν τη φυτοκάλυψη του εδάφους και προστατεύουν το έδαφος από την ενέργεια της βροχής και δεύτερον δημιουργούν καλύτερες συνθήκες δομής με αποτέλεσμα να μην δημιουργείται αυτό το φαινόμενο της κρούστας που μειώνει την ανθεκτικότητα του εδάφους και προκαλεί μεγάλες απορροές και μεγάλες διαβρώσεις των εδαφών.

Αν πάμε στο «Δείκτη R soil» φαίνεται το '15 να έχουμε περισσότερες εκτάσεις οι οποίες δεν είχαν κανένα κίνδυνο, ενώ το '18 έχουμε μικρότερες εκτάσεις που δεν διέτρεξαν κανένα κίνδυνο. Ενώ αντίθετα έχουμε αύξηση των περιοχών το 2018 με μέτρα που έχουν εφαρμοστεί σε μεγαλύτερη έκταση από ό,τι έχουμε το 2015.

Εδώ έχουμε δυο συμβάντα τα οποία πρέπει να αναλύσουμε. Πρώτον το 2015 είχαμε περισσότερες βροχοπτώσεις και αναμέναμε να έχουμε περισσότερες διαβρώσεις. Αλλά δεν είχαμε μεγάλες διαβρώσεις διότι οι βροχές έπεσαν τον χειμώνα, έπεσαν τον Ιανουάριο, τον Φεβρουάριο και το Μάρτιο όπου είχαν δώσει τη δυνατότητα στο ζιζάνιο, την ξινήθρα να αναπτυχθεί και να προστατεύσει ικανοποιητικά τα εδάφη ανεξάρτητα αν είχαμε εφαρμογή μέτρων ή δεν είχαμε εφαρμογή μέτρων.

Ενώ το '18 οι βροχές έρχονται το Νοέμβριο που ακόμη δεν έχει αναπτυχθεί αυτό το ζιζάνιο με αποτέλεσμα να βρίσκει γυμνό μερικώς το έδαφος και να προκαλεί διαβρώσεις και αμέσως μετά όταν θα έρθουν οι πρώτες βροχές αυτό το ζιζάνιο αναπτύσσεται ταχύτατα και προστατεύει το έδαφος, αλλά και πάλι αναμένεται με την εφαρμογή των μέτρων να βελτιώσουμε τις συνθήκες που ευνοούν την ανάπτυξη αυτού του ζιζανίου το οποίο είναι πάρα πολύ σημαντικό για την προστασία των εδαφών.

Εδώ βλέπετε την εικόνα αυτό το ζιζάνιο την ξινήθρα που είναι κάτω από τον ελαιώνα και εδώ είμαστε τον Οκτώβριο που είναι τελείως κατάξερο. Έχουμε την ελιά η οποία προστατεύει μερικώς το έδαφος από τη διάβρωση, αλλά δεν έχει αναπτυχθεί ακόμη, πρέπει να έρθουν οι πρώτες βροχές να βρει υγρό το έδαφος για να αρχίζει να αναπτύσσεται αυτό το ζιζάνιο και να προστατεύει από τη διάβρωση το έδαφος.

Συμπερασματικά φαίνεται τα μέτρα ΠΑΑ συνεισφέρουν στην προστασία του εδάφους από τη διάβρωση και αναμένεται αύξηση της οργανικής ουσίας και ειδικότερα το μέτρο αντισταθμιστική ενίσχυση των ορεινών περιοχών συνεισφέρει στην προστασία των εδαφών από τη διάβρωση με την εγκατάλειψη που πιθανό να προκαλέσει επακόλουθο την υποβάθμιση.

Δηλαδή αν δεν ενισχύσουμε τους παραγωγούς σε αυτές τις μειονεκτικές περιοχές υπάρχει η πιθανότητα να εγκαταλείψουν τη γη και αν εγκαταλείψουν τη γη, είναι πολύ πιθανό να επακολουθήσει η υποβάθμιση της γης με την εφαρμογή καλλιεργητικών συνθηκών και την αύξηση της παραγομένης βιομάζας των βοσκοτόπων, δηλαδή αν μείνει ο παραγωγός εκεί στη θέση του και τον ενισχύσουμε, θα εφαρμόζει καλλιεργητικές τεχνικές όπως λίπανση των βοσκοτόπων και θα αυξήσει την παραγόμενη βιομάζα και θα προστατεύσει τα εδάφη καλύτερα από την υποβάθμιση.

Βεβαίως γνωρίζουμε ότι αν υπάρχουν και βόσκουν τα ζώα έχουμε καλύτερη προστασία των βοσκοτόπων από τις πυρκαγιές.

Τα λοιπά μέτρα: η μακροχρόνια παύση εκμετάλλευση γεωργικών γαιών, οι βιολογικές καλλιέργειες, η δημιουργία δασικών εκτάσεων συνεισφέρουν στην προστασία του εδάφους από τη διάβρωση με την αύξηση

του ποσοστού φυτοκάλυψης και απορρόφηση της ενέργειας της βροχής και επομένως προστασία από τη διάβρωση, πρώτον.

Δεύτερον με τη δημιουργία καλύτερων συνθηκών δομής εδάφους δηλαδή αύξηση της οργανικής ουσίας, καλύτερη δομή, αποφυγή δημιουργίας κρούστας, καλύτερο ορισμό της ρίζας καλύτερη ανάπτυξη του φυτού και τέλος αναμένεται αύξηση της οργανικής ουσίας των εδαφών, λόγω ακριβώς της δράσης τους αυτής.

Επίσης πριν τελειώσω θα πρέπει να πω ότι έχουμε αναπτύξει τελευταία ένα εργαλείο από ένα ευρωπαϊκό πρόγραμμα το οποίο ολοκληρώνεται τους επόμενους τελευταίους μήνες, το οποίο αξιολογεί την ποιότητα του εδάφους σε σχέση με τις καλλιεργητικές τεχνικές τις οποίες εφαρμόζουμε. Δηλαδή μπορούμε κάλλιστα να χρησιμοποιήσουμε αυτό το εργαλείο να αξιολογήσουμε την ποιότητα του εδάφους όσον αφορά την παραγωγικότητα του τόπου και την αντίσταση στην υποβάθμιση και να το αξιολογήσουμε με βάση τις τεχνικές που εφαρμόζουμε με το ΠΑΑ.

Δηλαδή αν εφαρμόσω αυτή την καλλιεργητική του ΠΑΑ πόσο θα βελτιώσει την ποιότητα του εδάφους, η οποία είναι πολύ σημαντική παράμετρος αξιολόγησης, η οποία έχει σχέση με την παραγωγικότητα και με την αντίσταση στην υποβάθμιση των εδαφών. Σας ευχαριστώ πολύ για την προσοχή σας.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ευχαριστούμε πάρα πολύ τον κ. Κοσμά, πρέπει να πω σε αυτό το σημείο ότι και ο κ. Κοσμάς και πολλοί Καθηγητές των ακαδημαϊκών μας Ιδρυμάτων είναι πάντα αρωγοί στην προσπάθεια του προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης να επεξεργαστεί μια σειρά ζητήματα που μας απασχολούν και να έχει την απαραίτητη επιστημονική τεκμηρίωση ώστε πραγματικά να πατάμε στα πόδια μας γι' αυτά τα οποία σχεδιάζουμε και υλοποιούμε.

Κ. ΚΟΣΜΑΣ: Ευχαρίστησή μας να προσφέρουμε ό,τι περισσότερο μπορούμε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δίνω αμέσως τώρα τον λόγο στον κ. Ψωμιάδη, από το Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών και το Εργαστήριο Ορυκτολογίας – που με κοινή εισήγηση με την κα Λόντρα από το Εργαστήριο Γεωργικής Υδραυλικής, θα μας μιλήσουν για τα αποτελέσματα της μελέτης για την αξιολόγηση της

συμβολής του προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης στη διαχείριση και στην αποδοτικότητα της χρήσης των υδάτων.

Αποτελέσματα μελέτης «για την αξιολόγηση της συμβολής του ΠΑΑ 2014-2020 στη διαχείριση και αποδοτικότητα της χρήσης των υδάτων»

Μ. ΨΩΜΙΑΔΗΣ: Καλησπέρα και από εμένα. Όπως σας είπε και ο κ. Γενικός Γραμματέας είμαστε από το Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, με τον κ. Σούλη και την κα Λόντρα που μας έδωσε η Διαχειριστική, εγώ είμαι ο Μανώλης Ψωμιάδης.... Θα αναρωτιέστε πως κυκλοφορώ ακόμη ελεύθερος με αυτό το επίθετο ίσως!

Ο σκοπός της μελέτης που κάναμε ήταν να απαντηθούν τα κοινά ερωτήματα αξιολόγησης του ΚΕΑ 9 και το 11. Το 9 αφορά το σε ποιο βαθμό οι παρεμβάσεις του ΠΑΑ έχουν στηρίξει τη βελτίωση της διαχείρισης των υδάτων, συμπεριλαμβανομένης της διαχείρισης των λιπασμάτων και των φυτοφαρμάκων και το 11 ήταν σε ποιο βαθμό οι παρεμβάσεις του ΠΑΑ έχουν συμβάλει στην αύξηση της αποδοτικότητας της χρήσης των υδάτων στη γεωργία.

Η απάντηση φυσικά δίνεται με βάση την καθαρή συμβολή των σχετικών μέτρων στη συσχετιζόμενη περιοχή εστίασης δείκτη επιπτώσεων και αυτοί οι δυο δείκτες ήταν ο Ι.10 για την άντληση νερού στη γεωργία και ο Ι.11 για την ποιότητα των υδάτων.

Θα προσπαθήσω επειδή έχει αρκετά τεχνικά θέματα η όλη παρουσίαση να τα περάσω λίγο γρήγορα, γιατί καταλαβαίνω ότι θα έχετε κουραστεί, οπότε θα προσπαθήσω να μείνω κυρίως στα αποτελέσματα. Θα σας πω πολύ γρήγορα τη μεθοδολογία που χρησιμοποιήσαμε. Η απάντηση στα κοινά ερωτήματα αξιολόγησης και εκτίμησης των σχετικών δεικτών έγινε με βάση τις οδηγίες που έχει δώσει η Ευρωπαϊκή Ένωση, είναι αυτό το δαιδαλώδες σχήμα που βλέπετε για τους 13 κοινούς δείκτες. Γνωρίζοντας τι έχουμε εμείς, διαλέξαμε ποια μέθοδο από αυτές που μας προτείνει η Ευρωπαϊκή Ένωση θα χρησιμοποιήσουμε.

Συγκεκριμένα στο δείκτη Ι.10 για την άντληση νερού στη γεωργία υπάρχουν δυο τρόποι όπως γνωρίζουμε: ή υπάρχουν δεδομένα το οποίο δυστυχώς σαν Ελλάδα δεν τα έχουμε, ή πρέπει να τρέξουμε κάποιο

μοντέλο χρησιμοποιώντας φυσικά γεωγραφικά συστήματα πληροφοριών και δεδομένα που θα μαζεύαμε για να φτιάξουμε τους raster χάρτες που θα χρειάζονται για να τρέξει το μοντέλο.

Άρα αυτό είναι το μοντέλο που χρησιμοποιήσαμε για το δείκτη I.10. Για τον δείκτη αυτό η χρήση του μοντέλου προσομοίωσης εκτιμά ουσιαστικά τον όγκο του νερού που εφαρμόζεται στα εδάφη με σκοπό την άρδευση αυτό μας ενδιαφέρει, πόσο νερό ρίχνουμε δηλαδή για άρδευση και να δούμε αν το ΠΑΑ βοήθησε προς αυτή την κατεύθυνση, αν το βελτίωσε ή το έκανε χειρότερο.

Το μοντέλο αυτό χρησιμοποιήθηκε για μεγάλη σειρά ετών, δηλαδή χρησιμοποιήθηκαν κατ' αρχήν στοιχεία του ΟΣΔΕ από το 2015 και '18 και χρονοσειρά ιστορικών μετεωρολογικών δεδομένων '71 έως 2004 τα οποία τα είχαμε ήδη έτοιμα, διότι αν προσπαθούσαμε εκ νέου να τα φτιάξουμε από την αρχή, δεν θα μας έφτανε ο χρόνος στο χρόνο που μας δόθηκε για να γίνει η μελέτη αυτή.

Όσον αφορά τον δείκτη I.11 για την ποιότητα των υδάτων η πιο απλή μέθοδος ήταν η χρήση μεθόδων ποιοτικής αξιολόγησης και απλής ανάλυσης μια και είχαμε αρκετές αναλύσεις που μας έδωσαν οι Υπηρεσίες. Ο δείκτης I.11 απλώς να τονίσουμε ότι είναι διττός, είναι σύνθετος, χωρίζεται σε δυο μέρη. Το πρώτο είναι το ακαθάριστο ισοζύγιο θρεπτικών αζώτου και φωσφόρου και το δεύτερο είναι το νιτρικό σε γλυκά νερά τόσο επιφανειακά όσο και υπόγεια. Και οι δυο φυσικά παραπάνω υποδείκτες σχετίζονται με τη διαχείριση των εισφορών θρεπτικών στη γεωργική εκμετάλλευση και τη διαχείριση των λιπασμάτων.

Θα σας πω εν τάχει ότι το μοντέλο αυτό επίσης το είχαμε σχετικά έτοιμο, δηλαδή το είχαμε ξανατρέξει μεγάλα δεδομένα βέβαια έπρεπε να προσαρμοστεί, βλέπετε εδώ πως είναι, είναι αρκετά σύνθετο μην το βλέπετε τόσο απλό ότι είναι τρεις εικόνες, θέλει πραγματικά πολύ ώρα και να μαζευτούν τα δεδομένα και να τρέξουν. Το έχει φτιάξει κυρίως ο κ. Σούλης και βλέπετε τη σχηματική απεικόνιση αριστερά της λειτουργίας του μοντέλου, το andro υδρολόγος που είναι ένα σύστημα που τρέχει με visual basic για να τρέξει τα δεδομένα και η βάση δεδομένων που βλέπετε στο πλάι. Τώρα αυτό είναι σε γενικές γραμμές.

Τα δεδομένα που εισάγουμε, όλα αυτά τα δεδομένα φυσικά για να μαζευτούν δεν ήταν εύκολο. Χρειάζονται μετεωρολογικά δεδομένα, χρήση κάλυψης γης, μην τα πω τα βλέπετε εδώ και κάποιοι έμμεσοι χάρτες που βγαίνουν όπως η διαθέσιμη χωρητικότητα συγκράτησης νερού στο έδαφος, η παράμετρος CN είναι τεχνικά θέματα.

Εδώ είναι τα αποτελέσματα του μοντέλου αφού τρέξει μετά από πάρα πολύ ώρα και κόπο και αφού συλλεχθούν τα δεδομένα σε ράστερ μορφή το μέσο ετήσιο ύψος βροχόπτωσης, το μέσο ετήσιο ύψος υδατικού ελλείμματος, το ετήσιο ύψος άμεσης απορροής και διάφορα άλλα εξαγόμενα.

Τα βήματα εργασίας του μοντέλου έχουν να κάνουν φυσικά –τα λέω αναλυτικά και γρήγορα όμως- υπολογισμός παραμέτρων υδατικού ισοζυγίου, το υδατικό έλλειμμα των αρδευτικών αναγκών με βάση αυτά που σας είπα. Το βασικό εδώ ήταν ότι επίσης είχαμε δεδομένα ίδιας χρονοσειράς έδινε τη δυνατότητα της εκτίμησης της επίδρασης του ΠΑΑ στις συνολικές απολήψεις νερού για άρδευση χωρίς να υπεισέρχονται η επίδραση των μετεωρολογικών συνθηκών, το οποίο είναι βασικό.

Έγινε σύνδεση επίσης των αποτελεσμάτων του ύψους του υδατικού ελλείμματος και του ύψους αρδευτικών αναγκών με τα πολύγωνα του ΟΣΔΕ προφανώς για τα έτη 2015 και '18 και στο τέλος βγάλαμε σε ράστερ μορφή ανά την Ελλάδα το ύψος του μέσου ετήσιου υδατικού ελλείμματος σε κάθε αγροτεμάχιο του ΟΣΔΕ για τα έτη 2015 και '18 και το ύψος των μέσων ετήσιων αρδευτικών αναγκών.

Για να βγάλουμε τον ολικό όγκο των αρδευτικών αναγκών, πήραμε αυτό το ύψος που υπολογίσαμε από το μοντέλο επί εμβαδόν των αγροτεμαχίων για να το βγάλουμε πλέον σε επίπεδο συνολικό. Εκτιμήθηκαν οι απώλειες επίσης μεταφοράς νερού που έχουμε όταν πηγαίνουν κάποια αρδευτικά δίκτυα ή έχουμε απώλειες στο χωράφι ή όλα αυτά και προστέθηκαν στον όγκο των καθαρών αρδευτικών αναγκών και τέλος πραγματοποιήθηκε η στατική ανάλυση των αποτελεσμάτων και εκτιμήθηκαν οι συνολικές αρδευτικές ανάγκες και οι αντίστοιχες απολήψεις νερού για τα έτη αυτά.

Εδώ βλέπετε τα αποτελέσματα. Εδώ είναι τα συγκεντρωτικά αποτελέσματα των αρδευτικών αναγκών, βλέπετε για παράδειγμα για τον όγκο ανά έκταση ενώ οι συνολικές απολήψεις μαζί με τις απώλειες δείχνουν

μια αύξηση, ο όγκος ανά έκταση έχουμε μείωση για το 2018, μείον 1,28%. Το λέω και εδώ οι συνολικές απολήψεις νερού για άρδευση είναι μεγαλύτερες το έτος 2018 αλλά οι απολήψεις του νερού ανά εκτάριο καλλιεργούμενης έκτασης είναι ελαφρά μειωμένες.

Για να γίνει ποσοτικοποίηση αυτού του πράγματος έπρεπε να βρούμε κάποιο μέτρο. Εδώ έγινε χρήση της δράσης 10.1.4. είναι τα αγροτεμάχια που συμμετέχουν στη δράση του 2018 και όχι του 2015 και έγινε ανάλυση των αλλαγών χρήσης ύδατος λόγω επίδρασης της δράσης αυτής.

Να τονίσουμε εδώ ότι η δράση 10.1.4. είναι ουσιαστικά για τη νιτρορύπανση και δεν εντάσσεται στα μέτρα της περιοχής εστίασης 5^α όμως λόγω της σημαντικής συνεισφοράς που αυτή έχει στη μείωση της κατανάλωσης νερού άρδευσης, συμπεριλαμβάνεται στην ανάλυση των επιπτώσεων του προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης και έτσι βγάλαμε, εδώ είναι το τελικό αποτέλεσμα ότι ο όγκος απολήψεων νερού ανά εκτάριο μειώθηκε κατά 2,7%. Άρα ουσιαστικά είχαμε μια επίδραση του προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης με μείωση της κατανάλωσης του όγκου απολήψεων νερού για άρδευση κατά 2,7%.

Περαιτέρω και με τη βοήθεια των αξιολογητών του προγράμματος κάναμε και μια στατιστική ανάλυση λίγο πιο τεχνική και λίγο πιο δύσκολη, με χρήση αντισταθμιστικού δείγματος counterfactual όπου ουσιαστικά πήραμε σε επίπεδο πλέον αγροτεμαχίου και όχι αγροτικής εκμετάλλευσης που ήταν το σωστό, γιατί δυστυχώς τα δεδομένα του ΟΣΔΕ δεν υπήρχε σε επίπεδο εκμετάλλευσης υπήρχε μόνο σε επίπεδο αγροτεμαχίου και δημιουργήθηκε ένας καμβάς για όλη την Ελλάδα 5x5 χιλιόμετρα για κάθε τετράγωνο αυτό από τα 5x5 υπολογίστηκαν οι ανάγκες σε αρδευτικό νερό και επίσης υπολογίστηκαν και κάποιες γεωμορφολογικές θα λέγαμε παράμετροι του κάθε πολυγώνου όπως είναι η έκταση που υποστηρίζεται από τα μέτρα 10.1.4. και ούτω καθεξής αλλά και τα φυσικά χαρακτηριστικά μέσο ύψος, μέση κλίση, εδαφικές συνθήκες, βροχόπτωση, εξάτμιση και στο τέλος η βασική εξαρτημένη μεταβλητή που είναι τα κυβικά νερού, φυσικά που χρησιμοποιούμε για να ποτίσουμε.

Έτσι βλέπετε εδώ πως δημιουργήθηκε η Ελλάδα σε καμβά και εδώ τα χρώματα έχουν να κάνουν με ποια χωράφια συμμετείχαν στο 10.1.4 στη δράση αυτή δηλαδή και ποια δεν συμμετείχαν. Και έτσι κατασκευάζοντας

αντιστοιχισμένα ζεύγη τα οποία έχουν τα ίδια χαρακτηριστικά για να μπορείς να συγκρίνεις και χρησιμοποιώντας τον αλγόριθμο propensity discord matching με βάση τις μεταβλητές της γεωγραφίας, υδρολογίας που σας είπα τα κριτήρια επιλεξιμότητας και τη δράση άλλων μέτρων, φτάνουμε στο συμπέρασμα ότι η καθαρή εξοικονόμηση νερού, δηλαδή μια δεύτερη στατιστική ανάλυση που γίνεται από το 10.1.4. με βάση την εκτίμηση του μοντέλου για τις καθαρές ανάγκες, ισοδυναμεί με 2,6% δηλαδή παρεμφερές με αυτό που είχαμε βάλει με την άλλη μέθοδο.

Πάμε τώρα στον δείκτη I.11 που αφορά την ποιότητα. Για το πρώτο κομμάτι -σας είχα πει ότι είναι διττός- αφορά το ακαθάριστο ισοζύγιο θρεπτικών. Εδώ ουσιαστικά χρησιμοποιήσαμε τον οδηγό υπολογισμού της Eurostat και λήφθηκαν υπόψη οι κύριες εισροές και εκροές που μπαίνουν στις γεωργικές εκτάσεις. Οι εισροές αφορούσαν τα ανόργανα λιπάσματα, την κοπριά και τη βιολογική δέσμευση αζώτου ενώ οι εκροές αφορούσαν την απομάκρυνση αζώτου και φωσφόρου με τις συγκομιζόμενες καλλιέργειες είτε για καρπό, είτε για ζωτροφές.

Εδώ βλέπετε τη συγκριτική απεικόνιση των εισροών και εκροών αζώτου και φωσφόρου, αριστερά είναι το άζωτο για τα δύο έτη για το '15 και το '18 και αντίστοιχα του φωσφόρου και τα αποτελέσματα γιατί αυτό είναι το σημαντικό δείχνουν ότι έχουν μια σαφή μείωση του δυνητικού πλεονάσματος αζώτου σε κιλά ανά εκτάριο, βλέπετε ότι είναι από το 51 σε 48 ενώ του φωσφόρου είναι περίπου στα ίδια επίπεδα.

Αντίστοιχα για το δεύτερο κομμάτι τα νιτρικά σε γλυκά νερά πήραμε τα στοιχεία από το εθνικό Δίκτυο παρακολούθησης υδάτων, εδώ βλέπετε τα σημεία δειγματοληψίας που είχαμε για τα επιφανειακά νερά και εδώ για τα υπόγεια, τα αντίστοιχα χρώματα έχουμε τρεις κατηγορίες που θα σας δείξω μετά, δηλαδή τα πράσινα είναι τα καλής ποιότητας, τα κίτρινα είναι τα μέτριας ποιότητας και τα κόκκινα είναι τα κακής ποιότητας.

Βλέπουμε εδώ ότι για τα επιφανειακά ύδατα για παράδειγμα, αυτά είναι τα ποσοστά των δειγμάτων, αφού έγινε προφανώς μια μεγάλη στατιστική ανάλυση των δειγμάτων που πήραμε, διότι είχαμε πολύ παραπάνω σημεία, αλλά πολλά σημεία δεν είχαν δειγματοληψίες, αλλά σημεία είχαν μόνο μία δειγματοληψία στο χρόνο εμείς προτιμήσαμε να πάρουμε αυτά που είχαν πάνω από δύο για να πάρουμε το μέσο όρο δηλαδή και χειμερινής περιόδου

και καλοκαιρινής περιόδου και τέλος πάντων από αυτά που έμειναν, τα αποτελέσματα ήταν –που ήταν αρκετά βέβαια της δειγματοληψίας που έγινε μετά τη στατιστική ανάλυση- και βλέπουμε εδώ πόσο τοις εκατό ανήκουν στην υψηλής ποιότητας, στην μέτριας και στην κακή το 2018 και το '15 για τα επιφανειακά και αντίστοιχα για τα υπόγεια.

Για να το δούμε και λίγο πιο συμμαζεμένο εδώ βλέπετε για τα επιφανειακά η μεταβολή στην πραγματικότητα είναι στα υψηλής έχουμε μια αύξηση στα 0,54 στα μέτρια 0,97 και στην κακή έχουμε μια μείωση 1,5%. Μπορεί να μην είναι πολύ, αλλά είναι θετικά όλα αυτά τα αποτελέσματα.

Το ίδιο και για τα υπόγεια που είναι ακόμη μεγαλύτερη η αύξηση στα καλής ποιότητας στα υψηλής ποιότητας στο 4,89% ενώ βλέπουμε μια μεγάλη μείωση στα μέτριας ποιότητας και στην κακή με 3 και 1,82%.

Σαν απάντηση στο κοινό ερώτημα αξιολόγησης 9 ο δείκτης 1^α του δυνητικού πλεονάσματος αζώτου δείχνει αυτό που σας είπα ότι μειώθηκε ουσιαστικά μεταξύ των ετών 2015 και '18 και η μείωση μπορεί να αποδοθεί στο γεγονός ότι οι εισροές παρέμειναν στα ίδια επίπεδα ενώ αντίστοιχα οι εκροές αυξήθηκαν. Μην πάμε σε περισσότερες λεπτομέρειες γιατί, θα μπορούσα να τις πω, ίσως γιατί έχουμε αύξηση καλλιεργειών για ζωτροφές και κυρίως των σανοδοτικών ψυχανθών, αλλά θα μπορούσαμε να πούμε κι άλλα πράγματα εδώ αλλά θα ήταν πολύ λεπτομέρεια. Ενώ ο δείκτης 1b δυνητικού πλεονάσματος φωσφόρου είπαμε ότι παρέμεινε στα ίδια επίπεδα.

Για τα νιτρικά και το άζωτο στα επιφανειακά και υπόγεια νερά αντίστοιχα ο δείκτης 2^α είπαμε ότι παρουσιάζει επίσης μείωση αισθητές μεταβολές δηλαδή, υπήρχε αύξηση του ποσοστού των θέσεων με υψηλή ποιότητα και μέτρια ποιότητα και μείωση στα κακής ποιότητας.

Επίσης στο δείκτη 2β για τα υπόγεια νερά παρατηρήθηκε μια αισθητή αύξηση των θέσεων με υψηλή ποιότητα όπως είπαμε και αντίστοιχα μείωση των θέσεων με μέτρια και κακή ποιότητα. Προκειμένου να γίνει και σε αυτά μια ποσοτική ανάλυση της επίδρασης των παρεμβάσεων του προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης στη μεταβολή των δεικτών πήραμε τα πολύγωνα των επιφανειακών λεκανών και αντίστοιχα των υπόγειων υδροφόρων, είναι αυτοί οι δυο χάρτες οι οποίοι υπάρχουν από το Υ.Π.Ε.Κ.Α. στο Internet.

Και πραγματοποιήθηκε ανάλυση της συσχέτισης της τιμής των δεικτών με τα ποσοστά των καλλιεργούμενων εκτάσεων που έχουν ενταχθεί στην εν λόγω δράση της 10.1.4. σε επιμέρους περιοχές. Εκτιμήθηκαν αυτοί οι παράγοντες η μέση τιμή της ποιότητας των επιφανειακών και υπογείων υδάτων, οι τιμές των δεικτών 2^α και 2^β σε κάθε υπολεκάνη και κάθε υδροφόρο που πήραμε και τα αγροτεμάχια και οι εκτάσεις που ανήκαν σε αυτή την δράση, το 10.1.4. και βλέπετε τα αποτελέσματα.

Βλέπετε ότι ο πρώτος χάρτης είναι η μέση τιμή της ποιότητας των επιφανειακών, το ποσοστό θέσεων δειγματοληψίας με υψηλή ποιότητα και το ποσοστό καλλιεργούμενων εκτάσεων που ανήκαν στη δράση αυτή και αντίστοιχα για τα υπόγεια.

Διερευνήθηκαν πιθανές συσχετίσεις αυτών και είδαμε ότι για τα επιφανειακά νερά υπάρχει μια πολύ ασθενής συσχέτιση μεταξύ της υψηλής τιμής της ποιότητας των νερών και του ποσοστού των καλλιεργούμενων εκτάσεων, ενώ για τα υπόγεια δεν υπήρχε καμία συσχέτιση.

Τα αποτελέσματα για τα επιφανειακά νερά αυτά, του γεγονότος αυτού είναι ότι εκεί που έχουμε χαμηλότερη ποιότητα έχουμε κατά κύριο λόγο ένταξη στη δράση 10.1.4., ενώ στα υπόγεια ύδατα είναι δυσκολότερο να υπάρξουν συσχετίσεις επειδή χρειάζεται μεγάλος χρόνος για να ανταποκριθεί το σύστημα σε αλλαγές των καλλιεργειών, δηλαδή σε αυτά που γίνονται. Αφήστε που ουσιαστικά το υπόγειο σύστημα είναι πολύ πιο δαιδαλώδες από ό,τι το επιφανειακό, θέλει πολύ μεγαλύτερη ανάλυση κυρίως με case study δηλαδή να κάνεις σε συγκεκριμένη περιοχή γιατί υπάρχουν περιοχές που μπορεί να ξέρουμε τους υδροφόρους, αλλά κάποια σημεία να είναι υπό πίεση, κάποια να δέχονται και πλευρικές προσθήκες και ούτω καθεξής.

Για να διερευνηθεί λεπτομερέστερα η επίδραση των δράσεων αυτών του ΠΑΑ προτείνεται η λεπτομερής και συστηματική ανάλυση στοχευμένων περιοχών, αυτό που μόλις σας είπα. Να πας δηλαδή στοχευμένα σε περιοχές και να ψάξεις περισσότερο και αυτό είναι κάποιες λεπτομέρειες ότι η ανάλυση της κατανομής των καλλιεργειών στα αγροτεμάχια που συμμετέχουν στη δράση του 2018 αλλά δεν συμμετείχαν το '15 έδειξε μείωση της έκτασης που καλλιεργούνται με βαμβάκι και αύξηση στις εκτάσεις που καλλιεργούνται με εσπεριδοειδή και η μεταβολή αυτή της κατανομής των

καλλιεργειών πολλές φορές δείχνει ότι έχει θετική επίδραση στο δείκτη 1^α του πλεονάσματος αζώτου, είναι ένα από τα συμπεράσματα.

Επειδή αυτό ήταν το συμπέρασμα, ουσιαστικά τελείωσα αυτά που ήθελα να σας πω, απλώς να σας πω ότι επειδή δεν έχουμε τελειώσει τη μελέτη που κάνουμε, στο επόμενο διάστημα κάνουμε κάποιες διασταυρώσεις για να βελτιώσουμε το τελικό μας αποτέλεσμα, αν και το βγάλαμε το τελικό αποτέλεσμα θέλουμε να το κάνουμε καλύτερο για το μέλλον και βλέπετε για παράδειγμα κάνουμε κάποιες συσχετίσεις των υπόγειων νερών με κακή και μέτρια ποιότητα με τα πολύγωνα που δίνει το Υ.Π.Ε.Κ.Α. για να δούμε αν συμπίπτει και πραγματικά εδώ συμπίπτουν, αλλά θέλουμε να το ψάξουμε περαιτέρω, ή χρήση δορυφορικών δεδομένων για να τεστάρουμε με αυτή τη ταξινομημένη δορυφορική εικόνα του ... τα οποία είναι δορυφορικά δεδομένα ελεύθερα για τον καθένα, είναι από τον ευρωπαϊκό διαστημικό Οργανισμό, για να δούμε αν κάποιες καλλιέργειες που δηλώνονται ως αρδευόμενες αν πραγματικά είναι κατά βάση και κάποια άλλα πράγματα. Ευχαριστώ πολύ για την προσοχή σας.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ευχαριστούμε πολύ. Κλείσαμε και την παρουσίαση του κ. Ψωμιάδη και της κας Λόντρα σας ευχαριστούμε πάρα πολύ και τώρα περνάμε στη συζήτηση στις ερωτήσεις και παρατηρήσεις. Ο κ. Λιανός έχει τον λόγο.

Δ. ΛΙΑΝΟΣ: Όχι παρατήρηση, μια διευκρίνιση. Η μεθοδολογία που είπε ο κ. Ψωμιάδης και αισθάνθηκε λίγο αμήχανα ο κ. Μανέτας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής είναι από το Rural Helpdesk του Evaluation της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και είναι κοινή και για τα 27 κράτη – μέλη, η μία παρατήρηση ήταν αυτή.

Δεύτερη παρατήρηση που απευθύνεται κυρίως προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή από την παρουσίαση του κ. Κοσμά τι προέκυψε; Ότι το βασικό μέτρο για την προστασία της διάβρωσης των εδαφών στην Ελλάδα, είναι η εξισωτική αποζημίωση. Αυτό, με την πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τη νέα ΚΑΠ το 2021-2027 οι δαπάνες της εξισωτικής να μην συμπεριλαμβάνονται στο risk του 30% καταλαβαίνετε τι πρόβλημα δημιουργεί για χώρες με τα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά της Ελλάδας, για το πώς μπορεί να διαρθρώσει ένα πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης.

Είναι το βασικότερο όσο κι αν το υποτιμούμε γιατί έχει προκύψει και εμμέσως πλην σαφώς με τη φυτοκάλυψη για τις ανάγκες ότι η εξισωτική αποζημίωση λόγω της έκτασης που έχει στην Ελλάδα που είναι τόσο πολύ μεγάλη έκταση λόγω του πολύ μεγάλου ορεινού ανάγλυφου είναι βασικό αγροπεριβαλλοντικό μέτρο.

Εάν δεν μπορούμε να συμπεριλάβουμε τις δαπάνες της εξισωτικής στο ποσοστό του προϋπολογισμού που αφορά το περιβάλλον, θα μας δημιουργήσει τεράστιο πρόβλημα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ευχαριστούμε πολύ τον κ. Λιανό για την πολύ ενδιαφέρουσα παρατήρηση. Νομίζω τα στοιχεία αυτά πρέπει να αξιοποιηθούν αλλά πρέπει να σας πω ότι η πάγια θέση της χώρας μας είναι να συμπεριληφθούν και στις διαπραγματεύσεις επομένως αυτή είναι η βασική μας επιχειρηματολογία. Αλλά η τεκμηρίωση είναι ένα πολύ σημαντικό στοιχείο και θα πρέπει πλέον να το φέρνουμε στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων.

Άλλη παρατήρηση ή ερώτηση υπάρχει; Εάν δεν υπάρχει, θα δώσω στην κα Tiainen να σχολιάσει τη σημερινή συνεδρίαση και στη συνέχεια θα περάσουμε στις αποφάσεις της συνεδριάσής μας.

Μ. ΣΚΟΡΔΑΣ: Δυο παρατηρήσεις ήθελα, είμαι ο Μιχάλης Σκορδάς Πρόεδρος του Ελληνικού Δικτύου LEADER για όσους δεν με γνωρίζουν. Δράττομαι της ευκαιρίας να εκπροσωπώ εδώ το σύνολο των αναπτυξιακών εταιρειών της χώρας οι οποίες όπως ξέρετε συνεισφέρουν στην υλοποίηση του μέτρου 19 σε ό,τι αφορά τη συζήτηση που εξελίσσεται για το πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης.

Σαφέστατα και έχει αναφερθεί ότι όλα τα τοπικά προγράμματα, τα 44 τοπικά προγράμματα έχουν ενεργοποιήσει τα μέτρα της ιδιωτικής επένδυσης και εν πάση περιπτώσει έχει καλυφθεί ένας πολύ σημαντικός δρόμος από τον Οκτώβριο βέβαια του 2016 που ολοκληρώθηκε η αξιολόγηση των τοπικών προγραμμάτων μέχρι τα μέσα του '18 που ήμασταν σε αδράνεια γιατί ακριβώς υπήρχε και αυτό είναι κάτι κ. Λιανέ που θέλω λίγο να το λάβετε υπόψη σας, χρειάστηκε μια τεράστια θεσμική προσαρμογή γιατί ακριβώς το συνολικό πλαίσιο υλοποίησης του μέτρου 19 πλέον σε αυτή την προγραμματική περίοδο πέρασε ένα καινούργιο περιβάλλον θεσμικής προσαρμογής με διάφορες συνιστώσες σε ό,τι αφορά και τους θεσμικούς

φορείς αλλά και στις απαιτήσεις που έπρεπε να προσαρμοστούν οι ομάδες τοπικής δράσης.

Άρα θεωρώ ότι σε ό,τι αφορά το μερτικό των εταιρειών μας προσπαθούν ακριβώς να κάνουν τα μέγιστα για να συνεισφέρουν μέσω του μέτρου 19 στην υλοποίηση του προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης που αν μη τι άλλο κοινός τόπος και συναντίληψη είναι ότι πάει περισσότερο από καλά. Η αναφορά του κ. Φίρμπα δεν κολακεύει όλους, κολακεύει και εμάς.

Αυτό που ήθελα να πω για να μην κουράσω περισσότερο τη συζήτηση, είναι ότι όλα αυτά συνέβησαν με την ουσιαστική συνδρομή και οφείλω εκ μέρους μας να αναφέρω του κ. Γενικού του κ. Κασίμη. Ο δρόμος που έτρεξαν οι Υπηρεσίες κυρίως που βοήθησαν και εμάς αλλά και εμείς, εμπνεύστηκαν από τη συνεισφορά του κ. Κασίμη και εν πάση περιπτώσει θεωρώ ότι τουλάχιστον σε ό,τι μας αφορά σε ομάδες τοπικής δράσης στις αναπτυξιακές εταιρείες ήταν μεγάλη τύχη για μας υπό τη δική σας καθοδήγηση να μπορέσουμε να συνεργαστούμε μαζί σας.

Το δεύτερο που θα ήθελα να πω είναι αυτό που αναφέρθηκε ο κ. Αρναουτάκης ο Περιφερειάρχης της Κρήτης ότι η τοπική εταιρική σχέση είναι πολύ σημαντική υπόθεση για την τοπική ανάπτυξη. Η τοπική εταιρική σχέση που ενσωματώνει το θεσμικό επίπεδο κάποιας Περιφέρειας κάποιας τοπικής κοινωνίας με τη συνεισφορά και των αναπτυξιακών εταιρειών και μπορεί ακριβώς να δημιουργήσει πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα και μάλιστα μέσα σε ένα πλαίσιο πολυταμειακότητας και πολυτομεακότητας που λειτουργούν τα τοπικά μας προγράμματα και με την προοπτική της επόμενης προγραμματικής περιόδου που θα κληθούμε ενδεχομένως να αποκτήσουμε και μια εμπειρία υλοποίησης μέσω κι άλλων Ταμείων όπως του ΕΤΠΑ άσχετα αν τελικά διαμορφώνεται ένα Ταμείο που θα συνεισφέρει ακριβώς σε όλα τα προγράμματα και στην τοπική ανάπτυξη.

Άρα αυτή η τοπική εταιρική σχέση όμως δεν συμβαίνει παντού όπως συμβαίνει στην Κρήτη. Υπάρχουν επομένως Περιφέρειες που πρέπει να διανύσουν δρόμο για να φτάσουν στο παράδειγμα της Κρήτης που είναι λαμπρό και σε ό,τι αφορά τις αναπτυξιακές εταιρείες και τα επιτεύγματά τους, αλλά και την συνεισφορά της Περιφέρειας.

Γνωρίζουμε κ. Γενικέ ότι έχουμε ένα θέμα επικοινωνίας σε ό,τι αφορά την υλοποίηση της μικρής μεταποίησης που έχει εκχωρηθεί στις Περιφέρειες, υπάρχει η ενεργοποίηση άλλων Ταμείων όπως του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου που στην περίπτωση της Περιφέρειας της Κρήτης βρήκε τρόπο υλοποίησης να προστεθεί στις τοπικές στρατηγικές ολοκληρωμένης ανάπτυξης, ενώ σε άλλες Περιφέρειες δεν συνέβη έτσι, νομίζω μόνο στην Ήπειρο κατάτι και στην Κεντρική Μακεδονία, όλες οι άλλες Περιφέρειες δηλαδή δεν είχαν αυτή την ευκαιρία.

Άρα υπάρχει επομένως ένα θέμα που αφορά και τις αναπτυξιακές εταιρείες να μπορέσουν να διευρύνουν την σχέση τους με τους τοπικούς φορείς με τους θεσμικούς φορείς για να μπορέσουμε ακριβώς το μοντέλο της Περιφέρειας Κρήτης να το διευρύνουμε και να το εμπεδώσουμε σε όλη τη χώρα.

Με αυτές τις σκέψεις ήθελα να κλείσω, να ευχαριστήσω εσάς και τις Υπηρεσίες για την συνεισφορά σας στις εταιρείες μας και να σας πούμε ότι είμαστε εδώ όχι μόνο για τους στόχους της απορρόφησης αλλά και τη συζήτηση των στόχων πολιτικής που σε αυτή την προγραμματική περίοδο μπήκε και απασχόλησε και τις δικές μας στρατηγικές. Είναι μια σημαντική συνεισφορά στο να μετεξελιχθούν και οι δικές μας εταιρείες προς αυτή την κατεύθυνση. Ευχαριστώ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ευχαριστώ πολύ κ. Σκορδά, κρατάω κάτι το οποίο βρίσκω πολύ ενδιαφέρον αυτή η τοπική εταιρική σχέση, η έννοια αυτή, νομίζω είναι μια εξαιρετική σκέψη και επιτρέψτε μου να πω είναι αυτή η οποία λογικά διαμορφώνει αυτό που λέμε τοπικό κοινωνικό σύστημα και διαμορφώνεται από το τοπικό κοινωνικό σύστημα.

Άρα χαράσσουμε πολιτικές με τοπικό χαρακτήρα μέσα σε μια τοπική κοινωνία με τα δικά της ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της οποίας το κοινωνικό κεφάλαιο πρέπει να αξιοποιείται και για το χτίσιμο της εταιρικής σχέσης, αλλά και για την ίδια την τοπική αναπτυξιακή στρατηγική. Έτσι μου ήρθε όπως θέσατε το θέμα και σπεύδω να δώσω τον λόγο στην κα Tiainen να σχολιάσει και να παρατηρήσει ό,τι σήμερα παρακολούθησε στη συνεδρίασή μας.

T. TIAINEN: Σας ευχαριστώ κ. Πρόεδρε. Είναι πάντα πάρα πολύ ενδιαφέρον να συμμετέχω στις συναντήσεις της Επιτροπής Παρακολούθησης των διαφόρων κρατών – μελών, διότι μου δίνεται η ευκαιρία να μαθαίνω για τις προκλήσεις που αντιμετωπίζετε στην προσπάθειά σας να υλοποιήσετε την πολιτική. Αυτό ισχύει και για τη σημερινή συνάντηση και μάλιστα θα ήθελα να σημειώσω τα σχόλια που κάνατε όσον αφορά τις προϋποθέσεις για τη μελλοντική περίοδο, κυρίως όσον αφορά το περιβάλλον.

Δυστυχώς δεν μπορώ να πάρω μία θέση, γνωρίζετε ότι υπάρχουν κάποιοι υψηλότεροι στην ιεραρχία που είναι υπεύθυνοι για τους ακριβείς κανόνες που θα ισχύουν στην επόμενη προγραμματική περίοδο.

Θα ήθελα να αναφερθώ σε τρία σημεία που θίξαμε σήμερα. Πρώτον αυτή την εταιρική σχέση μεταξύ των διαφόρων μερών και των διοικητικών Αρχών, είναι κάτι το οποίο αναφέρθηκε σε αρκετές παρουσιάσεις τόσο το πρωί όσο και το απόγευμα. Είναι πραγματικά πάρα πολύ σημαντικό αυτό και πραγματικά αισθάνομαι ότι αυτή η Επιτροπή Παρακολούθησης στηρίζει αυτή την εταιρική σχέση. Θεωρώ ότι τα πράγματα στο μέλλον θα είναι ακόμη καλύτερα.

Ακούσαμε επίσης πάρα πολλά για την αξιολόγηση. Αξιολόγηση του αντικτύπου του προγράμματος καθώς και για την αξιολόγηση της υλοποίησης του προγράμματος και βεβαίως υπάρχουν και πάντα κάποια δυνατά σημεία και κάποια αδύναμα σημεία. Μπορούμε κάποιες φορές να αξιολογούμε τον αντίκτυπο ως σημαντικό, άλλες φορές ως λιγότερο σημαντικό.

Η αξιολόγηση είναι εξέχουσας σημασίας και αυτό διότι όχι όπως είπαμε σήμερα σχετικά με την υλοποίηση του προγράμματος αλλά όπως είπε και ο κ. Κασίμης αλλά και άλλοι, πρέπει να είμαστε σε θέση να αποδεικνύουμε ότι τα χρήματα που χρησιμοποιούμε φέρνουν κάποια αποτελέσματα. Αν δεν υπάρχουν αποτελέσματα τότε δεν υπάρχει καμία δικαιολογία για τη δαπάνη αυτών των χρημάτων. Αυτό είναι ένα από τα βασικά μηνύματα που θα ήθελα να αποκομίσουμε από τη σημερινή συνάντηση.

Και αυτό με φέρνει στο τρίτο σημείο που αφορά την απόδοση του προγράμματος. Ακούσαμε ότι το πρόγραμμα αποδίδει και μάλιστα ότι έχει δώσει και κάποια αποτελέσματα. Η απόδοση είναι βεβαίως ο ακρογωνιαίος

λίθος της πρότασης της Επιτροπής για το μέλλον της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής.

Ίσως εσείς να έχετε διαφορετική άποψη και βεβαίως πολλά κράτη - μέλη έχουν εκφράσει την ανησυχία τους σχετικά με αυτό το θέμα της απόδοσης καθώς και τον προσανατολισμό που έχει η πολιτική στα αποτελέσματα. Αυτά που άκουσα σήμερα εδώ κυρίως στο πλαίσιο της συζήτησης που έγινε για την απόδοση, είναι ότι στην πραγματικότητα η Ελλάδα κατάφερε να θέσει κάποιους στόχους για το πρόγραμμα, μάλιστα καταφέρατε να πετύχετε αυτούς τους στόχους ως χώρα και στις περιπτώσεις όπου δεν καταφέρατε να πετύχετε τους στόχους, ή που δεν θα καταφέρατε τους στόχους ή μάλιστα σε περιπτώσεις που δεν καταφέρατε να δικαιολογήσετε γιατί έπρεπε να αξιολογήσετε αυτές τις προτάσεις και να προβείτε σε τροποποιήσεις, θεωρώ ότι η Ελλάδα είναι σε πάρα πολύ καλή θέση προκειμένου να υλοποιήσει αλλά και να προγραμματίσει τη μελλοντική Κοινή Αγροτική Πολιτική για όλους τους τομείς.

Πάρα πολύ καλή δουλειά έχει γίνει μέχρι τώρα, πάρα πολύ καλή δουλειά θα γίνει και στις προετοιμασίες για το μέλλον. Σας ευχαριστώ πολύ, καλή τύχη σε ό,τι κάνετε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ευχαριστούμε για τις παρατηρήσεις. Προβληματίζομαι αν θα πω τώρα δυο λόγια ή να προχωρήσουμε στις αποφάσεις. Να πω κι εγώ δυο λόγια στο τέλος της ημέρας.

Είναι προφανές ότι το πρόγραμμα είναι σε ένα καλό δρόμο. Νομίζω ότι η επιτάχυνση η οποία παρατηρήθηκε τα περασμένα χρόνια κάλυψε την απώλεια μιας χρονιάς μέχρι την έγκριση του προγράμματος, αλλά ταυτόχρονα αυτό δείχνει ότι υπάρχει η δυναμική και η δυνατότητα να επιτύχουμε πολύ υψηλότερους στόχους.

Και το λέω αυτό γιατί το πρόγραμμα και η Αγροτική Ανάπτυξη συνολικά θεωρώ ότι χρειάζεται στην Ελλάδα με όρους στρατηγικής και πολιτικής, πολιτικής σχεδιασμού και πολιτικής υλοποίησης, μια ποιοτική αναβάθμιση. Δηλαδή παρά την εμπειρία και την επίτευξη στόχων και επιδόσεων, νομίζω ότι έχουν ωριμάσει οι συνθήκες ώστε το πρόγραμμα να επιτύχει στόχους πολιτικής πάνω απ' όλα γιατί πετυχαίνοντας στόχους

πολιτικής δεν πετυχαίνεις μόνο επιδόσεις, πετυχαίνεις ουσιαστικά και ανάπτυξη που είναι αναγκαία για την οικονομία της χώρας.

Άρα χρειαζόμαστε μια πιο στρατηγική ματιά στα πράγματα και μια αναβάθμιση και του σχεδιασμού της στρατηγικής και της υλοποίησης της πολιτικής. Αυτό είναι το ένα που θέλω να πω.

Το δεύτερο. Αυτό θα πρέπει να συνδεθεί και με κάτι άλλο το οποίο αποτελεί τη μεγάλη πρόκληση στην επόμενη προγραμματική περίοδο, ότι πρέπει να τα επιτύχουμε όλα αυτά με λιγότερους πόρους. Άρα εδώ η πρόκληση της αποτελεσματικής διαχείρισης των πόρων και της αυστηρής στοχοθέτησης των πολιτικών, είναι καθοριστικής σημασίας.

Άρα δηλαδή μπροστά μας είναι μια μεγάλη πρόκληση η οποία κατά τη γνώμη μου θα θέσει τις Υπηρεσίες τη διοικητική μηχανή και την πολιτική ηγεσία επιτρέψτε μου να πω, μπροστά στη μεγάλη πρόκληση της ανάπτυξης της χώρας, δηλαδή εδώ έχουμε εργαλεία πλέον τα οποία πρέπει να τα διαχειριστούμε πολύ πιο προσεκτικά, με μεγαλύτερη αυστηρότητα στον σχεδιασμό, στην παρακολούθηση και στην υλοποίηση, ώστε να μη χαθεί ο παραμικρός πόρος και πρέπει να πούμε και κάτι άλλο με όρους πολιτικούς και επιτρέψτε μου να το πω.

Πρέπει να συνειδητοποιήσουμε όλοι ότι η λογική του παρελθόντος η οποία υπέβαλλε την πολιτική –εννοώ την αγροτική πολιτική της ανάπτυξης- στην πολιτική πελατειακού χαρακτήρα πρέπει να τελειώσει μια και καλή. Δεν έχει την πολυτέλεια η χώρα με τους περιορισμένους πόρους που πλέον θα διατίθενται στα πλαίσια του νέου πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου να δαπανά δυνάμεις και πόρους σε τέτοιες λογικές γιατί αυτό ελαχιστοποιεί τις αναπτυξιακές προοπτικές.

Έχοντας κάνει αυτό το σχόλιο θα έλεγα ότι πρέπει να ευχαριστήσουμε όλους και όλες για την παρουσία τους. Να ευχαριστήσουμε τις Υπηρεσίες για την τεχνική υποστήριξη, την προετοιμασία και την υλοποίηση της σημερινής συνεδρίασης και να διαβάσω αν μπορώ τις αποφάσεις που πήραμε σήμερα.

Θα μου επιτρέψτε όμως να μην μπω στη λεπτομέρεια κάθε παραγράφου και να μείνω στα βασικά σημεία γιατί θα τα προβάλλουμε κιόλας.

**Συμπεράσματα - Αποφάσεις της 7^{ης} Συνεδρίασης της Επιτροπής
Παρακολούθησης του ΠΑΑ και λήξη εργασιών**

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Συνεδριάσαμε σήμερα, διαπιστώσαμε ότι έχουμε απαρτία τελικά 70% με δικαίωμα ψήφου. Επίσης γίνεται μια αναφορά σε αυτά που είπα στην εισήγησή μου και θα μείνω στις προκλήσεις στις οποίες αναφέρθηκα που αφορούν τον πιο αποτελεσματικό συντονισμό και ανταπόκριση των φορέων υλοποίησης των Περιφερειών για την έγκαιρη αξιολόγηση, έγκριση, υλοποίηση και πληρωμή των έργων στα μέτρα αρμοδιότητάς τους.

Η δεύτερη πρόκληση αφορούσε την ολοκλήρωση των προκηρύξεων, η τρίτη την ανάγκη τήρησης των δεσμεύσεων σχετικά με την επίτευξη των στόχων του πλαισίου επίδοσης και η τέταρτη την ανάγκη εμπλοκής όλων μας στην κατάρτιση του εθνικού στρατηγικού σχεδίου σύμφωνα με τη νέα πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την ΚΑΠ.

Τι αποφασίσαμε. Αποφασίσαμε ότι:

1. Εγκρίνουμε τα πρακτικά της 6^{ης} συνεδρίασης, ότι εγκρίνουμε την πρόταση της 6^{ης} τροποποίησης του ΠΑΑ και την εξουσιοδότηση του Προέδρου για κάθε διαπραγμάτευση των θεμάτων που προκύπτουν κατά τη διαδικασία έγκρισής της με τις Υπηρεσίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Επίσης αποφασίσαμε την έγκριση της ετήσιας έκθεσης έτους 2019 και την εξουσιοδότηση του Προέδρου για κάθε διαπραγμάτευση των θεμάτων που προκύπτουν κατά την έγκριση της ετήσιας έκθεσης υλοποίησης και λάβαμε γνώση της προόδου υλοποίησης του προγράμματος 201-2020 που παρουσιάστηκε από τη μονάδα χρηματοοικονομικών ροών και ΟΠΣΑΑ και αφορούσαν τις πληρωμές και τις δαπάνες, την τήρηση του κανόνα n+3 την πορεία υλοποίησης των ανειλημμένων υποχρεώσεων, την υλοποίηση και προγραμματισμό ανά ενεργοποιημένο μέτρο και την έκδοση νέων προσκλήσεων του ΠΑΑ.
2. Την πρόοδο υλοποίησης του ΕΣΠΑ 2014-2020 στα πλαίσια της οποίας πραγματοποιήθηκε σύντομη παρέμβαση με παρουσίαση από την εκπρόσωπο της ΕΥΣΕ.
3. Την πρόοδο πλαισίου επίδοσης που κι αυτή πραγματοποιήθηκε από τη μονάδα χρηματοοικονομικών ροών.

4. Την αξιολόγηση του ΠΑΑ 2014-2020. Εδώ είχαμε την παρουσίαση από τον εξωτερικό αξιολογητή της προόδου.
5. Την καταπολέμηση της διαφθοράς AFCOS που πραγματοποιήθηκε από την εκπρόσωπο της Γενικής Γραμματείας για την καταπολέμηση της διαφθοράς.
6. Τον ρόλο του ΕΑΔ στη δικτύωση του αγροτικού χώρου, με την οπτικοακουστική παρουσίαση της κας Μακρανδρέου.
7. Την υλοποίηση του υπομέτρου 2.1. για τη χρήση των συμβουλευτικών υπηρεσιών στο γεωργικό τομέα
8. Και τα αποτελέσματα των θεματικών μελετών για το έδαφος και τα ύδατα.

Με αυτά κλείσαμε την σημερινή 7^η συνεδρίαση της Επιτροπής Παρακολούθησης, καλή σας συνέχεια.

Πως είναι το ποδοσφαιρικό σύνθημα; «*Τίποτα δεν μας σταματά!*» Συνεχίζουμε λοιπόν και σας ευχαριστούμε όλους για την παρουσία σας.

ΛΗΞΗ ΕΡΓΑΣΙΩΝ